CIORAN

TRATAT DE DESCOMPUNERE

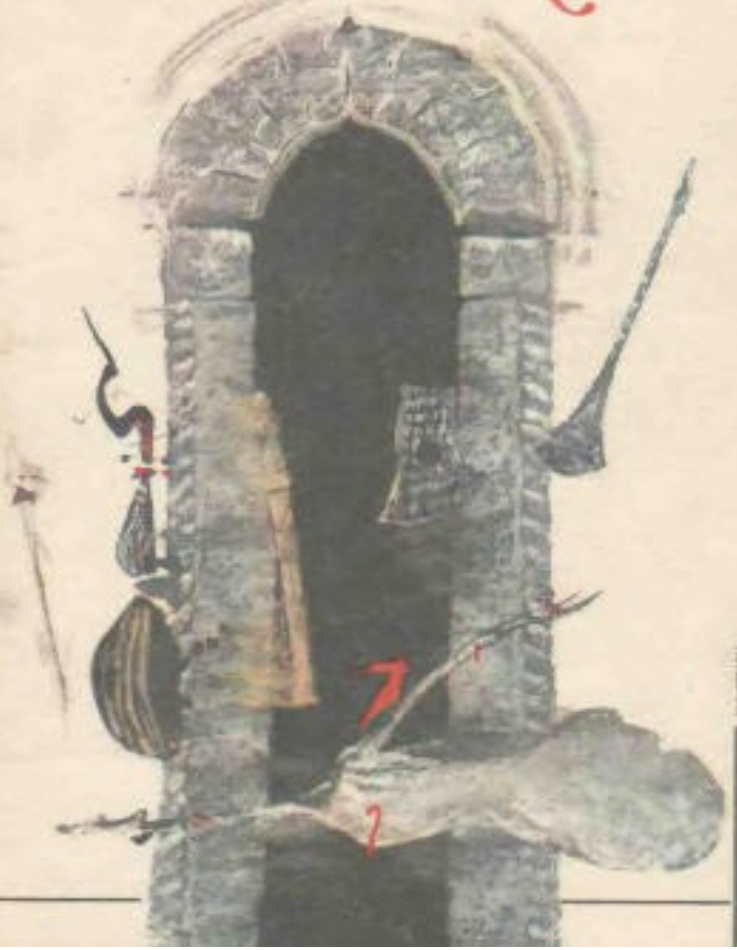

HUMANITAS

EMIL CIORAN

TRATAT DE DESCOMPUNERE

CIORAN

TRATAT DE DESCOMPUNERE

În româneşte de IRINA MAVRODIN

Coperta
LISANDRU NEAMŢU

© Editions Gallimard, 1949 (NRF, coll. ,,Idées”, 1966)
Toate drepturile pentru versiunea românească aparţin
Editurii Humanitas
ISBN 973-28-0302-9

„*I’ll join with black despair*
against my soul,
And to myself become an enemy”.
RICHARD III

„Am să m-alătur negrei deznădejdi
Şi însăşi eu duşmanca mea să fiu”.
(trad. Dan Duţescu.)

Genealogia fanatismului

În sine, orice idee este neutră, sau ar trebui să fie; dar omul o însufleţeşte, proiectându-şi în ea flacăra şi nebunia; impură, preschimbată în credinţă, ea se inserează în timp, capătă chip de eveniment: are loc astfel trecerea de la logică la epilepsie... Aşa se nasc ideologiile, doctrinele, şi farsele însângerate.

Idolatri din instinct, convertim în absolut obiectele viselor şi intereselor noastre. Istoria nu este decât o defilare de false Absoluturi, o succesiune de temple înălţate unor pretexte, o înjosire a spiritului în faţa Improbabilului. Chiar când se îndepărtează de religie, omul îi rămâne aservit; străduindu-se din răsputeri să făurească simulacre de zei, el îi adoptă apoi cu febrilitate: nevoia lui de ficţiune, de mitologie triumfă împotriva evidenţei şi a ridicolului. Puterea sa de a adora este răspunzătoare de toate crimele sale: cel care iubeşte peste măsură un zeu îi constrânge şi pe ceilalţi să-l iubească, şi îi extermină dacă refuză. Orice intoleranţă, orice intransigenţă ideologică sau prozelitism dezvăluie fondul bestial al entuziasmului. Când omul îşi pierde *facultatea de a fi indiferent*, el devine un asasin virtual; iar dacă îşi transformă ideea în zeu, consecinţele sunt incalculabile. Nu ucidem decât în numele unui zeu sau al simulacrelor sale: excesele suscitate de zeiţa Raţiune, de ideea de naţiune, de clasă sau de rasă se înrudesc cu cele ale Inchiziţiei sau ale Reformei. Epocile de fervoare sunt pline de fapte sângeroase: sfânta Tereza nu .putea fi decât contemporană cu autodafeurile, iar Luther cu masacrarea ţăranilor. În crizele mistice, gemetele victimelor sunt paralele cu gemetele extazului... Spânzurători, temniţe, ocne nu prosperă decât la umbra unei credinţe — a nevoii de a crede care a infestat pentru totdeauna spiritul. Diavolul pare cu totul şters pe lângă cel care *dispune* de un adevăr, de adevărul *lui*. suntem nedrepţi faţă de oameni ca Nero, ca Tiberiu: ei nu au inventat conceptul de *eretic*; nu au fost decât nişte visători degeneraţi care se desfătau privind masacrele. Adevăraţii criminali sunt cei care stabilesc o ortodoxie în planul religios sau politic, cei care disting între credincios şi schismatic.

Când refuzi să admiţi că ideile pot fi schimbate între ele, sângele curge... Sub hotărârile ferme se înalţă un pumnal; ochii

înflăcărați prevestesc crima. Niciodată spiritul şovăitor, atins de hamletism, nu a fost primejdios: principiul răului rezidă în tensiunea voinţei, în inaptitudinea pentru pacea desăvârşită, în megalomania prometeiană a unei rase îmbuibate de ideal care explodează sub presiunea convingerilor şi care, pentru că a batjocorit îndoiala şi lenea — vicii mai nobile decât toate virtuţile sale —, a apucat-o pe calea pierzării, a istoriei, amestec indecent de banalitate şi apocalips… Certitudinile sunt aici nenumărate: înlăturaţi-le, înlăturaţi mai ales consecinţele lor: veţi reconstitui astfel paradisul. Ce altceva este Căderea, decât urmărirea unui adevăr şi siguranţa de a-l fi găsit, pasiunea pentru o dogmă, statornicirea într-o dogmă? De aici rezultă fanatismul — tară capitală, care îi dă omului gustul eficacităţii, al profeţiei, al terorii — lepră lirică prin care molipseşte sufletele, le supune, le sfărâmă sau le exaltă… Nu i se sustrag decât scepticii (sau leneşii şi esteţii), pentru că ei nu *propun* nimic, pentru că — adevăraţi binefăcători ai umanităţii — ei îi nimicesc prejudecăţile şi-i analizează delirul. Mă simt mai î*n siguranţă* lângă un Pyrrhon decât lângă un sfânt Paul, pentru bunul motiv că o înţelepciune ce rosteşte cuvinte de duh este mai blândă decât o sfinţenie dezlănţuită. Într-un spirit arzător regăseşti un animal de pradă deghizat; niciodată nu te poţi feri îndeajuns de ghearele unui profet… Depărtaţi-vă de el când înalţă vocea, chiar în numele cerului, al cetăţii sau al altor pretexte: satir al singurătăţii voastre, el nu vă iartă că trăiţi *dincoace* de adevărurile şi mâniile sale; isteria sa, bunul său, el vrea să vi-l împărtăşească, să vi-l impună şi să vă desfigureze. O fiinţă posedată de o convingere şi care nu caută să o comunice celorlalţi e un fenomen străin pământului, unde obsesia mântuirii face viaţa de nerespirat. Priviţi în jurul vostru: pretutindeni — larve care predică; fiecare instituţie este purtătoarea unei misiuni; primăriile îşi au absolutul lor, ca şi templele; administraţia, cu regulamentele sale — o metafizică pentru maimuţe… Toţi se străduiesc să îmbunătăţească viaţa tuturor: chiar cerşetorii, chiar bolnavii incurabili aspiră la aceasta: trotuarele lumii şi spitalele sunt pline de reformatori. Dorinţa de a deveni un izvor de evenimente acţionează asupra fiecăruia ca o dezordine mentală sau ca un blestem voit. Societatea — un infern de mântuitori! Diogene, cu lampa sa, căuta un *indiferent*…

Îmi este de ajuns să aud pe cineva vorbind sincer despre ideal, viitor, filozofie, să-l aud spunând „noi” cu o inflexiune sigură a vocii, invocându-i pe ,,ceilalţi ” şi socotindu-se interpretul lor — ca să-l consider duşmanul meu. Văd în el un tiran ratat, un călău aproximativ, la fel de vrednic de ură ca şi tiranii, ca şi călăii de mare clasă. Fiindcă orice credinţă exercită o formă de teroare, cu atât mai înspăimântătoare cu cât agenţii ei sunt cei „puri”. Nu avem încredere în vicleni, în şmecheri, în farsori; totuşi lor nu le putem imputa nici una din marile convulsii ale istoriei; necrezând în nimic, ei nu-ţi scotocesc prin inimă sau prin gândurile cele mai ascunse; te lasă pradă nepăsării, deznădejdii sau inutilităţii tale; omenirea le datorează cele câteva clipe de prosperitate pe care le-a cunoscut: ei sunt cei care salvează popoarele chinuite de fanatici şi nimicite de „idealişti ”. Lipsiţi de orice doctrină, nu au decât capricii şi interese, vicii tolerante, de nenumărate ori mai suportabile decât ravagiile pricinuite de despotismul cu principii; căci toate relele vieţii vin dintr-o „concepţie de viaţă”. Un om politic desăvârşit ar trebui să-i aprofundeze pe vechii sofişti şi să ia lecţii de canto; — şi de corupţie…

Fanaticul, în schimb, este incoruptibil: dacă, pentru o idee, Ucide, el poate la fel de bine să se lase ucis pentru ea; în amândouă cazurile, tiran sau martir, este un monstru. Nu există fiinţe mai primejdioase decât cele care au suferit pentru o credinţă: marii persecutori se recrutează printre martirii cărora nu li s-a tăiat capul. Suferinţa nu numai că nu micşorează pofta de putere, dar o aţâţă; de aceea spiritul se simte mai la largul său în preajma unui fanfaron decât în cea a unui martir; şi nimic nu-i repugnă mai mult decât spectacolul în care se moare pentru o idee… Sătul de sublim şi de măcel, el visează la un plictis provincial la scară universală, la o Istorie atât de stagnantă, încât îndoiala s-ar desena ca eveniment, şi speranţa ca o calamitate

Antiprofetul

În orice om dormitează un profet, şi când acesta se trezeşte, în lume răul mai creşte puţin…

Nebunia de a predica este atât de înrădăcinată în noi, încât ea ţâşneşte din adâncimi necunoscute instinctului, de conservare. Fiecare îşi aşteaptă clipa, pentru a propune ceva: orice. Avem o voce: asta ajunge. Plătim scump faptul de a nu fi nici surzi şi nici muţi…

De la gunoieri la snobi, toţi îşi cheltuiesc generozitatea criminală, toţi împart reţete de fericire, toţi vor să călăuzească paşii tuturor: viaţa în comun devine de neîndurat, iar viaţa cu sine însuşi — şi mai intolerabilă: când nu intervii în treburile altora, eşti atât de neliniştit în privinţa alor tale, încât îţi converteşti „eul” în religie, sau, apostol de-a-ndoaselea, îl negi: suntem victimele jocului universal…

Bogăţia soluţiilor ce se propun aspectelor existenţei nu este egalată decât de nimicnicia lor. Istoria: manufactură de idealuri… mitologie lunatică, frenezie a hoardelor şi a singuraticilor… refuz de a privi realitatea ca atare, teribilă sete de ficţiuni…

Izvorul faptelor noastre rezidă într-o pornire inconştientă de a ne considera centrul, raţiunea şi rezultatul ultim al timpului. Reflexele noastre şi orgoliul din noi transformă în planetă părticica de carne şi de conştiinţă care suntem. Dacă am avea simţul corect al poziţiei noastre în lume, dacă *a compara* ar fi inseparabil de *a trăi*, revelaţia prezenţei noastre infime ne-ar zdrobi. Dar să trăieşti înseamnă să fii orb cu privire la propriile-ţi dimensiuni…

Dacă toate faptele noastre — de la respiraţie şi până la întemeierea de împărăţii sau de sisteme metafizice — derivă dintr-o iluzie despre importanţa noastră, cu atât mai adevărat e acest lucru în ce priveşte instinctul profetic. Cine, având viziunea exactă a nimicniciei sale, ar încerca să fie eficace şi să se propună ca mântuitor?

Nostalgie a unei lumi fără „ideal”, a unei agonii fără doctrină, a unei maternităţi fără viaţă… Paradisul… Dar n-am putea exista nici măcar o secundă fără să ne amăgim: în fiecare dintre noi, profet este grăuntele de nebunie care ne face să propăşim în vidul nostru.

Omul în chip ideal lucid, deci în chip ideal *normal*, nu ar trebui să recurgă la nimic altceva în afara *nimicului* care este în

el… Mi-l închipui spunând: „Rupt de scop, de toate scopurile, nu păstrez din dorinţele şi din amărăciunile mele decât formulele lor. Rezistând ispitei de a trage o concluzie, am învins spiritul, aşa cum am învins şi viaţa, din oroarea de a căuta în ea o soluţie. Spectacolul omului — ce lucru scârbavnic! Iubirea — o întâlnire între două salive… Toate sentimentele îşi trag absolutul din mizeria glandelor. Nobilă e doar negarea existenţei, nobil e doar surâsul ce pluteşte peste peisaje nimicite.”

(Odinioară aveam un „eu”; acum nu mai sunt decât un obiect… Mă îndop cu toate drogurile singurătăţii; cele ale lumii au fost prea slabe pentru a izbuti să mă facă s-o uit. Ucigând profetul din mine, cum aş mai putea avea un loc printre oameni?)

În cimitirul definiţiilor

Avem oare temei să ne închipuim un gânditor care să exclame: „Totul e de-acum pentru mine fără obiect, căci am dat definiţiile tuturor lucrurilor”? Şi dacă am putea să ni-l închipuim, cum să-l situăm în durată?

Îndurăm cu atât mai bine ceea ce ne înconjoară, cu cât îi dăm un nume — şi trecem mai departe. Dar a cuprinde un lucru într-o direcţie, oricât de arbitrară, şi cu atât mai gravă cu cât este mai arbitrară, de vreme ce sufletul o ia astfel înaintea cunoaşterii — înseamnă să-l refuzi, să-l transformi în ceva insipid şi de prisos, să-l nimiceşti. Spiritul trândav şi absent — şi care nu se integrează lumii decât prin mijlocirea somnului — nu se poate exercita decât lărgind numele lucrurilor, golindu-le şi înlocuindu-le prin formule. Apoi evoluează pe ruinele lor; brice senzaţie dispare; nu mai rămân decât amintiri. Sub fiecare formulă zace un cadavru: fiinţa sau obiectul mor sub pretextul căruia i-au dat loc. Este desfrâul frivol şi funebru al spiritului. Şi acest spirit s-a risipit în ceea ce el a numit şi a circumscris. Îndrăgostit de vocabule, ura misterul tăcerilor grele, făcându-le uşoare şi pure: uşurat şi purificat de toate, a devenit şi el uşor şi pur. Viciul de a defini a făcut din el un asasin graţios şi o victimă discretă.

Şi astfel s-a şters pata pe care sufletul o întindea pe spirit, singura care îi amintea acestuia că este viu.

Civilizaţie şi frivolitate

Cum am suporta uriaşa cantitate şi profunzimea frustă a operelor şi a capodoperelor, dacă spirite impertinente şi admirabile n-ar fi adăugat texturii lor franj urii dispreţului subtil şi ai ironiilor spontane! Şi cum am putea îndura codurile, moravurile, paragrafele inimii, pe care inerţia şi buna-cuviinţă le-au suprapus peste viciile inteligente şi uşuratice, dacă nu ar exista aceste fiinţe vesele pe care rafinamentul le situează în vârful şi totodată la marginea societăţii?

Trebuie să le fim recunoscători civilizaţiilor care nu au abuzat de seriozitate, care s-au jucat cu valorile şi s-au desfătat zămislindu-le şi nimicindu-le. Cunoaştem oare în afara civilizaţiei greceşti, şi a celei franceze o demonstraţie mai lucid glumeaţă a neantului elegant al lucrurilor? Secolul lui Alcibiade şi secolul al XVIII-lea francez sunt două surse de consolare. În timp ce celelalte civilizaţii au putut gusta doar în ultimul lor stadiu, o dată cu dizolvarea unui întreg sistem de credinţe şi de moravuri, din exerciţiul sprinten care dă vieţii o savoare de inutilitate — aceste două secole au cunoscut plictisul nepăsător la toate şi permeabil la orice, în deplina lor maturitate, în deplina stăpânire a forţelor şi a viitorului lor. Există oare un simbol mai bun decât cel reprezentat de doamna du Deffand, bătrână, oarbă şi clarvăzătoare, care, în timp ce urăşte viaţa, gustă totuşi plăcerile amărăciunii?

Nimeni nu ajunge de la bun început la frivolitate. Este un privilegiu şi o artă; e căutarea superficialului de către cei care, dându-şi seama de imposibilitatea oricărei certitudini, sunt dezgustaţi; este fuga departe de abisuri, care, fiind în mod firesc fără de fund, nu pot duce nicăieri.

Rămân totuşi aparenţele: de ce nu le-am înălţa până la nivelul unui *stil*? Astfel poate fi definită orice epocă inteligentă. Omul ajunge să găsească mai mult farmec în expresie decât în sufletul care o poartă, în graţie decât în intuiţie; emoţia însăşi

devine şlefuită. Fiinţa abandonată sieşi, fără nici o prejudecată de eleganţă, este un monstru: ea nu găseşte în sine decât zone obscure, unde, iminente, dau târcoale teroarea şi negaţia. Să ştii, prin întreaga-ţi vitalitate, că mori, şi să nu poţi ascunde asta, .este un act de barbarie. Orice filozofie *sinceră* neagă titlurile de glorie ale civilizaţiei, a cărei funcţie constă în a ne îndulci tainele şi în a le travesti în efecte căutate. Astfel, frivolitatea este antidotul cel mai eficace pentru răul de a fi ceea ce suntem; prin ea înşelăm lumea şi ascundem caracterul indecent al profunzimilor noastre. Fără artificiile ei, cum să nu regreţi că ai un suflet? Ce infern sunt pentru ceilalţi singurătăţile noastre epidermice! Dar tot pentru ei, şi uneori pentru noi înşine, ne inventăm aparenţele…

Să dispari întru Dumnezeu

Spiritul care-şi îngrijeşte esenţa distinctă e ameninţat la fiecare pas de lucrurile pe care şi le refuză. Atenţia — cel mai mare dintre privilegiile sale — părăsindu-l adeseori, el cedează ispitelor de care a vrut să fugă sau devine prada unor mistere impure… Cine nu cunoaşte acele temeri, acei fiori, acele vertijuri ce ne apropie de animal, şi de problemele ultime? Genunchii noştri tremură fără să se îndoaie; mâinile noastre se caută fără să se unească; ochii noştri se înalţă şi nu văd nimic… Păstrăm mândria verticală care ne întăreşte curajul; oroarea de gesturi care ne apără de demonstraţii; şi ajutorul pleoapelor pentru a acoperi priviri ridicol inefabile. Alunecarea noastră este apropiată, dar nu inevitabilă; accidentul ciudat, dar nicidecum nou; — un surâs mijeşte în zarea spaimelor noastre… nu ne vom prăvăli în rugăciune… Căci *El* nu trebuie să triumfe; majuscula-i trebuie compromisă de ironia noastră; inima noastră trebuie să topească fiorii pe care el ni-i hărăzeşte.

Dacă într-adevăr o asemenea fiinţă ar exista, dacă slăbiciunile ne-ar birui hotărârile şi profunzimile ne-ar birui căutările, atunci de ce am mai gândi, de vreme ce dificultăţile ar fi rezolvate, întrebările amânate şi spaimele domolite? Ar fi însă prea uşor. Orice absolut — personal sau abstract — este un mod

de a escamota problemele; şi nu numai problemele, ci şi rădăcina lor, care nu-i altceva decât o panică a simţurilor.

Dumnezeu: cădere perpendiculară peste spaima noastră, mântuire prăvălindu-se ca un trăsnet în mijlocul căutărilor noastre pe care nici o speranţă nu le înşeală, nimicire fără ocolişuri a mândriei noastre nemângâiate şi care nu vrea să se mângâie, mers al individului pe un drum ce nu duce nicăieri, şomaj al sufletului în lipsa neliniştii…

Ce renunţare poate fi mai mare decât credinţa? E adevărat că fără ea omul porneşte pe o infinitate de căi fără ieşire. Dar ştiind că nimic nu poate duce la nimic, că universul nu-i decât un subprodus al tristeţii noastre, de ce să renunţăm la plăcerea de a ne poticni şi de a ne zdrobi capul de pământ şi de cer?

Soluţiile pe care ni le propune laşitatea noastră ancestrală sunt cele mai rele forme ale dezertării din faţa datoriei noastre de a avea o decenţă intelectuală. Se înşeală, trăiesc şi mor lăsându-se traşi pe sfoară: iată ce fac oamenii. Dar există o demnitate ce ne apără de dispariţia întru Dumnezeu şi care preschimbă toate clipele noastre în rugăciuni pe care nu le vom face niciodată.

Variaţiuni pe tema morţii

I. Perseverăm în viaţă pentru că ea nu se sprijină pe nimic, pentru că este lipsită până şi de umbra unui temei. Moartea este prea exactă; toate argumentele sunt de partea ei. Misterioasă pentru instinctele noastre, ea se desemnează, în faţa cugetului nostru, limpede, fără farmece înşelătoare, şi fără falsele atracţii ale necunoscutului.

Îngrămădind mistere de nimic şi monopolizând nonsensul, viaţa inspiră mai multă spaimă decât moartea: ea este marele Necunoscut.

Unde poate duce atâta vid şi atâta neînţeles? Ne agăţăm de zile pentru că dorinţa de a muri e prea logică şi deci ineficace. Dacă viaţa ar avea un singur argument în favoarea ei — desluşit, de o evidenţă indiscutabilă —, s-ar spulbera; instinctele şi prejudecăţile se destramă în contact cu Rigoarea. Tot ce

respiră se hrăneşte cu ceea ce nu poate fi verificat; un supliment de logică i-ar fi funest existenţei — efort către Nebunie... Daţi vieţii un scop precis: îşi pierde pe loc orice atracţie. Prin inexactitatea finalităţilor, e superioară morţii; un grăunte de precizie ar coborî-o la trivialitatea mormintelor. Căci o ştiinţă pozitivă a sensului vieţii ar pustii pământul într-o singură zi; şi nici cel mai pătimaş şi înverşunat om n-ar izbuti să mai însufleţească improbabilitatea fecundă a Dorinţei.

II. Îi putem clasifica pe oameni după criteriile cele mai capricioase: după impulsuri, înclinaţii, vise sau glande. Oamenii îşi schimbă ideile cum îşi schimbă cravatele: căci orice idee, orice criteriu vine din exterior, din configuraţiile şi accidentele timpului. Dar există ceva care vine din noi înşine, care este noi înşine, o realitate invizibilă, dar lăuntric verificabilă, o prezenţă insolită şi dintotdeauna, pe care o putem concepe clipă de clipă şi nu îndrăznim niciodată să o admitem, o prezenţă care nu e actuală decât înainte de săvârşirea ei: e moartea, adevăratul criteriu... Ea, dimensiunea cea mai intimă a tuturor celor vii, desparte omenirea în două ordine ireductibile, atât de îndepărtate unul de celălalt, încât între ele există o distanţă mai mare decât între un vultur şi o cârtiţă, o stea şi un scuipat. Intre omul care are sentimentul morţii şi cel care nu-l are, se deschide abisul dintre două lumi care nu comunică între ele; şi totuşi amândoi mor; dar unul îşi ignoră moartea, celălalt o ştie; unul nu moare decât timp de o clipă, celălalt moare întruna... Condiţia lor comună îi situează tocmai la antipozi; la cele două extremităţi şi înăuntrul aceleiaşi definiţii; ireconciliabili, îndură acelaşi destin...

Unul trăieşte ca şi cum ar fi veşnic; celălalt îşi gândeşte neîncetat veşnicia şi o neagă prin fiecare gând.

Nimic nu ne poate schimba viaţa, în afară de insinuarea treptată în noi a forţelor care o anulează. Ea nu-şi află înnoire nici în surprizele creşterii noastre, nici în înflorirea darurilor noastre; ele îi sunt doar fireşti. Şi nimic din ceea ce e firesc nu ar putea face din noi altceva decât ceea ce suntem.

Tot ceea ce prefigurează moartea adaugă o calitate de noutate vieţii, o modifică şi o amplifică. Sănătatea o păstrează ca atare, într-o sterilă identitate; în timp ce boala este activitate, cea mai intensă din câte poate desfăşura un om, o mişcare

frenetică şi… staţionară, cea mai bogată cheltuială de energie fără un singur gest, aşteptarea duşmănoasă şi pătimaşă a unei fulguraţii ireparabile.

III. Subterfugiile speranţei, ca şi argumentele raţiunii se arată neputincioase în faţa obsesiei morţii: nimicnicia lor aţâţă doar pofta de a muri. Pentru a învinge această poftă, nu există decât o singură „metodă”: să o trăieşti până la capăt, să-i înduri toate deliciile, toate spaimele, să nu faci nimic pentru a o eluda. O obsesie trăită până la saturaţie se anulează prin propriile-i excese. Stăruind asupra Infinitului morţii, gândirea ajunge să-l *uzeze*, să ne inspire sila de el, preaplin *negativ* ce nu cruţă nimic şi care, înainte de a compromite şi de a micşora atracţia morţii, ne dezvăluie cât e de zadarnică viaţa.

Cel care nu s-a dedat voluptăţilor angoasei, cel care nu a savurat în gând primejdiile propriei sale stingeri şi nu a gustat din crude şi dulci nimiciri, nu se va vindeca niciodată de obsesia morţii: va fi chinuit de ea pentru vina de a-i fi rezistat; în timp ce acela care, deprins cu disciplina spaimei şi meditându-şi putreziciunea, s-a redus în mod voit la cenuşă, va privi spre *trecutul* morţii — el însuşi nefiind *decât un înviat care nu mai poate trăi*. „Metoda” sa îl va fi vindecat atât de viaţă, cât şi de moarte.

Orice experienţă capitală e nefastă: straturile existenţei sunt lipsite de grosime; cel care scotoceşte prin ele, arheolog al inimii şi al fiinţei, se află, la capătul cercetărilor, în faţa unor profunzimi vide. Zadarnic va regreta podoaba aparenţelor.

Astfel, Misterele antice, pretinse revelaţii ale tainelor ultime, nu ne-au lăsat nimic în materie de cunoaştere. Iniţiaţii erau neîndoielnic siliţi să nu transmită nimic; este totuşi de neconceput ca printre ei să nu se fi găsit nici măcar un singur flecar; ce poate fi mai opus naturii umane decât o asemenea încăpăţânare în a păstra o taină? De fapt, nu există nici o taină; existau rituri şi fioruri. Vălurile o dată ridicate, nu puteau dezvălui nimic altceva decât abisuri lipsite de orice consecinţă. N*u există decât iniţierea întru neant — şi întru ridicolul de a fi viu*.

…Şi mă gândesc la un Eleusis al inimilor ce nu mai sunt înşelate, la un Mister limpede, fără zei şi fără vehemenţele iluziei.

La marginea clipelor

Imposibilitatea de a plânge întreţine în noi gustul pentru lucruri, şi le face să existe încă: ea ne împiedică să le secătuim savoarea şi să le părăsim. Când, pe atâtea drumuri şi ţărmuri, ochii noştri refuzau să se înece în ei înşişi, ei apărau prin uscăciunea lor obiectul care îi fermeca. Lacrimile noastre risipesc natura, aşa cum transele noastre îl risipesc pe Dumnezeu… Dar, în cele din urmă, ele ne risipesc pe noi înşine. Căci noi nu *suntem* decât prin refuzul de a da frâu liber dorinţelor noastre supreme: lucrurile care intră în sfera admiraţiei sau a tristeţii noastre nu rămân aici decât pentru că noi nu le-am sacrificat şi nici binecuvântat cu un lichid rămas bun.

…Şi astfel, după fiecare noapte, regăsindu-ne în faţa unei zile noi, irealizabila necesitate de a o umple ne înspăimântă; şi, străini în lumină, ca şi cum lumea s-ar fi cutremurat inventându-şi Astrul, fugim de lacrimi — căci una singură ar fi de ajuns spre a ne lepăda din Timp.

Dezarticularea timpului

Clipele curg una după alta: nimic nu le investeşte cu iluzia unui conţinut sau cu aparenţa unei semnificaţii; ele se desfăşoară; cursul lor este şi al nostru; le contemplăm scurgerea, prizonieri ai unei percepţii stupide. Golul inimii în faţa golului timpului: două oglinzi reflectându-şi absenţa faţă-n faţă, una şi aceeaşi imagine a nimicniciei… Ca sub efectul unei idioţii visătoare, totul se nivelează: nici vârfuri nici abisuri… Unde să descoperi poezia minciunilor, pintenul unei enigme?

Cel care nu cunoaşte plictisul se află încă în copilăria lumii, când evii aşteptau să se nască; el rămâne închis faţă de timpul obosit ce-şi supravieţuieşte, care-şi râde de propriile-i

dimensiuni, şi moare în pragul propriului său… viitor, târând cu el materia, înălţată brusc la un lirism al negaţiei. Plictisul este ecoul din noi al timpului ce se destramă… revelaţia golului, sleirea delirului care susţine — sau inventează — viaţa…

Creator de valori, omul este fiinţa delirantă prin excelenţă, pradă credinţei că există ceva, deşi este de-ajuns să-şi ţină răsuflarea: totul se opreşte; să-şi suspende emoţiile: nimic nu mai freamătă; să-şi suprime capriciile: totul devine searbăd. Realitatea este o creaţie a exceselor, a nemăsurii şi a nesăbuinţelor noastre. Ne înfrânăm palpitaţiile? Cursul lumii se încetineşte; fără înfierbântările noastre, spaţiul este de gheaţă. Timpul însuşi nu curge decât pentru că dorinţele noastre zămislesc acest univers decorativ pe care l-ar despuia până şi o fărâmă de luciditate. Un grăunte de clarviziune ne reduce la condiţia noastră primordială: goliciunea; ,o umbră de ironie ne dezbracă de veşmintele ridicole ale speranţei, care ne îngăduie să ne înşelăm şi să imaginăm iluzia: orice drum potrivnic duce în afara vieţii. Plictisul nu este decât începutul acestui itinerariu… El ne face să simţim că timpul se scurge prea greu, inapt să ne dezvăluie un sfârşit. Desprinşi de orice obiect, neavând nimic de asimilat din exterior, ne distrugem încetul cu încetul de vreme ce viitorul nu ne mai oferă o raţiune de a fi.

Plictisul ne dezvăluie o eternitate care nu este depăşirea timpului, ci ruina lui; el este infinitul sufletelor ce au putrezit din lipsă de superstiţii: un absolut plat, în care nimic nu mai împiedică lucrurile să se învârtească întruna, în căutarea propriei lor căderi.

Viaţa se creează în delir şi se desface în plictis.

(Cel care suferă de un rău anume” nu are dreptul să se plângă: el are o ocupaţie. Marii suferinzi nu se plictisesc niciodată: boala îi umple, tot astfel cum remuşcarea îi hrăneşte pe marii vinovaţi. Căci orice suferinţă intensă suscită un simulacru de plenitudine şi propune conştiinţei o realitate teribilă, pe care nu o poate eluda; în timp ce suferinţa fără *motiv* în această nefericire temporală care este plictisul nu opune conştiinţei nimic care să o silească la un demers rodnic. Cum să te vindeci de un rău nelocalizat şi cu totul imprecis, care loveşte trupul fără să lase vreo urmă, care se strecoară în suflet fără să lase vreun semn? El seamănă cu o boală căreia i-am fi

supravieţuit, dar care ne-ar fi absorbit posibilităţile, *rezervele de atenţie*, şi ne-ar fi lăsat neputincioşi să umplem golul care urmează dispariţiei spaimelor şi chinurilor noastre. Infernul e un port liniştit pe lângă această înstrăinare în timp, pe lângă această lâncezeală golită şi buimacă; cufundaţi în ea, nu vedem nimic altceva decât spectacolul universului care se cariază sub privirile noastre.

Ce terapeutică să folosim împotriva unei boli de care nu ne mai aducem aminte şi ale cărei urmări muşcă din viaţa noastră? Cum să inventezi un leac al existenţei, cum să închei această vindecare fără de sfârşit? Şi cum să te însănătoşeşti de propria-ţi naştere?

Plictisul, această convalescenţă *incurabilă*...)

Superba inutilitate

În afară de scepticii greci şi de împăraţii romani din perioada decadenţei, toate spiritele par aservite unei vocaţii municipale. Doar ei s-au emancipat, unii prin îndoială, ceilalţi prin dementă, de obsesia insipidă de a fi util. Promovând arbitrariul la rangul de exerciţiu sau de vertij, după cum erau filozofi sau vlăstari dezabuzaţi ai vechilor cuceritori, ei nu erau legaţi de nimic: prin această latură, ne amintesc de sfinţi. Dar în timp ce aceştia nu se vor prăbuşi niciodată, ei se găseau la discreţia propriului lor joc, stăpâni şi victime ale capriciilor lor, adevăraţi singuratici, de vreme ce singurătatea lor era sterilă. Nimeni nu a luat-o drept exemplu, şi ei înşişi nu o propuneau nimănui; de aceea nici nu comunicau cu „semenii" lor decât prin ironie şi teroare...

Să fii cel prin care are loc descompunerea unei filozofii sau a unui imperiu: ne putem oare închipui un prilej de mândrie mai trist şi mai măreţ? Să ucizi pe de o parte adevărul şi pe de altă parte măreţia, manii prin care trăiesc spiritul şi cetatea; să zgudui din temelii edificiul amăgirilor pe care se sprijină orgoliul gânditorului şi al cetăţeanului; să mlădiezi, până la deformare, resorturile bucuriei de a concepe şi de a voi; să discreditezi, prin subtilităţile sarcasmului şi ale supliciului, abstracţiile tradiţionale şi obiceiurile onorabile — ce efervescenţă delicată şi sălbatică!

Nu există farmec acolo unde .zeii nu mor sub ochii noştri. La Roma, unde erau înlocuiţi, importaţi, unde erau văzuţi veştejindu-se, mare era plăcerea de a invoca fantome, cu teama însă că această versatilitate sublimă va capitula în faţa asaltului vreunei severe şi impure zeităţi. Ceea ce s-a şi întâmplat.

Nu-i uşor să distrugi un idol: asta cere tot atât timp cât pentru a-l înălţa şi a-l adora. Căci nu-i de ajuns să-i nimiceşti simbolul material, ceea ce este simplu; ci rădăcinile din suflet. Cum să-ţi întorci privirile către epocile crepusculare — când trecutul pierea sub ochii pe care doar vidul îi putea orbi — fără să te înduioşeze marea artă care este moartea unei civilizaţii?

...Şi astfel visez că am fost unul dintre acei sclavi, veniţi dintr-un ţinut improbabil, trist şi barbar, pentru a-mi târî în agonia Romei o vagă deznădejde, înfrumuseţată cu sofisme greceşti. În ochii goi ai statuilor, în idolii micşoraţi de superstiţii pe cale de a se stinge, aş fi găsit uitarea strămoşilor, a servituţilor şi a părerilor de rău. Cununându-mă cu melancolia vechilor simboluri, m-aş fi eliberat; aş fi împărtăşit demnitatea zeilor părăsiţi, apărându-i împotriva crucilor viclene, împotriva năvalei de slugi şi de martiri, şi nopţile mele şi-ar fi căutat odihna în demenţa şi desfrâul Cezarilor. Expert în dezamăgiri, străpungând cu toate săgeţile unei înţelepciuni pervertite noile fervori, — în preajma curtezanelor, în lupanare sceptice sau în circuri cu fastuoase cruzimi, mi-aş fi năclăit judecăţile cu viciu şi sânge, pentru a dilata logica până la dimensiuni pe care ea nu le-a visat niciodată, până la dimensiunile lumilor ce mor.

Exegeza decăderii

Fiecare din noi s-a născut cu o doză de puritate, predestinată să fie coruptă prin frecventarea celorlalţi oameni, prin acest păcat împotriva singurătăţii. Căci fiecare din noi face chiar imposibilul pentru a nu rămâne pradă sieşi. Semenul nostru nu este fatalitate, ci ispită a decăderii. Incapabili să rămânem cu mâinile curate şi să ne păstrăm sufletele neprihănite, ne murdărim în contact cu o sudoare străină, ne tăvălim, însetaţi de dezgust şi împătimiţi de scârnă, în noroiul unanim. Şi când

visăm la mări preschimbate în apă sfinţită, e prea târziu ca să ne cufundăm în ele, iar corupţia noastră prea adâncă ne împiedică să ne înecăm: lumea ne-a pângărit singurătatea; urmele lăsate pe noi de ceilalţi ajung de neşters.

Pe scara creaturilor, doar omul inspiră un dezgust constant. Repulsia pe care o trezeşte un animal e trecătoare; ea nu se coace nicidecum în cugetul nostru, în timp ce semenii noştri ne bântuie gândurile, se infiltrează în mecanismul desprinderii noastre de lume, pentru a ne confirmă în sistemul nostru de refuz şi de neaderenţă. După fiecare conversaţie, al cărei rafinament arată nivelul unei civilizaţii, de ce nu-i cu putinţă să nu regretăm Sahara şi să nu invidiem plantele sau monologurile infinite ale zoologiei?

Prin fiecare cuvânt câştigăm o victorie asupra neantului doar pentru a-i îndura şi mai mult stăpânirea asupra noastră. Murim direct proporţional cu numărul cuvintelor pe care le aruncăm în jurul nostru… Cei care vorbesc nu au secrete. Şi noi vorbim cu toţii. Ne trădăm, ne dăm în vileag inima; călău al indicibilului, fiecare se înverşunează să distrugă toate misterele, începând cu ale sale. Îi întâlnim pe ceilalţi doar pentru a ne înjosi împreună în goana către vid: schimb de idei, mărturisiri sau intrigi. Curiozitatea a provocat nu numai prima cădere, ci şi nenumăratele căderi de fiecare zi. Viaţa nu-i decât această nerăbdare de a decădea, de a prostitua singurătăţile virginale ale sufletului, prin dialog, această negaţie imemorială şi cotidiană a Paradisului. Omul nu ar trebui să se asculte decât pe sine, în extazul fără de sfârşit al Verbului netransmisibil, să-şi făurească vorbe pentru propriile-i tăceri şi acorduri perceptibile doar părerilor sale de rău.

Dar el este palavragiul universului; vorbeşte în numele celorlalţi; eul său iubeşte pluralul. Iar cel care vorbeşte în numele celorlalţi e totdeauna impostor. Politicienii, reformatorii şi toţi cei care invocă un pretext colectiv sunt nişte trişori. Doar minciuna artistului nu este totală, căci el nu se inventează decât pe sine. În afara abandonării în voia incomunicabilului, a suspendării printre emoţiile noastre neconsolate şi mute, viaţa nu-i decât zarvă peste o întindere lipsită de coordonate, iar universul, o geometrie epileptică.

(Pluralul implicit al lui „se” şi pluralul mărturisit al lui „noi”

constituie refugiul confortabil al falsei existenţe. Doar poetul îşi ia răspunderea lui „eu”, doar el vorbeşte în propriul său nume, doar el are dreptul să o facă. Poezia devine bastardă când e permeabilă la profeţie sau la doctrină: „misiunea” sugrumă cântul, ideea împiedică zborul. Latura „generoasă” a lui Shelley face din cea mai mare parte a operei sale ceva caduc; din fericire, Shakespeare nu a „slujit” niciodată nimic.

Triumful neautenticităţii se desăvârşeşte în activitatea filozofică, mod de a se complăcea în anonimul „se” şi în activitatea profetică (religioasă, morală sau politică), apoteoză a lui „noi”. D*efiniţia* este minciuna spiritului abstract; *formula inspirată*, minciuna spiritului militant: la originea unui templu se află totdeauna o definiţie; o formulă adună totdeauna credincioşi. Astfel încep toate învăţăturile.

Atunci cum să nu te întorci către poezie? Ea are — ca şi viaţa — scuza de a nu dovedi nimic.)

Coaliţie împotriva morţii.

Cum să-ţi imaginezi viaţa celorlalţi, când însăşi viaţa ta îţi pare aproape de neconceput? întâlneşti o fiinţă, o vezi cufundată într-o lume impenetrabilă şi de nejustificat, într-un morman de convingeri şi de dorinţe care se suprapun realităţii ca un edificiu morbid. Fiindcă şi-a făurit un sistem de erori, acea fiinţă suferă pentru motive a căror nimicnicie înspăimântă spiritul şi se dăruie unor valori al căror ridicol sare în ochi. Încercările sale ar putea părea altceva decât nişte fleacuri, iar simetria febrilă a preocupărilor sale ar putea fi mai bine întemeiată decât un edificiu de baliverne? Observatorului din afară, absolutul fiecărei vieţi i se dezvăluie ca interşanjabil, şi orice destin, deşi de neclintit în esenţa sa, ca arbitrar. Când convingerile noastre par roadele unei frivole dementţe, cum să tolerăm pasiunea celorlalţi pentru ei înşişi şi pentru propria lor multiplicare în utopia fiecărei zile? în urma cărei necesităţi se închide acesta într-o lume particulară de predilecţii, iar celălalt într-o alta?

„Când ascultăm, îndurându-le, confidenţele unui prieten sau

ale unui necunoscut, revelaţia secretelor sale ne umple de stupoare. Chinurile lor ţin oare de dramă sau de farsă? Totul depinde, şi în toate privinţele, de bunăvoinţa sau de exasperarea oboselii noastre. Fiecare destin nefiind decât un mereu acelaşi cântecel care freamătă în jurul câtorva pete de sânge, numai capriciile noastre vor vedea în înlănţuirea acelor suferinţe o ordine zadarnică şi amuzantă sau un pretext pentru milă.

Cum e greu să aprobăm motivele pe care le invocă fiinţele, ori de câte ori ne despărţim de fiecare dintre ele, întrebarea ce ne vine în minte este totdeauna aceeaşi: cum de nu se omoară? Căci nimic nu-i mai firesc decât să-ţi imaginezi sinuciderea celorlalţi. Când ai priceput, printr-o intuiţie tulburătoare şi care poate fi uşor reînnoită, propria-ţi inutilitate, e de neînţeles cum de ceilalţi nu au aceeaşi intuiţie. Să te suprimi pare o faptă atât de limpede şi atât de simplă! De ce este ea totuşi atât de rară, de ce toată lumea o eludează? Pentru că, deşi raţiunea condamnă pofta de a trăi, nimicul care prelungeşte faptele are totuşi o forţă superioară oricărui absolut; el lămureşte coaliţia tacită a muritorilor împotriva morţii; nu este numai simbolul existenţei, ci existenţa însăşi; e totul. Şi acest nimic, acest tot nu poate da un sens vieţii, dar o sileşte să persevereze în ceea ce ea este: *o stare de nesinucidere*.

Supremaţia adjectivului

Cum nu poate exista decât un număr restrâns de atitudini în faţa problemelor ultime, spiritul se află circumscris în expansiunea sa de limita firească a *esenţialului*, de imposibilitatea de a multiplica la nesfârşit dificultăţile capitale: istoria încearcă doar să schimbe chipul unui număr de interogaţii şi de soluţii. Spiritul inventează doar o serie de calificări noi; el botează din nou elementele sau caută în lexicurile sale epitete mai puţin uzate pentru aceeaşi neclintită durere. Oamenii au suferit întotdeauna, dar suferinţa a fost sau „sublimă” sau „dreaptă” sau „absurdă”, în funcţie de vederile de ansamblu întreţinute de momentul filozofic. Nefericirea

constituie urzeala a tot ce respiră; dar modalităţile sale au evoluat; ele au alcătuit această succesiune de aparenţe ireductibile, care îl fac pe fiecare om să creadă că el e primul care suferă astfel. Orgoliul acestei unicităţi îl îndeamnă să-şi iubească răul şi să-l îndure. Într-o lume de suferinţe, fiecare dintre ele este solipsistă în raport cu toate celelalte. Originalitatea nefericirii este datorată calităţii verbale care o izolează în totalitatea cuvintelor şi a senzaţiilor...

Calificativele se schimbă: această schimbare se numeşte progres al spiritului. Suprimaţi-le pe toate: ce-ar mai rămâne din civilizaţie? Diferenţa dintre inteligenţă şi prostie rezidă în mânuirea adjectivului, a cărui monotonă folosinţă constituie banalitatea. Dumnezeu însuşi nu trăieşte decât prin adjectivele pe care i le adăugăm; iată însăşi" raţiunea de a fi a teologiei. Astfel, omul, calificând totdeauna în mod diferit monotonia nefericirii sale, nu se justifică în faţa spiritului decât prin căutarea pătimaşă a unui adjectiv nou.

(Şi totuşi această căutare e jalnică. Mizeria *expresiei*, care e şi mizeria spiritului, se manifestă în sărăcia cuvintelor, în secătuirea şi degradarea lor: atributele prin care determinăm lucrurile şi senzaţiile zac în cele din urmă în faţa noastră asemenea unor leşuri verbale. Şi ne îndreptăm privirile încărcate de păreri de rău către timpul când ele miroseau doar a mucegai. Orice alexandrinism izvorăşte la început din nevoia de a *aerisi* cuvintele, de a combate ofilirea lor printr-un rafinament alert; dar sfârşeşte într-o oboseală în care spiritul şi verbul se contopesc şi se descompun. (Etapă ideal ultimă a unei literaturi şi a unei civilizaţii: să ne închipuim un Valéry cu sufletul unui Nero...)

Atâta vreme cât simţurile noastre proaspete şi sufletul nostru naiv se regăsesc şi se delectează în universul calificărilor, ele prosperă la nimereală, în voia adjectivului, care, odată disecat, se dovedeşte impropriu şi deficient. Spunem despre spaţiu, despre timp şi suferinţă că sunt infinite; dar *infinit* nu înseamnă mai mult decât: frumos, sublim, armonios, urât... Vrem să ne silim să vedem în adâncul cuvintelor?

Nu zărim nimic, fiecare dintre ele, desprins de sufletul expansiv şi fertil, fiind vid şi nul. Puterea inteligenţei se exercită proiectând asupra lor un luciu, şlefuindu-le şi dându-le

strălucire; această putere, ridicată la rangul de sistem, se numeşte *cultură* — foc de artificii pe fundalul neantului.)

Diavolul liniştit

De ce e oare Dumnezeu atât de searbăd, de vlăguit, de puţin pitoresc? De ce-i lipsit de interes, de vigoare, de actualitate, şi de ce ne seamănă atât de puţin? Să existe o imagine mai puţin antropomorfică şi mai gratuit îndepărtată? Cum de-am putut proiecta asupră-i luciri atât de palide şi forţe atât de şovăielnice? Unde ni s-au scurs energiile, unde ni s-au revărsat dorinţele? Cine ne-a sorbit prisosul de insolenţă vitală?

Ne vom întoarce faţa către Diavol? Dar nu vom şti să ne rugăm lui: să-l adorăm ar însemna să ne rugăm introspectiv, să ne rugăm *nouă*. Nu te rogi evidenţei: *exactitatea* nu este obiect de cult. Ne-am investit în dublul nostru toate atributele şi, pentru a-l împodobi cu o părelnică solemnitate, l-am înveşmântat în negru: vieţile şi virtuţile noastre îndoliate. Înzestrându-l cu răutate şi cu perseverenţă, calităţile noastre dominante, ne-am dat toată osteneala să-l facem să fie cât mai viu; forţele noastre s-au istovit făurindu-i imaginea, zămislindu-l ager, săltăreţ, inteligent, ironic şi, mai ales, meschin. Rezervele de energie de care dispuneam pentru a-l făuri pe Dumnezeu se reduceau la nimic. Atunci am recurs la imaginaţia şi la puţinul sânge care ne mai rămânea: Dumnezeu nu putea fi decât rodul anemiei noastre: o imagine tremurătoare şi rahitică. El este blând, bun, sublim, drept. Dar cine se recunoaşte în acest amestec mirosind a apă de trandafiri şi izgonit în transcendenţă? O fiinţă fără duplicitate nu are profunzime şi mister; ea nu ascunde nimic. Doar puritatea e semn al realităţii. Iar sfinţii nu sunt cu desăvârşire lipsiţi de interes, tocmai pentru că sublimul lor alunecă în roman, şi eternitatea lor se pretează la biografie; *vieţile* lor arată că au părăsit lumea pentru un gen care ne poate captiva din când în când...

Pentru că e plin de viaţă, Diavolul nu are nici un altar: omul se recunoaşte prea mult în el ca să-l adore; îl urăşte cu bună ştiinţă; se repudiază, şi întreţine atributele sărăcăcioase ale lui

Dumnezeu. Dar Diavolul nu se plânge şi nu aspiră să întemeieze o religie: nu suntem oare aici ca să-l ferim de inaniţie şi de uitare?

Plimbare pe circumferinţă

În cercul care închide fiinţele într-o comunitate de interese şi speranţe, spiritul potrivnic mirajelor îşi croieşte un drum de la centru către periferie. El nu mai poate auzi de aproape colcăirea oamenilor;, vrea să privească de la o cât mai mare depărtare simetria blestemată care îi leagă. Vede pretutindeni martiri: unii sacrificându-se pentru nevoi vizibile, ceilalţi pentru necesităţi incontrolabile, toţi gata să-şi îngroape numele sub o certitudine; şi, cum nu toţi pot ajunge la ea, cei mai mulţi ispăşesc prin banalitate prisosul de sânge la care au visat... Vieţile lor sunt făcute dintr-o imensă libertate de a muri, de care n-au ştiut să se folosească: holocaust inexpresiv al istoriei, îi înghite, aşadar, groapa comună.

Dar cel ce iubeşte cu fervoare despărţirile, căutând drumuri pe care hoardele nu le bântuie, se retrage către marginea cea mai îndepărtată şi evoluează pe linia cercului, pe care nu o poate trece atâta vreme cât este supus trupului; totuşi, Conştiinţa pluteşte mai departe, cu desăvârşire pură, într-un plictis fără fiinţe sau obiecte. Nemaisuferind, superioară pretextelor care invită la moarte, ea îl uită pe *omul* care o îndură. Mai ireală decât o stea percepută într-o halucinaţie, ea sugerează condiţia unei piruete siderale — în timp ce pe circumferinţa vieţii sufletul se plimbă neîntâlnindu-se decât pe sine şi neputinţa-i de a răspunde la chemarea Golului.

Duminicile vieţii

Dacă după-amiezile de duminică ar fi prelungite luni de zile, unde ar ajunge omenirea, emancipată de sudoare, liberă de

povara primului blestem? Ar merita să facem această experienţă. E mai mult decât probabil că asasinatul ar deveni unicul divertisment, că desfrâul ar părea candoare, urletul melodie şi rânjetul iubire. Senzaţia imensităţii timpului ar transforma fiecare secundă într-un chin de neîndurat, cadrul unei execuţii capitale. În inimile pline de poezie şi-ar face sălaş canibalismul blazat şi tristeţea de hienă; măcelarii şi călăii s-ar stinge în lâncezeală; bisericile şi bordelurile ar răsuna de suspine. *Universul preschimbat* în *după-amiază de duminică*... iată definiţia plictisului — şi sfârşitul universului... Dezlegaţi Istoria de blestemul care atârnă deasupra ei: ea se anulează pe dată, aşa cum existenţa, în golul absolut, îşi arată ficţiunea. Truda construită în nimic făureşte şi consolidează mituri; beţie elementară, ea aţâţă şi întreţine credinţa în „realitate”; dar contemplarea purei existenţe, contemplare independentă de gesturi şi obiecte, nu asimilează decât ceea ce nu este...

Trândavii înţeleg mai multe lucruri şi sunt mai profunzi decât cei ce se zbuciumă muncind: nici o muncă nu le limitează orizontul; născuţi într-o veşnică duminică, ei privesc — şi se privesc privind. Lenea e un scepticism fiziologic, îndoiala cărnii. Într-o lume împătimită în trândăvie, ar fi singurii care nu ar ucide. Dar ei nu fac parte din umanitate şi, neasudând în trudă, trăiesc fără să îndure urmările Vieţii şi ale Păcatului. Nefăcând nici binele, şi nici răul, ei dispreţuiesc — spectatori ai epilepsiei umane — săptămânile timpului, strădaniile care asfixiază conştiinţa.

Prin ce i-ar putea înspăimânta o prelungire nelimitată a anumitor după-amieze? Poate doar prin regretul de a fi susţinut evidenţe grosolan elementare. Atunci, exasperaţi că se află în plin adevăr, ar putea să-i imite pe ceilalţi, complăcându-se în ispita înjositoare a treburilor zilnice. Iată primejdia care ameninţă lenea — miraculoasă supravieţuire a paradisului.

(Singura funcţie a iubirii este de a ne ajuta să îndurăm după-amiezile de duminică, atât de crude şi de nemăsurat, care ne rănesc pentru întreaga săptămână — şi pentru eternitate.

Fără deprinderea spasmului ancestral, am avea nevoie de o mie de ochi pentru lacrimi ascunse, sau de unghii pe care să le roadem, unghii kilometrice... Cum să ucizi altminteri acest timp care nu mai curge? în duminicile fără sfârşit, *răul de a fi* se

manifestă din plin. Ajungi uneori să uiţi de tine însuţi în câte ceva; dar cum să uiţi de tine în lumea însăşi? O asemenea imposibilitate e definiţia acestui rău. Cel care a fost lovit de el nu se va mai vindeca niciodată, chiar dacă universul s-ar schimba cu totul. Doar sufletul ar trebui să i se schimbe, dar el nu se poate schimba; de aceea, pentru el *a exista* nu are decât un singur sens: a se cufunda în suferinţă — până când exerciţiul unei zilnice nirvanizări îl va ridica la perceperea irealităţii…)

Demisie

Sala de aşteptare a unui spital: o bătrână îmi explică boala ei… Controversele dintre oameni, uraganele istoriei — nimicuri, în ochii ei; doar boala ei domneşte peste spaţiu şi durată. „Nu pot mânca, nu pot dormi, mi-e teamă, cred că am aici puroi”, spunea mângâindu-şi falca, de parcă însăşi soarta lumii ar fi depins de ea. Acest exces de atenţie faţă de sine din partea unei decrepite oarecare, mă făcu în primul moment să ezit între spaimă şi greaţă; apoi, am părăsit spitalul, înainte să-mi vină rândul, hotărât *să renunţ* pentru totdeauna la durerile mele…

„Cincizeci şi nouă de secunde din fiecare minut al meu — socoteam, de-a lungul străzilor — au fost închinate suferinţei sau… ideii de suferinţă. De ce n-am fost mai bine piatră! — «Inima»: originea tuturor chinurilor… Mai bine obiect… aspir la binecuvântarea materiei şi a opacităţii. Zborul năuc al unei musculiţe mi se pare o faptă de apocalips. Să ieşi din tine înseamnă să păcătuieşti… Vântul, nebunie a aerului! Muzica, nebunie a tăcerii! Capitulând în faţa vieţii, această lume a nesocotit, neantul… Renunţ la mişcare şi la visele mele. Absenţă! Vei fi singura mea glorie… «Dorinţa» fie pentru totdeauna ştearsă din dicţionare şi suflete! Mă retrag din faţa farsei ameţitoare a zilei de mâine. Şi chiar dacă mai am încă unele speranţe, mi-am pierdut pentru totdeauna *facultatea de a spera*.”

Animalul indirect

Ajungi la o adevărată derută dacă te tot gândeşti, stăpânit de una şi aceeaşi obsesie, că omul există, că el este ceea ce este — şi că nu poate fi altul. Dar ce este el o spun nenumărate definiţii, fără însă ca vreuna să se impună: cu cât sunt mai arbitrare, cu atât par mai valabile. Absurditatea cea mai înaripată şi banalitatea cea mai greoaie i se potrivesc în egală măsură. Din infinitatea atributelor sale se alcătuieşte fiinţa cea mai imprecisă pe care o putem concepe. În timp ce animalele merg drept la ţintă, el se pierde în ocolişuri; e animalul indirect prin excelenţă. Reflexele sale ciudate — din repaosul cărora rezultă conştiinţa — îl transformă într-un convalescent care aspiră la boală. Nimic în el nu-i sănătos; doar faptul că a fost cândva. Înger care şi-a pierdut aripile sau maimuţă care şi-a pierdut părul, el nu a putut ieşi din anonimatul creaturilor decât în momentele de eclipsă a sănătăţii sale. Sângele lui rău alcătuit a permis infiltrarea incertitudinii, a unor rudimente de probleme; vitalitatea sa rău orânduită — intruziunea unor semne de întrebare şi a unor semne de mirare. Cum să definim virusul care, mânându-i somnolenţa, l-a copleşit cu o stare de veghe în plină siestă a celorlalte fiinţe? Ce vierme s-a înstăpânit pe odihna-i, ce agent primitiv al cunoaşterii l-a silit să-şi întârzie faptele, să-şi oprească poftele în loc ? Cine a introdus în ferocitatea lui prima picătură de melancolie? Ieşit din colcăiala celorlalte vieţuitoare, el şi-a creat o dezordine mai subtilă, exploatându-şi cu minuţiozitate relele unei vieţi smulse ei înseşi. Din tot ce a încercat pentru a se vindeca de el însuşi, s-a alcătuit o boală mai ciudată: „civilizaţia” sa nu-i decât străduania de a găsi leacul unei stări incurabile — şi dorite. Spiritul se veştejeşte în apropierea sănătăţii: omul este infirm — sau nu este. Când, după ce a gândit la toate, se gândeşte la el însuşi — căci nu ajunge aici decât prin mijlocirea ocolită a universului şi ca la o ultimă problemă pe care şi-o pune —, rămâne surprins şi uimit. Dar continuă să prefere naturii care eşuează la nesfârşit în sănătate, propriul său eşec.

(De la Adam încoace, întreaga străduanie a oamenilor a fost să-l modifice pe om. Intenţiile reformatoare şi pedagogice,

exercitate în detrimentul unor *date* ireductibile, denaturează gândirea, falsificându-i mişcarea. Cel mai înverşunat duşman al cunoaşterii este instinctul educator, optimist şi virulent, de care filozofii nu pot scăpa: cum să nu se molipsească de el şi sistemele lor? în afară de Iremediabil, totul e fals; falsă este şi această civilizaţie care vrea să-l combată, false sunt şi adevărurile cu care ea se înarmează.

Cu excepţia scepticilor antici şi a moraliştilor francezi, ne-ar fi greu să citǎm un singur gânditor ale cărui teorii, în mod discret sau explicit, să nu-şi fi propus să-l modeleze pe om. El însă, deşi şcolit de alaiul nobilelor precepte propuse curiozităţii sale, oferite înflăcărării şi rătăcirii sale, dăinuie neschimbat. În timp ce toate fiinţele îşi au locul în natură, el rămâne o creatură metafizic divagantă, pierdută în Viaţă, insolită în cadrul Creaţiei. Scopul istoriei nimeni nu l-a găsit; dar toată lumea a propus unul; şi avem o colcăire de scopuri atât de divergente şi de năstruşnice, încât însăşi ideea de finalitate e anulată, găsindu-şi sfârşitul ca un derizoriu produs al spiritului.

Fiecare îndură în propria fiinţă această *unitate de dezastre*: fenomenul *om*. Şi singurul sens al timpului este de a multiplica aceste unităţi, de a îngroşa la nesfârşit aceste suferinţe verticale care se sprijină pe un strop de materie, pe orgoliul unui prenume şi pe o singurătate fără scăpare.)

Cheia puterii noastre de a îndura

Cel care ar izbuti, datorită unei imaginaţii milostive, să înregistreze toate suferinţele, să fie contemporan cu toate chinurile şi cu toate neliniştile oricărei clipe, acela — presupunând că o asemenea fiinţă ar putea exista — ar fi un monstru de iubire şi cea mai mare victimă din istoria inimii. Dar e inutil să ne închipuim o asemenea imposibilitate. Trebuie doar să purcedem la cercetarea propriei noastre fiinţe, să practicăm arheologia spaimelor noastre. Înaintăm în chinul zilelor, pentru că nimic nu le opreşte mersul în afara durerilor noastre; cele ale celorlalţi ni se par explicabile şi susceptibile de a fi depăşite; credem că ei suferă pentru că nu au destulă voinţă, destul curaj

sau. Luciditate. Fiecare suferinţă, în afară de a noastră, ni se pare legitimă sau ridicol de inteligibilă; altminteri, nefericirea ar fi singura constantă în caracterul Schimbător al sentimentelor noastre. Dar noi nu purtăm decât doliul născut din suferinţa noastră. Dacă am putea înţelege şi iubi infinitatea agoniilor ce se târăsc în jurul nostru „toate vieţile care sunt tot atâtea morţi ascunse, ne-ar trebui tot atâtea inimi câte fiinţe care suferă. Şi dacă am avea o memorie miraculos de actuală, care ar păstra prezentă totalitatea nefericirilor noastre trecute, ne-am prăbuşi sub o asemenea povară. *Viaţa nu e cu putinţă decât datorită limitelor imaginaţiei şi memoriei noastre.*

Ne sorbim puterea din uitare şi din incapacitatea de a ne reprezenta pluralitatea destinelor simultane. Nimeni nu ar putea supravieţui înţelegerii instantanee a durerii universale, fiecare inimă neputând îndura decât o anumită cantitate de suferinţă. E ca şi cum capacitatea noastră de a îndura ar avea limite materiale; totuşi, expansiunea fiecărei nefericiri le atinge şi uneori le depăşeşte: iată prea adeseori originea dezastrului nostru. De aici se naşte impresia că fiecare durere, fiecare suferinţă sunt infinite. sunt, într-adevăr, dar numai pentru noi, pentru limitele inimii noastre; iar dacă aceasta ar avea dimensiunile spaţiului nesfârşit, suferinţele noastre ar fi şi mai vaste, căci orice durere se substituie lumii, iar fiecare nefericire are nevoie de un alt univers. Zadarnic încearcă raţiunea să ne arate proporţiile infinitezimale a ceea ce ni se întâmplă; ea eşuează în faţa înclinaţiei noastre pentru proliferarea cosmogonică. Astfel, adevărata nebunie nu se datorează niciodată hazardurilor sau dezastrelor creierului, ci falsei concepţii despre spaţiu pe care şi-o făureşte inima…

Anulare prin izbăvire

O doctrină a mântuirii nu are sens decât dacă pornim de la ecuaţia existentă — suferinţa. La această ecuaţie nu ajungem nici printr-o constatare neaşteptată, nici printr-o serie de raţionamente, ci prin elaborarea inconştientă a tuturor clipelor noastre, prin contribuţia tuturor experienţelor noastre, infime

sau capitale. Când purtăm în noi germenii decepţiilor şi un fel de sete de a-i vedea încolţind, dorinţa ca lumea să ne infirme la fiecare pas speranţele multiplică verificările voluptuoase ale răului. Argumentele vin doar după aceea; doctrina se construieşte: nu mai rămâne decât primejdia „înţelepciunii”. Dar dacă nu vrem să ne eliberăm de suferinţă sau să învingem contradicţiile şi conflictele? Dar dacă preferăm *uniformităţii* unui impas sublim, nuanţele nedesăvârşirii şi dialecticile afective? Mântuirea sfârşeşte totul; şi ea ne sfârşeşte. Cine, o dată mântuit, mai îndrăzneşte să se numească pe sine viu? Nu trăim cu adevărat decât prin refuzul de a ne izbăvi de suferinţă şi printr-un fel de ispită religioasă a lipsei de religie. Ideea mântuirii nu-i bântuie decât pe asasini şi pe sfinţi, pe cei care au ucis ori au depăşit creatura; ceilalţi se tăvălesc — beţi morţi — în imperfecţiune…

Eroarea oricărei doctrine a izbăvirii este aceea de a suprima poezia, climat al nedesăvârşirii. Poetul s-ar trăda pe sine, dacă ar aspira la mântuire: mântuirea e moartea cântecului, negarea artei şi a spiritului. Cum să te simţi solidar cu o împlinire? Ne putem rafina şi cultiva durerile, dar cum să ne desprindem de ele fără să rămânem atârnaţi în vid? Supuşi în faţa blestemului, existăm doar atâta vreme cât suferim. — Un suflet nu se înnobilează şi nu piere decât prin cantitatea de *insuportabil* pe care o asumă.

Veninul abstract

Chiar suferinţele noastre fără nume, neliniştile noastre difuze, degenerând în fiziologie, trebuie readuse, printr-un demers invers, la manoperele inteligenţei. Ce ar fi dacă am înălţa Plictisul — percepţie tautologică a lumii, posacă unduire a duratei — la demnitatea unei elegii deductive, dacă i-am oferi ispita unei prestigioase sterilităţi? Fără recursul la o ordine superioară a sufletului, acesta sfârşeşte în carne — şi fiziologia devine ultimul cuvânt al stuporii noastre filozofice. Să transpui otrăvurile nemijlocite în valori de schimb intelectual, să înalţi corupţia sensibilă la funcţia de instrument,. Sau altminteri să

acoperi cu norme impuritatea oricărui sentiment şi a oricărei senzaţii: iată căutarea unei eleganţe necesare spiritului, pe lângă care sufletul — această hienă patetică — nu este decât profund şi sinistru. Spiritul î*n sine* nu poate fi decât *superficial*, natura sa fiind preocupată doar de orânduirea evenimentelor conceptuale şi nu de implicaţiile lor în sferele pe care le *semnifică*. Stările noastre nu-l interesează decât în măsura în care pot fi transpuse. Astfel, melancolia emană din măruntaiele noastre şi întâlneşte vidul cosmic; dar spiritul nu o adoptă decât epurată de ceea ce o leagă de fragilitatea simţurilor; el *o interpretează*; rafinată, ea devine *punct de vedere*: melancolie categorială. Teoria pândeşte şi ne captează veninurile; şi le preschimbă în veninuri mai puţin dăunătoare. Este o degradare *venită de sus*, spiritul iubitor de nebunie pură — fiind duşmanul intensităţilor.

Conştiinţa nefericirii

Elemente şi fapte — totul te răneşte. Să te aperi retrăgându-te în dispreţ, să te izolezi într-o fortăreaţă de silă, să visezi la indiferenţe supraomeneşti? Ecourile timpului te-ar persecută până în ultimele tale absenţe… Când nimic nu te poate împiedica să sângerezi, până şi ideile se colorează în roşu sau se strivesc unele pe altele ca nişte tumori. În farmacii nu există nici un leac specific împotriva existenţei; — doar leacuri mărunte pentru fanfaroni. Dar unde este antidotul deznădejdii limpezi, infinit articulate, mândre şi sigure? Toate fiinţele sunt nefericite; dar câte dintre ele ştiu asta? Conştiinţa nefericirii este o boală prea gravă pentru a figura într-o aritmetică a agoniilor sau în registrele Incurabilului. Ea micşorează prestigiul infernului şi converteşte abatoarele timpurilor în idile. Ce păcat ai săvârşit ca să te naşti, ce crimă ca să exişti? Durerea ta, ca şi destinul tău sunt fără de motiv. Să suferi cu adevărat înseamnă să accepţi invazia nefericirii fără scuza cauzalităţii, ca pe o favoare a naturii demente, ca pe un miracol negativ…

În fraza Timpului oamenii se inserează ca nişte virgule, pe când tu, ca s-o opreşti, ai încremenit ca un punct.

Gândirea prin interjecţie

Ideea infinitului s-a născut probabil într-o zi de lâncezeală, când o vagă melancolie s-a infiltrat în geometrie, ca prim act de cunoaştere; atunci, în tăcerea reflexelor, un freamăt macabru a izolat percepţia de obiectul ei. Câte dezgusturi sau nostalgii a trebuit să acumulăm, ca să ne trezim în cele din urmă singuri, tragic superiori în faţa evidenţei! Un suspin uitat ne-a silit să facem un pas în afara nemijlocitului; o oboseală banală ne-a îndepărtat de un peisaj sau de o fiinţă; gemete nedesluşite ne-au despărţit de inocenţele blânde sau temătoare. Suma acestor distanţe accidentale constituie — bilanţ al zilelor şi al nopţilor noastre — abaterea care ne distinge de lume — şi pe care spiritul se străduieşte să o micşoreze şi să o reducă la proporţiile noastre fragile. Dar opera fiecărei osteneli se face simţită: unde să mai căutăm încă materie sub paşii noştri?

La început, gândim ca să fugim din lucruri; apoi, când am ajuns prea departe, ca să ne pierdem în părerea de rău că am fugit… Şi astfel conceptele noastre se înlănţuie ca nişte suspine ascunse, orice judecată ţine loc de interjecţie, o tonalitate plângăreaţă cotropeşte demnitatea logicii. Culori funebre întunecă ideile, revărsări ale cimitirului peste paragrafe, miasmă de putreziciune în precepte, ultimă zi de toamnă într-un cristal din afara timpului… Spiritul e fără apărare împotriva miasmelor ce-l asaltează, căci ele ţâşnesc din locul cel mai corupt dintre pământ şi cer, din locul unde nebunia zace în iubire, cloacă de utopii şi păducherniţă de vise: din sufletul nostru. Şi chiar dacă am putea schimba legile universului sau i-am putea prevedea capriciile — nefericirile sale, principiul ruinei lui, ne-ar subjuga. Un suflet care să nu fie pierdut? Arătaţi-mi-l, ca să facem un proces-verbal, ca ştiinţa, sfinţenia şi comedia să pună stăpânire pe el!

Apoteoza vagului

Am putea înţelege esenţa popoarelor — chiar mai bine decât esenţa indivizilor — prin felul lor de a participa la *vag*. Evidenţele în care ele trăiesc nu le dezvăluie decât caracterul tranzitoriu, periferiile, aparenţele lor.

Ceea ce poate exprima un popor nu are decât o valoare istorică: e reuşita lui în devenire; dar ceea ce el nu poate exprima, *eşecul său* în*tru eternitate*, este setea nerodnică de sine: strădania sa de a se secătui prin expresie fiind lovită de neputinţă, el o înlocuieşte prin anumite cuvinte — aluzii la indicibil…

De câte ori, în peregrinările noastre în afara intelectului, nu ne-am odihnit tulburările la umbra acestor *Sehnsucht*, *yearning*, *saudade*, a acelor fructe sonore crescute pentru inimi prea coapte! Să ridicăm vălul de pe aceste cuvinte: ascund ele unul şi acelaşi conţinut? E cu putinţă ca aceeaşi semnificaţie să trăiască şi să moară în ramificaţiile verbale ale unei rădăcini nedefinite? Putem concepe că popoare atât de diverse simt nostalgia în acelaşi fel?

Cel care s-ar strădui să găsească formula *răului depărtării* ar deveni victima unei arhitecturi rău alcătuite. Ca să ne întoarcem la originea acestor expresii ale vagului, trebuie să practicăm o regresiune afectivă către esenţa lor, să ne înecăm în inefabil şi să ieşim de acolo cu conceptele sfâşiate. O dată pierdute siguranţa teoretică şi orgoliul inteligibilului, putem încerca să înţelegem totul, să înţelegem totul *pentru noi* în*şine*. Ajungem atunci să ne bucurăm în inexprimabil, să ne petrecem zilele la marginea a ceea ce poate fi înţeles şi să ne tăvălim în mahalaua sublimului. Pentru a scăpa de sterilitate, trebuie să înflorim pe pragul raţiunii…

A trăi în aşteptare, în ceea ce nu este încă, înseamnă a accepta dezechilibrul incitant pe care îl presupune ideea de viitor. Orice nostalgie este o depăşire a prezentului. Chiar sub forma regretului, ea capătă un caracter dinamic: vrem să forţăm trecutul, să acţionăm retroactiv, să protestăm împotriva ireversibilului. Viaţa nu are un conţinut decât prin violarea timpului. Obsesia unui altundeva este imposibilitatea clipei; şi această imposibilitate este nostalgia însăşi.

E revelator că francezii au refuzat să simtă şi mai ales să cultive imperfecţia nedefinitului. Sub formă colectivă, acest rău nu există în Franţa: *gân*d*urile negre* nu au o calitate metafizică,

iar *plictisul* este cum nu se poate mai bine îndrumat. Francezii resping orice complezenţă faţă de Posibil; însăşi limba lor elimină orice complicitate cu primejdiile acestuia. Există oare un alt popor care să se găsească mai la largul său în lume, pentru care *a fi la el acasă* să aibă mai mult sens şi mai multă greutate, căruia imanenţa să-i ofere mai multe atracţii?

Pentru a dori în mod fundamental altceva, trebuie să fi dezinvestit de spaţiu şi de timp, şi să trăieşti într-un minimum de înrudire cu locul şi momentul. Istoria Franţei oferă atât de puţine discontinuităţi tocmai datorită acestei fidelităţi faţă de esenţa ei, care ne măguleşte înclinaţia către perfecţiune şi decepţionează nevoia de nedesăvârşire implicată de o viziune tragică. Singurul lucru contagios în Franţa este luciditatea, oroarea de a se lăsa înşelat, de a fi victimă. Iată de ce un francez nu acceptă aventura decât în deplină cunoştinţă de cauză; el vrea să se lase înşelat; se leagă la ochi; eroismul inconştient i se pare pe bună dreptate o lipsă de gust, un sacrificiu lipsit de eleganţă. Dar echivocul brutal al vieţii cere ca în fiecare clipă să predomine *impulsul*, şi nu voinţa, de a fi cadavre, de a fi metafizic înşelaţi.

Dacă francezii au încărcat nostalgia cu prea multă claritate, dacă au lipsit-o de anumite farmece intime şi primejdioase, Sehnsucht, dimpotrivă, epuizează tot ce este insolubil în conflictele sufletului german, sfâşiat între Heimat şi Infinit.

Şi cum ar putea acest suflet să-şi găsească liniştea? Pe de o parte îl mână voinţa de a se cufunda în unitatea individuală a inimii şi a pământului; pe de altă parte, voinţa de a absorbi întruna spaţiul, dintr-o dorinţă nesecătuită. Şi cum întinderea nu oferă limite, şi o dată cu ea sporeşte înclinarea către noi rătăciri, scopul se îndepărtează pe măsură ce înaintăm spre el. De unde şi gustul exotic, pasiunea pentru călătorii, plăcerea de a trăi peisajul ca peisaj, lipsa de formă lăuntrică, labirintica profunzime care ne seduce şi totodată ne respinge. Între Heimat şi Infinit. Există o tensiune ce nu cunoaşte soluţie: eşti înrădăcinat şi dezrădăcinat în acelaşi timp, neputând găsi un compromis între propriul tău cămin şi depărtare. Imperialismul, constantă funestă în esenţa-i ultimă, nu e oare traducerea politică şi vulgar concretă a ceea ce numim Sehnsucht?

Nu vom putea insista îndeajuns asupra consecinţelor istorice ale anumitor aproximări lăuntrice. Or, nostalgia este una dintre

ele; ea ne împiedică să ne odihnim în existenţă sau în absolut; ea ne sileşte să plutim în nedesluşit, să ne pierdem temeliile, să trăim *fără apărare* în timp.

Să fii smuls din pământ, exilat în durată, rupt de rădăcinile tale nemijlocite, înseamnă să doreşti o reintegrare în izvoarele originale de dinaintea despărţirii şi a sfâşierii. Nostalgia este tocmai faptul de a te simţi veşnic departe de o casă a ta; şi, în afara proporţiilor luminoase ale Plictisului, şi a postulării contradictorii: Infinit şi Heimat, ea capătă forma întoarcerii către finit, către imediat, către un apel terestru şi matern. Ca şi spiritul, inima făureşte utopii: şi, din toate, cea mai ciudată e cea a unui univers *natal*, unde te. Poţi odihni de tine însuţi, a unui univers — pernă cosmică pentru toate ostenelile noastre.

În aspiraţia nostalgică, nu doreşti ceva palpabil, ci un fel de căldură abstractă, eterogenă timpului şi apropiată de un presentiment paradisiac. Tot ceea ce nu acceptă existenţa ca atare se învecinează cu teologia. Nostalgia nu-i decât o teologie sentimentală, în care Absolutul este construit cu elementele dorinţei, iar Dumnezeu e Nedeterminatul elaborat de melancolie.

Singurătatea — schismă a inimii

Suntem meniţi pieirii de fiecare dată când viaţa nu ni se dezvăluie ca un miracol, de fiecare dată când clipa nu mai geme de un fior supranatural. Cum să reînnoieşti senzaţia de plenitudine, secundele de delir, străfulgerările vulcanice, minunile de fervoare ce fac din Dumnezeu un accident al lutului nostru? Prin ce subterfugiu să retrăim această fulguraţie faţă de care muzica însăşi ne pare superficială, rebut al orgii noastre lăuntrice?

Nu este în puterea noastră să ne amintim freamătul care ne făcea să coincidem cu începutul mişcării, preschimbându-ne în stăpânii primei clipe a timpului şi în făurarii spontani ai Creaţiei. Nu mai percepem acum decât sărăcia acesteia, realitatea ei posacă: trăim ca să ne dezvăţăm de extaz. Şi nu miracolul ne determină tradiţia şi substanţa, ci vidul unui univers frustrat de flăcările lui, înghiţit în propriile-i absenţe, obiect exclusiv al

obsesiilor noastre: un univers singur în faţa unei inimi singure, predestinate, amândouă, să se despartă, şi să trăiască exasperarea antitezei. Când singurătatea sporeşte într-atât încât să constituie nu un *dat*, ci unica noastră *credinţă*, încetăm să mai fim solidari cu marele tot: eretici ai existenţei, suntem izgoniţi din comunitatea celor vii, a căror unică virtute este de a aştepta, avizi, ceva care nu e moartea. Dar, eliberaţi de fascinaţia acestei aşteptări, refuzaţi de universalitatea iluziei, suntem secta cea mai eretică, pentru că sufletul nostru însuşi s-a născut în erezie.

(„Când sufletul se află în stare de graţie, frumuseţea lui e atât de înaltă şi vrednică de admiraţie, încât depăşeşte cu mult tot ce este frumos în natură, încântând ochii lui Dumnezeu şi ai îngerilor”) (Ignaţiu de Loyola)

Am încercat să mă statornicesc într-o stare de graţie oarecare; am vrut să termin cu întrebările şi să dispar într-o lumină ignorantă, în oricare lumină ce dispreţuieşte intelectul. Dar cum să ajungi la suspinul de fericire ce se află mai presus de toate problemele, când nici o „frumuseţe” nu te ilumineză, şi când Dumnezeu şi îngerii sunt orbi?

Odinioară, pe vremea când sfânta Tereza, patroana Spaniei şi a. Sufletului tău, îţi prescria un drum plin de ispite şi rătăciri, prăpastia transcendentă te umplea de încântare, ca o cădere în ceruri. Dar aceste ceruri au pierit — ca şi ispitele şi rătăcirile — şi, din inima de gheaţă, au pierit şi fervorile din Avila, stinse pentru totdeauna.

Prin ce ciudăţenie a sorţii, anumite fiinţe, ajunse acolo unde s-ar putea contopi cu o credinţă, fac cale întoarsă pentru a urma un drum care nu-i duce decât la ei înşişi — şi deci nicăieri? Oare din teama că-şi vor pierde virtuţile distincte, de îndată ce se vor fi aşezat întru starea de graţie? Fiecare om evoluează pe seama profunzimilor sale, fiecare om este un mistic ce se refuză sieşi: pământul e populat cu stări de graţie ratate şi cu mistere călcate în picioare.

Gânditori ai amurgului

Atena murea, şi, o dată cu ea, cultul cunoaşterii. Marile sisteme îşi trăiseră traiul: limitate la domeniul conceptual, ele refuzau intervenţia zbuciumului, căutarea izbăvirii şi a meditaţiei dezordonate asupra durerii. Cetatea murea, ea, care îngăduise preschimbarea accidentelor umane în teorie, iar acum orice accident — strănutul sau moartea — înlocuia vechile probleme. Obsesia leacurilor marchează sfârşitul unei civilizaţii; căutarea mântuirii, sfârşitul unei filozofii. Platon şi Aristotel nu cedaseră acestor preocupări decât dintr-o nevoie de echilibru; în urma lor, ele căpătau întâietate în toate sectoarele.

Roma, la apusul ei, n-a moştenit de la Atena decât ecourile decadenţei şi răsfrângerile secătuirii. Când grecii îşi plimbau îndoielile de-a lungul şi de-a latul Imperiului, clătinarea din temelii a acestuia şi a filozofiei era un fapt virtual consumat. Toate întrebările părând legitime, superstiţia limitelor formale nu mai zăgăzuia dezmăţul curiozităţilor arbitrare. Infiltrarea epicurismului şi a stoicismului se săvârşea cu uşurinţă: morala înlocuia edificiile abstracte, raţiunea degradată devenea instrument al practicii. Pe străzile Romei, mişunau cu felurite reţete de „fericire” epicurienii şi stoicii, experţi în înţelepciune, nobili şarlatani iviţi la periferia filozofiei pentru a vindeca o oboseală incurabilă şi generalizată. Dar terapeuticii lor îi lipseau mitologia şi anecdotele stranii care, în bicisnicia universală, aveau să constituie vigoarea unei religii nepăsătoare la nuanţe, venită de mai de departe decât ele. Înţelepciunea este ultimul cuvânt al unei civilizaţii care-şi dă duhul, nimbul amurgurilor istorice, oboseala transfigurată în viziune asupra lumii, ultimă toleranţă înainte de întronarea altor zei, plini de o nouă prospeţime — şi a barbariei; ea este şi o zadarnică încercare de melodie printre horcăielile sfârşitului, ce urcă de pretutindeni. Căci înţeleptul — teoretician al morţii limpezi, erou al indiferenţei şi simbol al ultimei etape, degenerate şi vide, a filozofiei — a rezolvat problema propriei morţi… şi, din acea clipă, a suprimat toate problemele. Înzestrat cu metehne mai rare, el este un caz-limită, pe care-l întâlnim în perioade extreme, ca pe o confirmare excepţională a patologiei generale.

Găsindu-ne în punctul simetric agoniei antice, pradă aceloraşi rele şi sub povara unor iluzii la fel de ineluctabile, vedem cum marile sisteme sunt abolite de perfecţiunea lor

limitată. Şi pentru noi, totul devine prilejul unei filozofii lipsite de demnitate şi rigoare… Destinul impersonal al gândirii s-a risipit în mii de suflete, în mii de umiliri ale Ideii… Nici Leibniz, nici Kant, nici Hegel nu ne mai sunt de vreun ajutor. Am venit cu propria noastră moarte în faţa porţilor filozofiei: putrede, şi nemaiavând nimic de apărat, ele se deschid de la sine… şi orice devine subiect filozofic. Paragrafele sunt înlocuite de strigăte: rezultă de aici o filozofie venită din *fundus animae*, a cărei intimitate s-ar recunoaşte în aparenţele istoriei şi ale timpului.

Şi noi căutăm „fericirea”, fie din frenezie, fie din dispreţ: a o dispreţui înseamnă tot neuitare, ca şi a o refuza gândindu-ne la ea; şi noi căutăm „mântuirea”, fie şi. Nevoind-o. Şi dacă suntem eroii negativi ai unui Ev prea bătrân, îi suntem, prin chiar aceasta, şi *contemporani*: a-ţi trăda veacul sau a-l iubi cu fervoare exprimă — sub o contradicţie aparentă — acelaşi act de participare. Marile slăbiciuni, subtilele decrepitudini, aspiraţia la aureole atemporale — toate ducând la înţelepciune — cine nu le recunoaşte în sine însuşi? Cine nu se simte îndreptăţit să afirme totul în golul care-l înconjoară, înainte ca lumea să piară în aurora unui absolut sau a unei noi negaţii? Un zeu ameninţă mereu la orizont. suntem la marginea filozofiei, de vreme ce consimţim să-şi dea duhul. Să avem grijă ca Zeul să nu se aşeze în miezul gândurilor noastre, să ne păstrăm încă îndoielile, aparenţele de echilibru şi ispita destinului imanent, orice aspiraţie, oricât de arbitrară şi fantastă, fiind preferabilă adevărurilor inflexibile. Schimbăm întruna leacurile şi nu găsim nici unul eficace şi potrivit, pentru că nu credem nici în liniştea pe care o căutăm, nici în plăcerile după care gonim. Înţelepţi multschimbători, suntem epicurienii şi stoicii Romelor moderne…

Resursele autodistrugerii

Născuţi într-o închisoare, cu poveri pe umeri şi în gânduri, n-am fi în stare să ajungem nici măcar până la sfârşitul unei singure zile, dacă putinţa de a termina oricând cu toate nu ne-ar hotărî să o luăm iarăşi de la capăt în ziua următoare… Lanţurile

şi aerul de nerespirat al acestei lumi ne răpesc totul, în afară de libertatea de a ne sinucide; şi această libertate ne insuflă o forţă şi un orgoliu care învinge poverile ce ne strivesc.

Să poţi dispune în mod absolut. De tine însuţi şi să refuzi să o faci există oare dar mai misterios? Consolarea prin sinuciderea posibilă lărgeşte într-un spaţiu infinit acest lăcaş în care ne sufocăm. Ideea de a ne distruge, mulţimea mijloacelor de a o face, uşurinţa de a le avea la îndemână ne bucură şi ne înspăimântă; căci nimic nu e mai simplu şi mai teribil decât actul prin care.ne hotărâm irevocabil propria soartă, într-o singură clipă, suprimăm toate clipele; Dumnezeu însuşi nu ar putea-o face. Dar, demoni fanfaroni, noi ne amânăm sfârşitul: cum să renunţăm la desfăşurarea libertăţii noastre, la jocul orgoliului nostru?...

Cel care nu s-a gândit niciodată la propria-i anulare, cel care nu a presimţit recursul la funie, la glonte, la otravă sau la apele mării, nu-i decât un josnic ocnaş sau un vierme ce se târăşte pe leşul cosmic. Această lume ne poate lua totul, ea poate să ne interzică totul, dar nu stă în puterea nimănui să ne împiedice a ne nimici. Toate uneltele ne ajută, toate abisurile noastre lăuntrice ne îndeamnă s-o facem; dar toate instinctele ni se împotrivesc. Această contradicţie dezvoltă în minte un conflict fără ieşire. Când începem să reflectăm asupra vieţii, descoperind în ea un gol infinit, instinctele, sunt demult călăuze şi pricini ale faptelor noastre; ele frânează zborul inspiraţiei şi libertatea noastră de mişcare. Dacă, în clipa naşterii, am fi la fel de conştienţi pe cât suntem la ieşirea din adolescenţă, e mai mult decât probabil că la cinci ani sinuciderea ar fi un fenomen obişnuit sau chiar o chestiune de onorabilitate. Dar ne *trezim* prea târziu: avem împotriva noastră anii fecundaţi doar prin prezenţa instinctelor, uluite de concluziile la care ne duc meditaţiile şi decepţiile pe care le trăim. Iar ele reacţionează; totuşi, o dată dobândită conştiinţa libertăţii, suntem stăpâni pe o hotărâre cu atât mai ispititoare cu cât nu recurgem la ea. Ea ne ajută să îndurăm zilele şi, încă şi mai mult, nopţile; nu mai suntem săraci, şi nici zdrobiţi de soarta potrivnică; dispunem de resurse supreme. Şi chiar dacă nu le-am exploata niciodată, şi am termina cu viaţa dându-ne duhul după tradiţie, măcar vom fi avut în renunţările noastre o comoară: este oare bogăţie mai mare decât sinuciderea pe care fiecare o poartă în sine?

Religiile ne-au interzis să murim din proprie hotărâre, pentru că vedeau în asta un exemplu de nesupunere ce umilea templele şi zeii. Un conciliu din Orleans vedea în sinucidere un păcat mai grav decât crima, pentru că ucigaşul poate să se căiască, să se mântuiască, în timp ce acela care şi-a luat singur viaţa a depăşit limitele mântuirii. Dar actul de a te sinucide nu porneşte oare dintr-o formulă radicală de mântuire? Să fie oare neantul mai prejos decât eternitatea? Numai fiinţa nu are nevoie să se războiască cu universul; ultimatumul şi-l trimite ei înseşi. Ea nu aspiră nici *să fie* pentru totdeauna, dacă printr-un act fără seamăn, a fost în mod *absolut* ea însăşi. Ea refuză cerul şi pământul, după cum se refuză şi pe sine. Va fi atins astfel cel puţin o plenitudine de libertate inaccesibilă celui care o caută la nesfârşit în viitor...

Nici o biserică, nici o primărie n-au inventat până astăzi nici măcar un singur argument valabil împotriva sinuciderii. Ce-i putem răspunde celui care nu mai poate îndura viaţa? Nimeni nu poate lua asupra sa povara altuia. Şi de ce forţă dispune dialectica împotriva asaltului unor suferinţe de netăgăduit şi împotriva miilor de evidenţe nemângâiate?. Sinuciderea e una dintre caracteristicile distinctive ale omului, una dintre descoperirile sale; nici un animal nu este capabil de sinucidere, iar îngerii abia dacă au ghicit-o; fără ea, realitatea omenească ar fi mai puţin ciudată şi mai puţin pitorească: ar fi lipsită de un climat şi de o serie de posibilităţi funeste, care au valoarea lor estetică, fie şi numai pentru că introduc în tragedie soluţii noi şi o varietate de deznodăminte.

Înţelepţii antici, care se sinucideau spre a-şi dovedi maturitatea, creaseră o disciplină a sinuciderii pe care modernii au pierdut-o. Sortiţi unei agonii fără geniu, nu suntem nici autorii trăirilor noastre extreme şi nici arbitrii despărţirilor noastre întru veşnicie; sfârşitul nu mai e sfârşitul *nostru:* excelenţa unei iniţiative unice – prin care ne-am răscumpăra o viaţă insipidă şi fără talent – ne lipseşte, aşa cum ne lipseşte şi cinismul sublim, fastul antic al unei arte de a pieri.. Prinşi în rutina deznădejdii, cadavre care se acceptă pe ele însele, ne supravieţuim nouă înşine cu toţii şi nu murim decât pentru a duce la îndeplinire o formalitate inutilă. E ca şi cum viaţa noastră n-ar exista decât spre a amâna întruna clipa când ne vom putea lepăda de ea.

Îngerii reacţionari

E greu să judeci fără simpatie, uimire şi dezaprobare, revolta celui mai puţin filozof dintre îngeri. Injustiţia guvernează universul. Tot ceea ce se construieşte aici, tot ceea ce se desface în el poartă pecetea unei fragilităţi impure, ca şi cum materia ar fi rodul unui scandal în sânul neantului. Fiecare fiinţă se hrăneşte cu agonia unei alte fiinţe; clipele se năpustesc ca vampirii asupra anemiei timpului; lumea e un potir de suspine... în acest abator, e la fel de zadarnic să-ţi încrucişezi braţele sau să-ţi scoţi sabia. Nici o superbă dezlănţuire nu ar putea zgudui spaţiul sau înnobila sufletele. Triumfurile şi eşecurile se succed după o lege necunoscută ce se numeşte dest*in, nu*me la care recurgem când, filozoficeşte săraci, şederea noastră aici sau oriunde ni se pare fără soluţie şi ca un blestem ce trebuie îndurat, blestem iraţional şi pe care nu-l meritǎm. Destin – cuvânt privilegiat în terminologia celor învinşi... Avizi de un inventar de nume pentru Iremediabil, căutăm o uşurare în invenţia verbală, în limpezimi suspendate deasupra dezastrelor noastre. Cuvintele sunt milostive: fragila lor realitate ne înşeală şi ne consolează...

Iată cum „destinul", care nu e în stare să *vrea* nimic, a vrut ceea ce ni se întâmplă... Iubind Iraţionalul ca pe singura modalitate explicativă, îl privim cum ne împovărează balanţa sorţii, care nu cântăreşte decât elemente negative, de aceeaşi natură. Unde să găsim orgoliul de care avem nevoie spre a provoca forţele ce au hotărât astfel, şi care, mai mult încă, sunt iresponsabile de această hotărâre? împotriva cui să ducem lupta şi încotro să îndreptăm asaltul, când nedreptatea bântuie aerul din plămânii noştri, spaţiul gândurilor noastre, tăcerea şi stupoarea aştrilor? Revolta noastră e la fel de rău concepută ca şi lumea care-i dă naştere. Cum să te străduieşti să repari nedreptăţile când, precum Don Quijote pe patul de moarte, ne-am pierdut – după multe nebunii, extenuaţi – vigoarea şi iluzia de a înfrunta drumurile, bătăliile şi înfrângerile? Şi cum să regăsim prospeţimea îngerului răzvrătit, a celui care, aflat încă

la începutul timpurilor, nu cunoştea înţelepciunea pestilenţială care ne sufocă elanurile? Unde am putea găsi destulă vervă şi îndrăzneală pentru a veşteji turma celorlalţi îngeri, când, aici pe pământ, a-l urma pe tovarăşul lor înseamnă a cădea încă şi mai jos, când nedreptatea oamenilor o imită pe cea a lui Dumnezeu, şi când orice răzvrătire opune infinitului sufletul şi-l sfărâmă de el? îngerilor anonimi – pitiţi sub aripile lor fără vârstă, veşnic învingători şi învinşi întru Dumnezeu, insensibili la curiozităţile nefaste, visători paraleli cu nefericirile pământeşti – cine ar îndrăzni să le arunce piatra şi, sfidându-i, să le frângă somnul? Revolta, mândrie a decăderii, nu-şi trage nobleţea decât din zădărnicia ei: suferinţele o aţâţă şi apoi o părăsesc; fantezia o exaltă, şi decepţia o neagă… Ea nu poate să aibă sens într-un univers lipsit *de valabilitate…*

(În această lume nimic nu-i la locul său, începând cu lumea însăşi. Nu trebuie să ne mai mirăm atunci de spectacolul nedreptăţii umane. Este de asemenea zadarnic să refuzăm sau să acceptăm ordinea socială: trebuie să-i îndurăm schimbările în mai bine sau mai rău cu un conformism deznădăjduit, aşa cum îndurăm naşterea, iubirea, clima şi moartea. Legile vieţii sunt guvernate de descompunere: mai apropiaţi de pulberea noastră decât obiectele, neînsufleţite de a lor, pierim înaintea lor şi alergăm, sub privirea stelelor ce par indestructibile, către destinul nostru. Dar şi ele se vor fărâmiţa într-un univers pe care doar inima noastră îl ia în serios, pentru» a-şi ispăşi apoi prin sfâşieri lipsa de ironie…

Nimeni nu poate corecta nedreptatea lui Dumnezeu şi a oamenilor: orice faptă nu este decât un caz special, cu aparenţă organizată, a Haosului originar. suntem târâţi de un vârtej ce începe în zorii timpurilor; el seamănă cu ordinea tocmai pentru a ne putea răpi mai lesne…)

Grija de a fi decent

Sub spinul durerii, carnea se trezeşte; materie lucidă şi lirică, ea îşi cântă disoluţia. Atâta vreme cât era una cu natura, se

odihnea în uitarea elementelor: eul nu pusese încă stăpânire pe ea. Materia care suferă se emancipează de gravitaţie, nu mai e solidară cu restul universului, se izolează de marele tot pe jumătate adormit; căci durerea, agent al separaţiei, principiu activ al individuaţiei, neagă deliciile unui destin statistic.

Fiinţa cu adevărat singură nu este cea abandonată de oameni, ci aceea care suferă în mijlocul lor, care-şi târăşte pustiul în bâlciuri şi îşi desfăşoară talentele de lepros surâzător, de comediant al ireparabilului. Marii singuratici de altădată erau fericiţi, nu cunoşteau duplicitatea, nu aveau nimic de ascuns: nu se întreţineau decât cu propria lor singurătate…

Din toate lanţurile care ne leagă de lucruri, nu există nici măcar unul care să nu slăbească şi să nu piară sub apăsarea suferinţei, ce ne izbăveşte de toate, dar nu şi de obsesia propriei noastre fiinţe şi de senzaţia de a fi, irevocabil, *indivizi*. Este singurătatea ipostaziată în esenţă, Atunci prin ce mijloace să comunicăm cu ceilalţi, dacă nu prin prestidigitaţia minciunii? Căci dacă n-am fi saltimbanci, dacă n-am fi învăţat artificiile unui şarlatanism savant, dacă, în sfârşit, am fi *sinceri* până la impudoare sau până la tragedie – lumile noastre subterane ar vomita oceane de fiere, în care onoarea ne-ar cere să ne pierdem: am fugi astfel de necuviinţa munţilor de grotesc şi sublim. Pe o anumită treaptă a nefericirii, orice sinceritate devine indecentă. Iov s-a oprit la timp: un pas mai mult, şi nici Dumnezeu, nici prietenii nu i-ar mai fi răspuns.

(Eşti „civilizat” în măsura în care nu-ţi strigi pe toate drumurile lepra, şi dai dovadă de respect faţă de minciuna elegantă făurită timp de secole. Nimeni nu are dreptul să se încovoaie sub povara ceasurilor sale… Orice om ascunde o posibilitate de apocalips, dar fiecare om se străduieşte să-şi niveleze propriile abisuri. Dacă fiecare ar da frâu liber singurătăţii de care suferă, Dumnezeu ar trebui să creeze din nou această lume, a cărei existenţă depinde în toate privinţele de educaţia noastră şi de teama pe care o avem de noi înşine… — Haosul? — el înseamnă să arunci tot ce-ai învăţat, să fii tu însuţi…)

Gama vidului

L-am văzut pe acesta urmărind un scop, iar pe acela urmărind alt scop; i-am văzut pe oameni fascinaţi de obiecte disparate, i-am văzut fermecaţi de proiecte şi de visuri josnice şi tulburi totodată. Analizând fiecare caz în parte, pentru a înţelege motivele unei asemenea risipe de fervoare, am înţeles nonsensul oricărui gest şi al oricărui efort. Există măcar o singură viaţă care să nu fie impregnată de erorile ce ne fac să trăim? Există măcar o singură viaţă limpede, transparentă, fără rădăcini umilitoare, fără motive inventate, fără mituri ţâşnite din dorinţe? Unde este fapta neîntinată de vreo utilitate: soare urând incandescenţa, înger într-un univers fără credinţă, sau vierme trândav într-o lume lăsată pradă nemuririi?

Am vrut să mă apăr împotriva tuturor oamenilor, să reacţionez împotriva nebuniei lor, să-i descopăr izvorul; am ascultat şi am văzut – şi mi-a fost teamă: teamă de a acţiona pentru aceleaşi motive sau pentru orice alt motiv, de a crede în aceleaşi fantome sau în orice altă fantomă, de a mă lăsa înghiţit de. Aceleaşi beţii sau de orice altă beţie; teamă, în sfârşit, de a delira în comun şi de a muri în plin extaz. — Ştiam că, despărţindu-mă de o fiinţă, eram deposedat de o înşelăciune, că eram sărăcit de iluzia pe care i-o lăsam… Cuvintele sale febrile o arătau a fi prizoniera unei evidenţe absolute pentru ea şi derizorie pentru mine; în contact cu absurditatea-i, mă despuiam de absurditatea mea… La cine să aderi fără simţământul de a te înşela şi fără să roşeşti? Nu-l poţi justifica decât pe cel care practică în depl*ină conştiinţă partea d*e nebunie necesară oricărei fapte, şi. Care nu înfrumuseţează prin nici un vis ficţiunea căreia i se dăruie, aşa cum nu-l poţi admira decât pe un erou care moare fără nici o convingere, fiind gata de sacrificiu tocmai pentru că i-a întrezărit taina ultimă. Cât priveşte amanţii, ei ar fi odioşi dacă, în mijlocul scălâmbăielilor iubirii, nu i-ar atinge presimţământul morţii. E tulburător gândul că luăm în mormânt taina noastră – iluzia noastră –, că nu am supravieţuit erorii misterioase care ne înviora răsuflarea, că, în afară de prostituate şi de sceptici, toţi se cufundă în minciună, pentru că nu ghicesc echivalenţa întru nimicnicie a voluptăţilor şi adevărurilor.

Am vrut să suprim în mine motivele pe care le invocă

oamenii pentru a exista şi pentru a făptui. Am vrut să devin cum nu se poate mai normal – şi iată-mă căzut în prostraţie, precum idioţii, şi la fel de gol pe dinăuntru ca şi ei.

În anumite dimineţi

Părerea de rău că nu eşti Atlas, că nu-ţi poţi scutura umerii, pentru a asista la prăbuşirea acestei materii derizorii… Mânia urmează calea inversă a cosmogoniei. Prin mijlocirea căror mistere ne trezim în anumite dimineţi cu setea de a dărâma marele tot inert şi viu? Când diavolul ni se îneacă în vene, când ideile au convulsii, şi când dorinţele noastre spintecă lumina, elementele iau foc şi ard, în timp ce cu degetele vânturăm cenuşa.

Ce coşmaruri am întreţinut în timpul nopţilor, ca să ne trezim ca duşmani ai soarelui? Trebuie să ne lichidăm pe noi înşine ca să terminăm cu tot restul? Ce complicitate, ce legături ne prelungesc într-o intimitate cu timpul? Viaţa ar fi de neîndurat fără forţele care o neagă. Stăpâni pe o posibilă ieşire, pe *ideea* unei fugi, am putea cu uşurinţă să ne anihilăm şi, pe culmile delirului, să expectorăm acest univers.

…Sau, dacă nu, să ne rugăm şi să aşteptăm alte dimineţi.

(A scrie ar fi o faptă searbădă şi de prisos dacă am putea să plângem după pofta inimii, şi să-i imităm pe copiii şi femeile ce se lasă pradă mâniei… în materia din care suntem făcuţi, în impuritatea ei cea mai profundă, se află un principiu de amărăciune, pe care doar lacrimile îl pot îndulci. Dacă, de fiecare dată când ne asaltează nefericirea, am încerca să ne izbăvim prin lacrimi, vagile maladii şi poezia ar dispărea. Dar o reticenţă înnăscută, agravată de educaţie, sau o funcţionare defectuoasă a glandelor lacrimale ne osândeşte la martiriul ochiului lovit de uscăciune. Şi apoi strigătele, furtuna de înjurături, automacerarea şi unghiile înfipte în carne, dimpreună cu mângâierea ce ţi-o dă vederea sângelui, nu se mai află printre procedeele noastre terapeutice. Drept urmare suntem toţi bolnavi, şi ne-ar trebui fiecăruia câte o Sahară, pentru a urla acolo după voie, sau malurile unei mări elegiace şi mânioase, ca

să ne unim vaietele, încă şi mai dezlănţuite, cu propriile-i vaiete. Paroxismele noastre au nevoie de cadrul unui sublim caricatural, al unui infinit apoplectic, de o viziune în care bolta cerească ar sluji drept spânzurătoare leşurilor noastre şi elementelor naturii.)

Harnica nefericire

Toate adevărurile sunt împotriva noastră. Dar continuăm să trăim, pentru că le acceptăm în ele însele, pentru că refuzăm să tragem consecinţele. Unde e cel care a transpus – în comportarea sa – o singură concluzie din ce l-a învăţat astronomia, biologia, şi care a hotărât să nu-şi mai părăsească patul, din revoltă sau umilinţă în faţa distanţelor siderale sau a fenomenelor din univers? A existat oare vreodată orgoliu învins de evidenţa irealităţii noastre? Şi cine a fost îndeajuns de îndrăzneţ pentru a nu mai face nimic, de vreme ce oricare faptă e ridicolă în raport cu infinitul? Ştiinţele dovedesc că suntem neant. Dar cine le-a înţeles lecţia ultimă? Cine a devenit eroul inerţiei totale? Nimeni nu-şi încrucişează braţele; suntem mai zeloşi decât furnicile şi albinele. Totuşi, dacă o furnică, dacă o albină – prin miracolul unei idei sau din ispita de a se singulariza – s-ar izola în furnicar sau în roi, dacă şi-ar contempla *din afară* privelişte a propriilor chinuri, s-ar mai încăpăţâna ea oare în truda-i?

Numai animalul raţional n-a ştiut să înveţe nimic din filozofia sa: stă deoparte – şi perseverează totuşi în aceleaşi greşeli cu aparenţă eficace, dar fără nici o realitate. Văzută din afară, din orice punct arhimedic, viaţa – cu toate credinţele ei – nu mai e posibilă, şi nici măcar de conceput. Nu poţi *acţiona* decât împotriva adevărului. Omul o ia din nou de la început în fiecare zi, în ciuda a tot ce ştie, împotriva a tot ce ştie. A împins acest echivoc până la viciu. Clarviziunea e cernită, dar – ciudată contagiune – cernirea aceasta însăşi e activă; suntem astfel târâţi într-un convoi până la Judecată; am făcut astfel o activitate până şi din ultimul repaos, din tăcerea finală a istoriei: e punerea în scenă a agoniei, nevoia de dinamism, până şi în

horcăitul morţii…

(Civilizaţiile grăbite îşi sleiesc mai repede puterile decât cele care se culcă în braţele moi ale eternităţii. Doar China, strălucind timp de milenii în floarea bătrâneţii, propune un exemplu de urmat; doar ea a ajuns de multă vreme la o înţelepciune rafinată, superioară filozofiei: taoismul depăşeşte. Tot ce a conceput spiritul uman în planul detaşării. — Numărăm cu *generaţiile*: blestemul civilizaţiilor abia seculare e acela de a fi pierdut, în mersul lor grăbit, conştiinţa atemporală.

Este evident că ne aflăm în lume pentru a nu face nimic; dar, în loc să ne târâm cu nepăsare putreziciunea, asudăm şi gâfâim în aerul fetid. Întreaga Istorie este în putrefacţie; duhorile ei se mişcă spre viitor: alergăm şi noi într-acolo, fie şi numai mânaţi de febra inerentă oricărei descompuneri.

E prea târziii ca umanitatea să scape de iluzia *actului*, şi este mai ales prea târziu ca ea să se înalţe la *sfinţenia trândăviei.).*

Imunitate împotriva renunţării

Tot ce are vreo legătură cu eternitatea se transformă inevitabil în loc comun. Lumea acceptă până la urmă orice revelaţie şi se resemnează în faţa oricărui fior, dacă i-a fost găsită formula. Ideea zădărniciei universale – mai primejdioasă decât toate flagelurile – s-a degradat în evidenţă: toţi o admit şi nimeni nu i se conformează. Spaima de un adevăr ultim a fost domesticită; fiindcă a devenit, refren, oamenii nu se mai gândesc la ea, căci au învăţat pe dinafară un lucru care, fie şi numai întrevăzut, ar trebui să-i împingă înspre abis sau mântuire. Viziunea nimicniciei Timpului a zămislit sfinţi şi poeţi, ca şi deznădejdile câtorva singuratici, iubitori de anatemă…

Această viziune nu le este străină mulţimilor ele repetă întruna: „la ce mi-ar sluji?” „la ce bun?” „nu mă sperii eu dintr-atât”; „nimic nou sub soare” – şi totuşi nimic nu se întâmplă, nimic nu se iveşte: nici un sfânt, nici un poet mai mult… Dacă mulţimile s-ar conforma fie şi măcar unuia dintre aceste refrene, chipul lumii ar fi altul.. Dar eternitatea – izvorâtă dintr-un gând

antivital – nu poate fi un reflex omenesc fără ca exercitarea actelor să fie primejduită: ea devine loc comun pentru ca s-o putem uita printr-o repetiţie mecanică. Sfinţenia este o aventură ca şi poezia. Oamenii spun: „totul trece” – dar câţi pricep înţelesul acestei înspăimântătoare banalităţi? câţi fug de viaţă, o cântă sau o plâng? Cine nu este pătruns de convingerea că totul e zadarnic? Dar cine îndrăzneşte să înfrunte urmările acestei convingeri? Omul cu vocaţie metafizică este mai rar decât un monstru – şi totuşi fiecare om concentrează în sine în mod virtual elementele acestei vocaţii. Unui prinţ hindus i-a fost de ajuns să vadă un infirm, un bătrân şi un mort pent*ru a înţelege totul; noi,* care îi vedem, nu înţelegem nimic, căci nimic nu se schimbă în viaţa noastră. Nu putem renunţa la nimic; şi totuşi evidenţele zădărniciei sunt la îndemâna noastră. Bolnavi de speranţă, aşteptăm întruna; iar viaţa nu e decât aşteptarea devenită ipostază. Aşteptăm totul – chiar şi Nimicul – mai curând decât să fim reduşi la o eternă suspendare, la condiţia unei divinităţi neutre sau a unui cadavru. Astfel, inima care şi-a făcut o axiomă din Ireparabil mai speră încă de la el surprize. Omenirea trăieşte cu iubire în întâmplările care o neagă...

Echilibrul lumii

Simetria aparentă a bucuriilor şi a suferinţelor nu vine nicidecum din împărţirea lor echitabilă: ea este datorită nedreptăţii ce se abate asupra unor indivizi, şi îi constrânge astfel să compenseze prin nefericirea lor nepăsarea celorlalţi. Să îndure urmările faptelor lor sau să fie feriţi de ele, iată soarta oamenilor. Această discriminare se efectuează fără nici un criteriu: este o fatalitate, o moştenire absurdă, o selecţie capricioasă. Nimeni nu poate evita condamnarea la fericire sau la nefericire, şi nici nu se poate sustrage sentinţei ce i-a fost hărăzită încă de la naştere de tribunalul bizar a cărui hotărâre se întinde între spermatozoid şi mormânt.

Unii îşi plătesc toate bucuriile, îşi ispăşesc toate plăcerile, au de dat socoteală pentru toate uitările: nu vor rămâne niciodată datori nici măcar pentru o singură clipă de fericire. Nenumărate

amărăciuni au încununat fiorul lor de voluptate, ca şi cum ei n-ar avea nici un drept la plăcerile admise, ca şi cum, lăsându-li-se pradă, ar pune în primejdie echilibrul bestial al lumii. Au fost fericiţi în mijlocul unui peisaj? — vor regreta această fericire în suferinţe ce nu vor întârzia să vină; au fost mândri de proiectele şi visele lor? — se vor trezi repede, ca dintr-o utopie, pedepsiţi de prea concrete suferinţe:

Astfel, există oameni sacrificaţi care plătesc inconştienţa celorlalţi, care-şi ispăşesc nu numai propria fericire, dar şi pe cea a unor necunoscuţi. Şi iată că echilibrul se restabileşte; proporţia dintre bucurii şi dureri devine armonie. Dacă un obscur principiu universal a hotărât că vei aparţine ordinului victimelor, vei merge pe firul zilelor tale călcând în picioare fărâma de paradis pe care o ascundeai în tine, iar puţinul elan ce se vădea în privirea şi în visele tale se va pângări în faţa impurităţii timpului, a materiei şi a oamenilor. Ca piedestal vei avea un morman de gunoi, iar ca tribună o masă cu unelte de tortură. Nu vei fi demn decât de o glorie leproasă şi de o cunună de bale. Încerci cumva să mergi alături ide cei cărora li se cuvine totul, cărora toate drumurile le sunt deschise? Dar praful şi cenuşa însăşi se vor înălţa ca să-ţi astupe ieşirile spre timp şi deschiderile către vis. Oriunde te-ai îndrepta, paşii ţi se vor împotmoli, vocea ta nu va striga decât imnurile noroiului şi, peste capul tău înclinat înspre partea inimii, unde nu sălăşluieşte decât mila de tine însuţi, abia dacă va trece suflarea preafericiţilor, jucării binecuvântate ale unei ironii fără nume, şi la fel de nevinovaţi ca şi tine.

Despărţirea de filozofie

Am întors spatele filozofiei când mi-am dat seama că e cu neputinţă să descopăr la Kant vreo slăbiciune omenească, vreo urmă adevărată de tristeţe; la Kant şi la toţi filozofii. În raport cu muzica, cu mistica şi poezia, activitatea filozofică e hrănită de o sevă subţiată şi de o profunzime suspectă, care nu-i ademeneşte decât pe oamenii timizi sau căldicei. De altfel, filozofia – nelinişte impersonală, refugiu în preajma unor idei

anemice – e soluţia tuturor celor care fug de exuberanţa corupătoare a vieţii. Aproape toţi filozofii au sfârşit *bine*: iată supremul argument împotriva filozofiei. Sfârşitul lui Socrate însuşi nu are în el nimic tragic: e o neînţelegere, sfârşitul unui pedagog – iar Nietzsche s-a prăbuşit doar ca poet şi vizionar: el şi-a ispăşit extazele, nu raţionamentele.

Nu poţi eluda existenţa prin explicaţii, nu poţi decât s-o înduri, s-o iubeşti sau s-o urăşti, s-o adori sau să te temi de ea, în alternanţa de fericire şi de oroare pe care o exprimă însuşi ritmul fiinţei, oscilaţiile, disonanţele, vehemenţele sale amare sau vesele.

Cine nu-i expus oare la muşcătura neaşteptată sau necesară a derutei definitive, cine nu-şi înalţă atunci mâinile, în semn de rugă, pentru a le lăsa apoi să cadă, şi mai goale decât răspunsurile filozofiei? S-ar spune că misiunea ei este de a ne ocroti atâta vreme cât inadvertenţa sorţii ne îngăduie să păşim dincoace de dezastru şi de a ne părăsi de îndată ce suntem constrânşi să ne cufundăm în el. Şi cum ar putea fi altminteri, când vedem puţinul care a trecut în filozofie din suferinţele umanităţii? Exerciţiul filozofic nu e fecund; este doar onorabil. Nu rişti nimic ca filozof: e o meserie fără destin, care umple cu gânduri voluminoase orele neutre şi goale, clipele refractare atât Vechiului Testament, cât şi lui Bach şi Shakespeare. S-au materializat oare aceste gânduri într-o singură pagină comparabilă cu un strigăt al lui Iov, o spaimă a lui Macbeth sau cu măreţia unei cantate? Universul nu se *discută*; se *exprimă*. Iar filozofia nu-l *exprimă*. Adevăratele probleme nu încep decât după ce ai parcurs-o sau ai epuizat-o, după ultimul capitol al unui imens tom ce pune punctul final în semn de abdicare în faţa Necunoscutului în care se înrădăcinează toate clipele noastre şi cu care trebuie să luptăm, pentru că el este în chip firesc mai nemijlocit, mai important decât pâinea noastră cea de toate zilele. Aici filozoful ne părăseşte: duşman al dezastrului, el e înzestrat cu bunul-simţ al raţiunii, fiind la fel de prudent ca şi ea. Iar noi rămânem în tovărăşia unui ciumat de demult, a unui poet iniţiat în toate delirurile, şi a unui muzician al cărui sublim transcende sfera inimii. Nu începem să trăim cu adevărat decât acolo unde se sfârşeşte filozofia, pe ruinele ei, când am înţeles teribila-i nimicnicie, şi că zadarnic am recurs la ea, căci nu ne este de nici un ajutor.

(Marile sisteme nu sunt de fapt decât strălucitoare tautologii. La ce bun să ştii că natura fiinţei constă în „voinţa de a trăi”, în „idee”, în fantezia lui Dumnezeu sau a Chimiei? Simplă proliferare de cuvinte, subtile deplasări de sens. Ceea ce *este* refuză îmbrăţişarea verbului, iar experienţa intimă nu ne dezvăluie nimic dincolo de clipa privilegiată şi inexprimabilă. De altfel, fiinţa însăşi nu e decât o pretenţie a Nimicului.

Definiţiile sunt doar rodul disperării. E nevoie de o formulă; e nevoie chiar de multe, fie şi pentru a da o justificare spiritului şi a construi o faţadă pentru neant.

Nici conceptul, nici extazul nu sunt operante. Când muzica ne cufundă până în „ungherele” fiinţei, urcăm repede la suprafaţă: efectele iluziei se risipesc, şi ştiinţa nu-i decât nălucire.

Lucrurile pe care le atingem şi cele pe care le, concepem sunt la fel de îndoielnice ca şi simţurile ori raţiunea noastră; nu suntem siguri decât în universul nostru verbal, uşor de mânuit – univers ineficace. Fiinţa e mută, iar spiritul flecar. Iată ce numim *a cunoaşte*.

Originalitatea filozofilor se reduce la inventarea de termeni. Cum nu există decât trei sau patru atitudini în faţa lumii – şi cam tot atâtea feluri de a muri –, nuanţele care le diversifică şi multiplică nu ţin decât de alegerea unor vocabule, lipsite de orice încărcătură metafizică.

Suntem cufundaţi într-un univers pleonastic, în care întrebările şi răspunsurile sunt echivalente.)

De la sfânt la cinic

Zeflemeaua a înjosit totul, făcând din toate un pretext, cu excepţia Soarelui şi a Speranţei, a celor două condiţii ale vieţii: astrul lumii şi astrul inimii, unul strălucitor, celălalt invizibil. Un schelet încălzindu-se la soare şi sperând ar fi mai viguros decât un Hercule deznădăjduit şi obosit de lumină; o fiinţă cu totul deschisă Speranţei ar fi mai puternică decât Dumnezeu şi mai

vie decât Viaţa. Macbeth, „aweary of the sun”[1], e ultima dintre creaturi, adevărata moarte nefiind putreziciunea, ci dezgustul faţă de orice strălucire, repulsia faţă de tot ce este germene, faţă de tot ce creşte la căldura iluziei.

Omul a profanat lucrurile care se nasc şi mor sub soare, dar nu şi soarele, lucrurile care se nasc şi mor în speranţă, dar nu şi speranţa. Neavând neruşinarea să meargă mai departe, şi-a domolit cinismul. Căci un cinic care pretinde că este consecvent nu e astfel decât în cuvinte; prin gesturile sale, e fiinţa cea mai contradictorie: nimeni nu ar mai putea trăi după ce şi-a ucis superstiţiile. Pentru a ajunge la cinismul total, ar fi nevoie de un efort invers în raport cu cel al sfinţeniei, şi cel puţin la-fel de mare; sau altminteri ar trebui să ne închipuim un sfânt care, ajuns pe culmile purificării, ar descoperi zădărnicia strădaniei sale – şi ridicolul lui Dumnezeu…

Un asemenea monstru de clarviziune ar schimba datele vieţii: ar avea forţa şi autoritatea de a pune sub semnul întrebării înseşi condiţiile existenţei sale; nu ar mai risca să se contrazică; nici o slăbiciune omenească, nu i-ar mai tempera îndrăznelile; pierzând respectul religios pe care fără voie chiar îl purtăm ultimelor noastre iluzii, el şi-ar râde de inimă şi de soare…

Întoarcerea la elemente

Dacă filozofia n-ar fi făcut nici un progres de la presocratici încoace, n-am avea nici un motiv să ne plângem. Copleşiţi sub un talmeşbalmeş de concepte, ajungem să ne dăm seama că viaţa noastră se agită tot în elementele din care ei alcătuiau lumea, că pământul, apa, focul şi aerul ne condiţionează, că această fizică rudimentară dezvăluie cadrul încercărilor noastre şi principiul chinurilor prin care trecem. Complicând aceste câteva date elementare, am pierdut – fascinaţi de decorul şi edificiul teoriilor – înţelegerea Destinului, care, totuşi, neschimbat, e acelaşi ca în primele zile ale lumii. Existenţa noastră, redusă la esenţa ei, continuă să fie o luptă împotriva

[1] „de soare istovit” – *N.T.*

elementelor dintotdeauna, luptă pe care ştiinţa noastră o îmblânzeşte. Eroii din toate timpurile nu sunt mai puţin nefericiţi decât cei ai lui Homer; au devenit însă *personaje* pentru că au pierdut din suflu şi din măreţie. Cum ar puţea rezultatele ştiinţelor să schimbe poziţia metafizică a omului? Şi ce sunt sondajele în sânul materiei, observaţiile şi roadele analizei pe lângă imnurile vedice şi tristeţile aurorei istorice furişate în poezia anonimă?

De vreme ce decadenţele cele mai pricepute într-ale elocinţei nu ne lămuresc mai bine asupra nefericirii noastre decât bâiguielile unui păstor, de vreme ce, la urma urmei, există mai multă înţelepciune în rânjetul unui idiot decât în cercetările laboratoarelor – nu-i oare curată nebunie să urmăreşti adevărul pe cărările timpului sau în cărţi? Lao-tsî, care a citit doar câteva, nu e mai naiv decât noi, care le-am citit pe toate. Profunzimea este independentă de erudiţie. Traducem pe alte planuri revelaţiile erelor trecute, sau exploatăm intuiţii originare prin mijlocirea ultimelor cuceriri ale gândirii.

Astfel, Hegel este un Heraclit care l-a citit pe Kant; iar Plictisul nostru, un eleatism afectiv, ficţiunea diversităţii demascată şi revelată inimii…

Subterfugii

Numai cei care trăiesc în afara artei trag ultimele consecinţe. Sinuciderea, sfinţenia, viciul – tot atâtea forme ale lipsei de talent. Directă sau travestită, confesiunea prin cuvânt, prin sunet sau culoare opreşte aglomerarea forţelor lăuntrice şi le slăbeşte, aruncându-le către lumea din afară. E o micşorare salutară, care face din orice act de creaţie un factor de scăpare. Dar cel care acumulează energii trăieşte sub presiunea lor, ca sclav al propriilor sale excese; nimic nu-l împiedică să naufragieze în absolut…

Adevărata existenţă tragică nu se întâlneşte aproape niciodată la cei ce ştiu să mânuiască puterile tainice care-i hărţuiesc; dacă opera le consumă sufletul, unde-ar putea găsi energia de a ajunge la capătul faptei? Cutare erou s-a împlinit

într-o modalitate superbă a morţii, pentru că îi lipsea darul de a se stinge treptat în versuri. Orice eroism ispăşeşte – prin geniul inimii – lipsa unui talent, orice erou este o fiinţă fără talent. Şi tocmai această deficienţă îl proiectează înainte şi-l îmbogăţeşte, pe când cei care şi-au secătuit prin creaţie avutul lor de indicibil sunt aruncaţi ca existenţe în planul al doilea, deşi spiritul lor se poate ridica deasupra tuturor celorlalţi.

Câte unul se elimină din rândul semenilor călugărindu-se ori prin vreun alt artificiu: prin morfină, onanism sau băutură, deşi o formă de exprimare l-ar fi putut salva. Dar, mereu prezent sieşi, desăvârşit posesor de rezerve şi decepţii, purtându-şi suma vieţii fără posibilitatea de a o micşora prin pretextele artei, copleşit de sine însuşi, nu poate fi decât total în gesturi şi hotărâri, nu poate trage decât o concluzie care-l afectează pe de-a-ntregul; nu poate gusta extremele: se îneacă în ele; şi se îneacă într-adevăr în viciu, în Dumnezeu sau în propriul lui sânge, în timp ce laşităţile exprimării l-ar fi făcut să dea îndărăt în faţa gestului *suprem*. Cel care se *exprimă*, nu acţionează împotriva lui însuşi; el nu cunoaşte decât *tentaţia* ultimelor consecinţe. Iar dezertor nu e cel care trage aceste ultime consecinţe, ci acela ce se împrăştie şi se divulgă de teamă că, abandonat sieşi, se va pierde şi se va prăbuşi.

Cedarea în faţa nopţii

La început credem că înaintăm spre lumină; apoi, obosiţi de mersul nostru fără scop, ne lăsăm să alunecăm: pământul, tot mai nesigur sub paşii noştri, nu ne mai suportă: se deschide. Zadarnic am încerca să înaintăm către un sfârşit însorit, tenebrele se dilată înăuntrul nostru şi sub noi. Nici o licărire care să ne lumineze în timp ce alunecăm: abisul ne cheamă, şi noi îl ascultăm. Deasupra rămâne încă tot ceea ce voiam să fim, tot ceea ce nu a avut puterea să ne înalţe mai sus. Şi, îndrăgostiţi odinioară de piscuri, apoi dezamăgiţi de ele, ajungem să ne iubim căderea, ne grăbim să o împlinim, unelte ale unei stranii execuţii, fascinaţi de iluzia că ajungem la capătul tenebrelor, la frontierele destinului nostru nocturn. Teama de vid transformată

în voluptate: ce şansă să evoluezi la polul opus soarelui! Infinit invers, zeu care începe sub călcâiele noastre, extaz în faţa faliilor fiinţei şi sete de o aureolă neagră, Golul e un vis răsturnat în care ne cufundăm.

Dacă rătăcirea devine pentru noi lege, să purtăm un nimb subteran, o cunună în căderea noastră. Detronaţi din această lume, să-i luăm cu noi sceptrul, pentru a cinsti noaptea cu un nou fast.

(Şi totuşi această cădere – dacă nu socotim câteva clipe de poză – nu-i nici solemnă, şi nici lirică. De obicei, ne împotmolim într-un noroi nocturn, într-o beznă la fel de mediocră ca şi lumina… Viaţa nu-i decât o lâncezeală într-un clar-obscur, o inerţie între luciri şi umbre, o caricatură a acelui soare lăuntric care ne face să credem fără temei în superioritatea noastră faţă de restul materiei. Nimic nu dovedeşte că suntem mai mult decât nimic. Pentru a simţi întruna acea dilatare prin care rivalizăm cu zeii, prin care febra noastră e mai puternică decât spaima, ar trebui să ne menţinem la o temperatură atât de ridicată incit ne-ar ucide în câteva zile. Dar străfulgerările noastre sunt instantanee; regula noastră e căderea. Viaţa este ceea ce se descompune clipă de clipă: o pierdere monotonă de lumină, o dizolvare insipidă în noapte, fără sceptre, fără aureole, fără nimburi.)

Întorcând spatele timpului

Ieri, astăzi, mâine – categorii pentru slugi. Pentru trândav – somptuos instalat în Nemângâiere, şi pe care orice clipă îl nefericeşte – trecut, prezent, viitor nu sunt decât aparenţe variabile ale unuia şi aceluiaşi rău, identic în substanţă, inexorabil în insinuare şi monoton în persistenţă. Şi acest rău e coextensiv fiinţei, este fiinţa însăşi.

Am fost, sunt sau voi fi: iată o problemă gramaticală, şi nu una existenţială. Destinul — în calitatea lui de carnaval temporal – poate fi conjugat, dar, după ce i se smulg măştile, ni se dezvăluie tot atât de încremenit şi sever ca un epitaf. De ce să acordăm mai multă importanţă clipei prezente decât celei

trecute sau celei viitoare? Eroarea în care trăiesc slugile — Şi orice om care aderă la timp este slugă – reprezintă o adevărată stare de graţie, o întunecare vrăjită; şi această eroare – ca un văl supranatural – acoperă pierzania la care se expune orice faptă zămislită de dorinţă. — Dar, pentru trândavul ce s-a trezit din acea înşelăciune, simplul fapt de a trăi, trăirea pură de orice facere, e o corvoadă atât de extenuantă, încât a îndura existenţa ca atare îi pare o meserie cumplită, o îndeletnicire ce-i sleieşte puterile, şi orice gest – de prisos, impracticabil şi neavenit.

Dublul chip al libertăţii

Deşi problema libertăţii e insolubilă, putem totuşi să discutăm despre ea, să ne situăm de partea hazardului sau a necesităţii… Temperamentele şi prejudecăţile noastre ne uşurează o opţiune care răspunde la problemă şi o simplifică, dar fără a o rezolva. În timp ce nici o construcţie teoretică nu izbuteşte să ne comunice caracterul ei sensibil, să ne facă să simţim realitatea ei stufoasă şi contradictorie, o intuiţie privilegiată ne aşază în însăşi inima libertăţii, în ciuda tuturor argumentelor inventate împotriva ei. Şi atunci ne temem; ne temem de imensitatea posibilului, nefiind pregătiţi pentru o revelaţie atât de vastă şi neaşteptată, pentru acea bogăţie primejdioasă la care aspiram şi în faţa căreia dăm îndărăt. Ce vom face noi, cei obişnuiţi cu lanţurile şi cu legile, în faţa unui infinit de iniţiative, a unui desfrâu de hotărâri? Seducţia arbitrarului ne înspăimântă. Dacă putem începe orice faptă dacă nu mai există limite pentru inspiraţie şi capricii, cum să ne ferim de pierzanie în beţia unei asemenea puteri?

Conştiinţa, zguduită de această revelaţie, îşi pune întrebări şi se cutremură. Cine, într-o lume unde poate dispune de orice, nu a fost cuprins de un fel de ciudată ameţeală? Ucigaşul se foloseşte nelimitat de propria-i libertate, şi nu poate rezista în faţa ideii atotputerniciei sale. Dorinţa de a lua viaţa celuilalt stă scrisă în fiecare dintre noi. Dacă toţi cei pe care i-am ucis în gând ar dispărea de-a binelea, pământul n-ar mai avea locuitori. Purtăm în noi un călău reticent, un criminal nerealizat. Iar cei

care nu au îndrăzneala să-şi mărturisească înclinaţiile homicide asasinează în vis, presărându-şi coşmarurile cu cadavre. În faţa unui tribunal absolut, doar îngerii ar fi găsiţi nevinovaţi. Căci nu a existat vreodată fiinţă care să nu fi dorit – cel puţin inconştient – moartea unei alte fiinţe. Fiecare târăşte după sine un cimitir de prieteni şi de duşmani: ascuns undeva în abisurile inimii sau proiectat la suprafaţa dorinţelor.

Libertatea, concepută în implicările ei ultime, pune problema vieţii noastre sau a vieţii celorlalţi; ea presupune dubla posibilitate de a ne salva sau de a ne pierde. Dar nu ne simţim liberi, nu ne înţelegem şansele şi primejdiile decât prin revelaţii. Şi tocmai intermitenţa acestor revelaţii, raritatea lor explică de ce această lume nu e decât un abator mediocru şi un paradis fictiv. A discuta despre libertate nu duce la nimic, în bine sau în rău; doar în răstimpul clipei ne dăm seama că totul depinde de noi…

Libertatea este un principiu etic de esenţă *demoniacă*.

Surmenaj prin vise

Dacă am putea păstra energia pe care o risipim în succesiunea de vise împlinite în fiece noapte, profunzimea şi subtilitatea spiritului ar ajunge la proporţii de nebănuit. Eşafodajul unui coşmar cere o cheltuială nervoasă mai extenuantă decât cea pe care o pretinde construcţia teoretică cea mai bine articulată. Cum să începem iar după trezire munca de a înşirui idei, când, în stare de inconştienţă, eram implicaţi în spectacole groteşti şi minunate, rostogolindu-ne prin sfere fără a fi opriţi de antipoetica şi suprema Cauzalitate? Ore de-a rândul fusesem asemenea unor zei beţi – şi, dintr-odată, ochii deschişi suprimând infinitul nocturn, iată că trebuie să reluăm, sub povara zilei mediocre, aceleaşi şi aceleaşi probleme incolore, fără a fi ajutaţi de vreuna dintre fantasmele nopţii. Feeria glorioasă şi nefastă va fi fost deci inutilă; somnul ne-a sleit puterile în zadar. La trezire, ne aşteaptă un alt fel de oboseală; după ce abia dacă am avut timpul s-o uităm pe cea simţită de noi seara, iată-ne în luptă cu cea din zori. Am trudit ore şi ore în

nemişcarea orizontală, fără ca mintea noastră să fi profitat câtuşi de puţin de absurda-i activitate. Un imbecil care nu ar fi victima acestei risipe, care şi-ar acumula toate resursele fără să le împrăştie în vise, ar putea, posesor al unei veghi ideale, să descâlcească ghemul minciunilor metafizice sau să se iniţieze în hăţişul unor dificultăţi matematice de nepătruns.

După fiecare noapte suntem mai goliţi: misterele, ca şi suferinţele ni s-au scurs în vise. Astfel, truda somnului micşorează nu numai forţa gândirii, ci şi puterea tainelor noastre...

Trădătorul model

Viaţa neputându-se împlini decât în individuaţie – această ultimă temelie a singurătăţii –, fiecare fiinţă este, în mod necesar, singură prin însuşi faptul că este individ. Totuşi, nu toţi indivizii sunt singuri în acelaşi fel şi cu aceeaşi intensitate: fiecare se situează pe o treaptă diferită în ierarhia singurătăţii; la capăt se situează trădătorul: el îşi dezvoltă calitatea de individ până la exasperare. În acest sens, Iuda e fiinţa cea mai singură din istoria creştinismului, dar nu şi din cea a singurătăţii. El n-a trădat decât un zeu; el a *ştiut* ce a trădat; a predat pe *cineva*, aşa cum atâţia alţii predau *ceva*: o patrie sau alte pretexte mai mult sau mai puţin colective. Trădarea care vizează un obiect precis, chiar dacă presupune dezonorarea sau moartea, nu e misterioasă: ai totdeauna imaginea a ceea ce ai vrut să distrugi; vinovăţia e limpede, fie că o admiţi sau nu. Ceilalţi te resping: şi te resemnezi să mergi la ocnă sau la ghilotină...

Dar există o modalitate mult mai complexă de a trăda, fără referinţă imediată, fără legătură cu un obiect sau o persoană. Astfel: să abandonezi *totul* fără să ştii ce reprezintă acest tot; să te izolezi de mediul tău; să respingi — printr-un divorţ metafizic – substanţa din care ai fost alcătuit, care te înconjoară şi care te poartă.

Cine, şi prin ce fel de sfidare, poate înfrunta existenţa fără a fi pedepsit? Cine, şi prin ce strădanii, poate ajunge la lichidarea

principiului propriei sale respiraţii? Totuşi, voinţa de a mina temeliile a tot ce există produce o dorinţă de eficacitate negativă, puternică şi insesizabilă, ca o miasmă de remuşcare ce corupe tânăra vitalitate a unei speranţe…

Când ai trădat *fiinţa*, nu duci cu tine decât un rău nedefinit, nici o imagine nu vine să sprijine cu precizia sa obiectul care stârneşte senzaţia de infamie. Nimeni nu aruncă în tine cu piatra; eşti cetăţean respectabil ca şi mai înainte; te bucuri de onorurile cetăţii, de consideraţia semenilor tăi; legile te apără; eşti la fel de vrednic de stimă ca oricine altul – şi totuşi nimeni nu vede că-ţi trăieşti dinainte propria înmormântare şi că moartea nu va adăuga nimic condiţiei tale iremediabil statornicite. Căci cel ce trădează existenţa nu trebuie să dea socoteală decât în faţa lui însuşi.

Cine altul ar putea să i-o ceară? Dacă nu denigrezi un om sau o instituţie, nu rişti nimic; nici o lege nu apără Realul, dar toate te pedepsesc fie şi pentru cel mai mic prejudiciu adus aparenţelor sale. Ai dreptul să subminezi fiinţa însăşi, dar nu o fiinţă; poţi, cu voia legii, să dărâmi bazele a tot ce *există*, dar te aşteaptă închisoarea sau moartea dacă ai atentat oricât de puţin la forţele individuale. Nimic nu garantează Existenţa: nu există o procedură împotriva trădătorilor metafizici împotriva iluminaţilor care refuză mântuirea, ei nefiind socotiţi trădători decât faţă de propria lor viaţă. Totuşi, dintre toţi răufăcătorii, ei sunt cei mai dăunători: nu atacă fructele, ci seva, însăşi seva universului, Pedeapsa doar ei singuri şi-o cunosc…

Există poate în orice trădător o sete de oprobriu, şi poate că alegerea modului de a trăda depinde de gradul de singurătate la care el aspiră. Cine n-a simţit dorinţa de a făptui o nelegiuire fără seamăn care să-l excludă din rândul oamenilor? Cine n-a râvnit la abjecţie, ca să taie pentru totdeauna legăturile care-l prind de ceilalţi, ca să sufere o condamnare fără drept de apel şi să ajungă astfel la liniştea deplină a abisului? Şi oare nu rupem cu universul tocmai pentru a obţine pacea unei greşeli ce nu mai poate fi iertată? Un Iuda cu sufletul Iluminatului, ce model pentru o omenire viitoare şi pe cale de a se stinge!

Într-una din mansardele pământului

„Am visat primăveri depărtate, un soare ne-luminând decât spuma valurilor şi uitarea naşterii mele, un soare duşman al pământului şi acel rău de a nu găsi pretutindeni decât dorinţa de a fi altundeva. Cine ne-a impus soarta pământească şi cine ne-a înlănţuit de această materie tristă, lacrimă împietrită de care — născut din veac – plânsetul nostru se izbeşte, în timp ce ea, imemorială, a căzut o dată cu primul fior al lui Dumnezeu?

Am urât amiaza şi miezul de noapte de pe această planetă, am tânjit după o lume fără climat, fără ore şi spaima care le umflă, am urât suspinele celor muritori sub povara vârstelor. Unde e clipa fără de sfârşit şi fără dorinţă, acel gol primordial, insensibil la presimţirile căderilor şi ale vieţii? Am căutat geografia Nimicului, a mărilor necunoscute, şi un alt soare — neîntinat de scandalul razelor fecunde —, am căutat legănarea unui ocean sceptic unde să se înece axiomele şi insulele, imensul lichid narcotic şi dulce şi obosit de prea multă ştiinţă.

Pământul acesta – păcat al Creatorului! Dar nu mai vreau să ispăşesc greşelile altora. Vreau să mă vindec de naşterea mea într-o agonie în afara continentelor, într-un deşert fluid, într-un naufragiu impersonal.”

Oroarea imprecisă

Nu năvala unui rău definit ne aminteşte de fragilitatea noastră: avertismente mai vagi, dar mai tulburătoare sunt aici pentru a ne vorbi despre iminenta excomunicare din sinul timpului. Apropierea dezgustului, a acelei senzaţii care ne desparte fiziologic de lume, ne dezvăluie cât de uşor poate fi distrusă soliditatea instinctelor noastre sau consistenţa a tot ceea ce ne leagă de ea. Când suntem sănătoşi, carnea noastră slujeşte drept ecou pulsaţiei universale, iar sângele nostru îi reproduce cadenţa; când ne este silă – o silă care ne pândeşte ca un infern virtual, pentru a pune apoi stăpânire pe noi dintr-o dată –, suntem la fel de izolaţi în mijlocul marelui tot ca un

monstru imaginat de o teratologie a singurătăţii.

Punctul critic al vitalităţii nu e boala — care-i o luptă – ci oroarea imprecisă ce refuză totul şi răpeşte dorinţelor forţa de a procrea erori proaspete. Simţurile îşi pierd seva, venele seacă, iar organele nu mai percep decât intervalul care le separă de propriile lor funcţii. Totul devine searbăd: hrană şi visuri. Materia îşi pierde aroma, iar visele sunt văduvite de enigmă; gastronomia şi metafizica devin în egală măsură victimele dezgustului nostru. Rămânem ore întregi în aşteptarea altor ore, în aşteptarea unor clipe ce nu vor mai fugi din timp, a unor clipe fidele ce ne vor aşeza din nou în mediocritatea sănătăţii… şi în uitarea primejdiilor care-i presară drumul.

(Sete de spaţiu, lăcomie inconştientă de viitor, sănătatea ne descoperă cât de *superficial* este locul vieţii ca atare, şi cât de incompatibil cu profunzimea lăuntrică este echilibrul organic.

Spiritul, în elanul său, purcede din funcţiile noastre compromise: îşi ia zborul pe măsură ce golul se dilată în organele noastre. În noi nu este *sănătos* decât ceea ce nu suntem în mod specific noi înşine: ne individualizează dezgusturile noastre; tristeţile noastre ne dau un nume; pierderile noastre ne instituie posesori ai eului nostru. Nu suntem noi înşine decât prin suma eşecurilor noastre.)

Dogmele inconştiente

Suntem capabili să pătrundem în eroarea unei fiinţe, să-i dezvăluim zădărnicia proiectelor şi încercărilor; dar cum să o smulgem înverşunării sale de a aparţine timpului, când ea ascunde un fanatism la fel de inveterat ca instinctele, tot atât de vechi ca prejudecăţile sale? Purtăm în noi – ca pe o nepreţuită comoară – o îngrămădire de credinţe şi de certitudini abjecte. Şi chiar şi cel care izbuteşte să scape de ele şi să le învingă, rămâne – în deşertul lucidităţii sale – la fel de fanatic: faţă de sine, de propria-i existenţă; şi-a veştejit toate obsesiile, dar nu şi pământul din care înfloresc; şi-a pierdut toate punctele fixe, dar nu şi fixitatea care le cârmuieşte. Viaţa are dogme mai imuabile decât teologia, fiecare existenţă fiind ancorată în iluzia

unor adevăruri ce fac să pălească elucubraţiile demenţei sau ale credinţei. Scepticul însuşi, îndrăgostit de îndoielile sale, se dovedeşte un fanatic al scepticismului. Omul este fiinţa dogmatică prin excelenţă; iar dogmele sale sunt cu atât mai profunde, cu cât nu le formulează, nu le ştie şi le urmează.

Credem cu toţii în mult mai multe lucruri decât ne dăm seama, adăpostim intoleranţe, cultivăm. Prejudecăţi sângeroase şi, apărându-ne ideile cu mijloace extreme, străbatem lumea ca nişte fortăreţe ambulante şi de necucerit. Fiecare e pentru sine o dogmă supremă; nici o teologie nu-şi ocroteşte zeul aşa cum ne ocrotim noi propriul eu: asaltându-l cu îndoieli, punându-l în discuţie, dar numai dintr-o falsă eleganţă a orgoliului nostru: cauza e dinainte câştigată.

Cum să scapi de absolutul care eşti tu însuţi? Ar trebui să-ţi închipui o fiinţă lipsită de instincte, care să nu poarte nici un nume şi căreia propria-i imagine să-i fie necunoscută. Dar totul în lume ne reflectă trăsăturile; noaptea însăşi nu e niciodată atât de adâncă, încât să ne împiedice să ne oglindim în ea. Prea prezenţi nouă înşine, existenţa noastră de dinainte de naştere şi de după moarte nu ne influenţează decât ca idee şi doar timp de câteva clipe; simţim febra duratei noastre ca pe o eternitate ce se usucă de sete, dar oare rămâne totuşi nesecată în principiul ei.

Cel care nu se adoră pe sine însuşi nu s-a născut încă. Tot ceea ce vieţuieşte se iubeşte pe sine; — altminteri de unde ar veni spaima care bântuie în adâncurile şi pe suprafeţele vieţii? Fiecare e pentru sine unicul punct fix în univers. Iar cel care moare pentru o idee, moare pentru că este ideea lui, iar ideea lui e *viaţa lui*.

Nici o critică a vreunei raţiuni nu-l va trezi pe om din „somnul său dogmatic”. Ea va şti să-i zdruncine certitudinile necugetate de care e plină filozofia şi să înlocuiască afirmaţiile rigide prin propoziţii mai flexibile, dar cum ar putea izbuti, printr-un demers raţional, să scuture din temelii creatura aţipită pe propriile-i dogme, fără s-o ucidă?

Dualitate

Există o vulgaritate ce ne face să admitem orice în această lume, dar care nu e îndeajuns de puternică pentru a ne sili să admitem această lume însăşi. Astfel, putem îndura nefericirile vieţii, în timp ce blestemăm Viaţa, ne putem lăsa târâţi de înflăcărarea dorinţei, în timp ce refuzăm Dorinţa. În acceptarea existenţei e un fel de josnicie, de care scăpăm prin mândria şi părerea noastră de rău, dar mai ales prin melancolia ce ne apără de alunecarea către o afirmaţie finală, smulsă laşităţii noastre. Există oare lucru mai abject decât să spui *da* lumii? Şi totuşi multiplicăm la nesfârşit acest consimţământ, această repetare trivială, acest jurământ de fidelitate faţă de viaţă, negat doar de tot ceea ce în noi refuză vulgaritatea.

Putem trăi aşa cum trăiesc ceilalţi şi totuşi ascunzând un *nu* mai mare decât lumea: infinitul melancoliei…

(Nu putem iubi decât fiinţele care nu depăşesc acel minimum de vulgaritate indispensabil pentru a trăi. Ar fi totuşi greu de precizat cantitatea acestei vulgarităţi, cu atât mai mult cu cât nici o faptă nu s-ar putea lipsi de ea. Toţi cei osândiţi de soartă dovedesc că n-au fost îndeajuns de josnici… Cel care iese câştigător dintr-un conflict cu semenii săi s-a ivit dintr-o grămadă de gunoi; iar cel ce este învins plăteşte o puritate pe care nu a vrut s-o întineze. În orice om, nimic nu este mai prezent şi mai veridic decât propria-i vulgaritate, sursă a tot ceea ce e mai viu. Dar, pe de altă parte, cu cât eşti mai bine aşezat în. Viaţă, cu atât eşti mai vrednic de dispreţ. Cel ce nu răspândeşte în juru-i o palidă lumină funebră şi a cărui trecere nu lasă în urmă o dâră de melancolie venind din lumi îndepărtate ţine de subzoologie şi, mai specific, de istoria umană.

Opoziţia dintre vulgaritate şi melancolie e atât de ireductibilă, încât alături de ea toate celelalte par invenţii ale spiritului, arbitrare şi derizorii; chiar şi cele mai tăioase antinomii se tocesc în faţa acestei opoziţii, prin care se înfruntă – într-un dozaj predestinat – abjecţiile noastre şi fierea noastră gânditoare.)

Renegatul

Îşi aminteşte că s-a născut undeva, că a crezut în erorile natale, că a propus principii şi a predicat prostii înflăcărate. Acum roşeşte de toate acestea… şi se înverşunează să se lepede de trecutul lui, de patriile sale, reale sau visate, de adevărurile ţâşnite din propria-i măduvă. Nu-şi va găsi pacea decât după ce va fi nimicit în el până şi ultimul reflex de cetăţean şi entuziasmele moştenite. Cum l-ar mai putea înlănţui deprinderile inimii, pe el, care vrea să se elibereze de genealogii, şi căruia până şi idealul înţeleptului antic, care dispreţuieşte toate cetăţile, îi pare o tranzacţie? Cel care nu mai poate lua o hotărâre, pentru că, inevitabil, toţi oamenii au şi nu au dreptate, pentru că totul este explicabil şi absurd totodată, acela trebuie să renunţe la propriul lui nume, să-şi calce în picioare identitatea şi să înceapă o viaţă nouă, în nepăsare sau deznădejde, sau, de nu, să inventeze un alt fel de singurătate, să se expatrieze în vid şi să urmeze — lăsându-se în voia exilurilor – etapele dezrădăcinării. Dezlegat de toate prejudecăţile, devine astfel omul inutilizabil prin excelenţă, la care nimeni nu face apel şi de care nimeni nu se teme, pentru că el admite şi respinge totul cu aceeaşi detaşare. Mai puţin primejdios decât o insectă năucă, e totuşi un flagel pentru Viaţă, căci ea a dispărut din vocabularul lui; o dată cu cele şapte zile ale Creaţiei. Şi Viaţa l-ar ierta, dacă măcar ar prinde gust pentru Haosul în care ea a început. Dar el reneagă orice origine febrilă, în primul rând pe a sa, nepăstrând cu privire la lume decât o amintire rece şi un regret politicos.

(Din renegare în renegare, existenţa lui se subţiază: mai vag şi mai ireal decât un silogism de suspinuri, cum să mai fie o fiinţă de carne? Fără pic de sânge, rivalizează cu Ideea; s-a despărţit de străbuni, de prieteni, de toate sufletele şi de sine însuşi; în vinele sale, odinioară turbulente, se odihneşte o lumină dintr-o altă lume. Desprins de ceea ce a trăit, lipsit de curiozitate faţă de ce va trăi, dărâmă toate pietrele ce-i mărginesc drumurile şi se sustrage reperelor tuturor timpurilor. „Nu mă voi mai întâlni niciodată cu mine”, îşi spune, fericit să întoarcă împotrivă-i ultima-i ură, şi încă şi mai fericit să nimicească – prin iertare — fiinţele şi lucrurile.)

Umbra viitoare

Suntem îndreptăţiţi să ne închipuim un timp în care vom fi depăşit totul. Chiar muzica, poezia chiar. În care, detractori ai tradiţiilor şi patimilor noastre, vom ajunge la o asemenea lepădare de noi înşine, încât, obosiţi de un mormânt preabine ştiut, ne vom străbate zilele în răpănos linţoliu. Când un sonet, a cărui rigoare înalţă lumea verbală deasupra unui cosmos superb imaginat, va înceta să mai fie pentru noi o ispită de a lăcrima şi când, în mijlocul unei sonate, căscatul ne va învinge emoţia – atunci cimitirele nu ne vor mai vrea, ele, care nu primesc decât cadavrele proaspete, încă străbătute de o undă de căldură şi amintind încă de viaţă. În preajma bătrâneţii, va veni o vreme când, lepădându-ne de pasiuni şi încovoiaţi sub palinodiile cărnii, vom merge pas cu pas, pe jumătate leşuri, pe jumătate spectre… Vom fi nimicit astfel – de teama de a fi complici iluziei – orice tresărire din noi. Pentru că nu am ştiut să ne descărnăm viaţa într-un sonet, ne vom târî fâşii-fâşii putreziciunea şi, pentru că am ajuns mai departe decât muzica sau moartea, ne vom poticni, orbi, pe drumul către o funebră nemurire…

Floarea ideilor fixe

Atâta vreme cât omul este ocrotit de demenţă, el făptuieşte şi prosperă; dar când se eliberează de tirania fecundă a ideilor fixe, se pierde pe sine, nimicindu-se. Începe să accepte totul, să învăluie în toleranţă nu numai abuzurile mărunte, dar şi crimele şi monstruozităţile, viciile şi aberaţiile: totul are pentru el acelaşi preţ. Indulgenţa lui, distrugătoare de sine, se extinde la totalitatea vinovaţilor, la victime şi călăi; el aparţine tuturor partidelor, pentru că îmbrăţişează toate opiniile; gelatinos, contaminat de infinit, şi-a pierdut „caracterul”, din lipsa unui punct de reper sau a unei obsesii. Vederea universală topeşte lucrurile în nedesluşire, iar cel care le desluşeşte încă, nefiind nici prietenul şi nici duşmanul lor, poartă în el o inimă de ceară

care se mulează după orice obiect sau fiinţă. Mila-i se revarsă asupra existenţei, iar caritatea sa e a îndoielii şi nu a iubirii; este o caritate sceptică, urmare a cunoaşterii, şi care scuză toate anomaliile. — Dar cel care are o părere, cel care trăieşte în nebunia hotărârii şi a alegerii, nu este niciodată caritabil; incapabil să îmbrăţişeze toate punctele de vedere, închis în orizontul dorinţelor şi principiilor sale, se cufundă într-o *hipnoză a finitudinii.* Căci creaturile nu înfloresc decât refuzând universalul… A fi ceva – fără nici o condiţie – e totdeauna o formă de nebunie de care viaţa – floare a ideilor fixe – nu se izbăveşte decât pentru a se ofili.

„Câinele ceresc”

Nu poţi şti ce trebuie să piardă un om ca să aibă curajul să înfrunte toate convenţiile, nu poţi şti ce a pierdut Diogene ca să devină, omul care şi-a îngăduit totul, transpunându-şi în fapte gândurile cele mai intime cu o insolenţă supranaturală, asemenea unui zeu al cunoaşterii, libidinos şi pur. Nimeni nu a fost mai deschis; caz-limită de sinceritate şi luciditate şi totodată exemplu de ceea ce am putea fi dacă educaţia şi ipocrizia nu ne-ar înfrâna dorinţele şi gesturile.

„Într-o zi, un om l-a dus într-o casă somptuoasă şi i-a spus: «Ai grijă să nu scuipi pe jos» Diogene, care simţea nevoia să scuipe, l-a scuipat în obraz, strigându-i că acela era singurul loc murdar din preajma-i.” (Diogenes Laertios)

Cine, după ce a fost primit în casa unui bogătaş, n-a regretat că nu dispune de oceane de salivă ca să le reverse peste toţi avuţii pământului? Şi cine nu şi-a înghiţit stropul de salivă de teamă să nu-l proiecteze în obrazul unui hoţ respectat şi pântecos?

Suntem cu toţii ridicol de prudenţi şi de timizi: cinismul nu se învaţă la şcoală. Şi nici mândria.

Menip, în cartea sa intitulată *Virtutea lui Diogene,* povesteşte că acesta, luat prizonier şi scos la mezat, a fost întrebat ce ştie să facă. El răspunse: „Să poruncesc”, şi i-a strigat crainicului: „Întreabă cine vrea să cumpere un stăpân.”

Ce trebuie să fi gândit despre semenii săi omul care i-a înfruntat pe Alexandru şi Platon, omul care se masturba în piaţa publică („Bine-ar fi dacă ar fi de ajuns să-ţi freci pântecul ca să nu-ţi mai fie foame!”), omul celebrului butoi şi al vestitei lămpi şi care, în tinereţe, fusese falsificator de bani (există oare mai potrivită meserie pentru un cinic)? Gândea, desigur, ce gândim cu toţii, cu deosebire că unicul obiect al meditaţiei şi dispreţului său a fost omul. Fără să sufere falsificările vreunei morale sau vreunei metafizici, el s-a străduit să-l dezbrace, ca să ni-l arate gol-goluţ, mai respingător decât îl înfăţişează toate comediile şi apocalipsele.

„Un Socrate nebun”, aşa îl numea Platon. — „Un Socrate sincer”, astfel ar fi trebuit să-l numească, un Socrate renunţând la Bine, la formule şi la Cetate, devenit, în sfârşit, doar psiholog. Dar Socrate – chiar sublim – rămâne convenţional; rămâne *maestrul*, modelul *moral*. Numai Diogene nu propune nimic; fondul atitudinii sale – şi al cinismului, în esenţă – e determinat de o oroare testiculară în faţa ridicolului de a fi om.

Dacă vrea să rămână înăuntrul lumii şi dacă elimină misticismul ca subterfugiu, gânditorul care cugetă fără iluzii asupra realităţii omeneşti ajunge la o viziune în care se îmbină înţelepciunea, amărăciunea şi farsa; iar dacă-şi alege piaţa publică drept spaţiu al singurătăţii, îşi desfăşoară verva batjocorindu-şi „semenii” sau plimbându-şi dezgustul, dezgust pe care astăzi, cu creştinismul şi poliţia, nu ni-l mai putem îngădui. Două mii de ani de predici şi coduri ne-au îndulcit firea; de altfel, într-o lume grăbită, cine sa se mai oprească să răspundă insolenţelor noastre sau să se delecteze ascultându-ne lătratul?

Cel mai mare cunoscător al oamenilor a fost poreclit „*câine*”: dovadă că niciodată omul n-a avut curajul să-şi accepte adevărata imagine şi că a respins totdeauna adevărurile crude. Diogene a suprimat în el poza: ce monstru în ochii celorlalţi! Pentru a avea un loc onorabil în filozofie, trebuie să fii comediant, să respecţi jocul ideilor şi să te zbuciumi pentru falsele probleme. Oricum, omul, aşa cum este el, nu trebuie să te *preocupe*. Tot după Diogenes Laertios:

„La jocurile olimpice, după ce crainicul strigase: «Dioxip i-a învins pe oameni», Diogene a răspuns: «Nu a învins decât sclavi, oamenii lăsaţi-i pe seama mea.»”

Şi într-adevăr, i-a învins ca nimeni altul, cu arme mai de temut decât ale cuceritorilor, el, care nu poseda decât o traistă, el, cel mai sărac dintre toţi cerşetorii, adevărat sfânt al rânjetului batjocoritor.

Să binecuvântăm hazardul ce i-a dat naştere înainte de domnia Crucii. Cine ştie dacă, altoită pe nepăsarea lui, o ispită nesănătoasă pentru o aventură extraumană nu l-ar fi transformat într-un ascet oarecare, canonizat mai târziu şi pierdut în mulţimea preafericiţilor şi în calendar? Abia atunci ar fi înnebunit, el, fiinţa cea mai profund normală, aşa cum era, departe de orice învăţătură şi de orice doctrină. A fost singurul care ne-a dezvăluit figura hâdă a omului. Meritele cinismului au fost întunecate şi călcate în picioare de o religie duşmană evidenţei. Dar a venit vremea să opunem adevărurilor Fiului lui Dumnezeu adevărurile acestui „dine ceresc", cum l-a numit un poet al timpului său.

Echivocul geniului

Orice inspiraţie purcede dintr-un dar al exagerării: lirismul – şi întreaga lume a metaforei – ar fi numai o jalnică surescitare fără acea patimă care umflă cuvintele peste măsură. Când elementele sau dimensiunile cosmosului par prea reduse ca să slujească stărilor noastre drept termeni de comparaţie, poezia nu aşteaptă – pentru a-şi depăşi stadiul de virtualitate şi iminenţă – decât puţină claritate în emoţiile care o prefigurează şi zămislesc. Orice inspiraţie adevărată ţâşneşte din anomalia unui suflet mai vast decât lumea… în incendiul verbal al unui Shakespeare şi al unui Shelley simţim cenuşa cuvintelor, cădere şi iz al imposibilei demiurgii. Vocabulele se încalecă între ele, ca şi cum nici una n-ar putea ajunge la deplina dilatare lăuntrică: e hernia imaginii, ruptura transcendentă a unor biete cuvinte, născute din folosinţa zilnică şi înălţate miraculos la altitudinea inimii. Adevărurile frumuseţii se hrănesc cu exagerări care, în faţa unui strop de analiză, se arată monstruoase şi ridicole. Poezia: divagaţie cosmogonică a vocabularului… S-au combinat oare» vreodată mai cu folos şarlatanismul şi extazul?

Minciuna – izvor de lacrimi! Iată impostura geniului şi

secretul artei. Nimicuri umflate până la cer; neverosimilul, generator de univers! Căci în orice geniu coexistă un mistificator şi un Dumnezeu.

Idolatria nefericirii

Tot ce construim dincolo de existenţa brută, toate forţele multiple care conferă lumii o fizionomie le datorăm Nefericirii – arhitect al diversităţii, factor inteligibil al acţiunilor noastre. Tot ce nu intră în sfera sa ne depăşeşte: ce sens ar putea avea pentru noi un eveniment care nu ne-ar zdrobi? Viitorul *ne aşteaptă* ca să ne sacrifice: spiritul nu mai înregistrează decât ruptura existenţei, iar simţurile nu mai vibrează decât la pânda răului… Şi atunci cum să nu te apleci asupra destinului Lucilei de Chateaubriand sau al Günderodei, şi să nu repeţi împreună cu prima: „Voi dormi somn de moarte peste destinul meu”, sau cum să nu te îmbeţi de deznădejdea care a împlântat pumnalul în inima celeilalte? în afara câtorva exemple de melancolie copleşitoare, şi câtorva sinucideri fără asemuire, oamenii nu sunt decât paiaţe pline cu globule roşii, ce zămislesc istoria şi strâmbăturile ei.

Când, idolatri ai nefericirii, facem din ea agentul şi substanţa devenirii, ne scăldăm în limpezimea sorţii hărăzite, într-o auroră de dezastre, într-o gheenă fecundă… Dar când, crezând că am trecut dincolo, ne este frică să-i supravieţuim, existenţa se întunecă, şi nu mai devine. Şi ne temem să credem iar în Speranţă… să ne trădăm nefericirea, să ne trădăm…

Demonul

Este aici, în jăraticul sângelui, în amărăciunea fiecărei celule, în freamătul nervilor, în rugăciunile rostite în răspăr care exală ură, pretutindeni unde face din oroare propria-i plăcere. Să-l las să-mi surpe orele, când aş putea, complice meticulos al

distrugerii mele, să-mi vomit speranţele şi să mă lepăd de mine însumi? Locatar asasin, împarte cu mine propriul meu aşternut, uitările şi veghile; ca să-l dau pierzării, trebuie să mă pierd pe mine însumi. Şi când nu ai decât un trup şi un suflet, trupul fiind prea greu şi sufletul prea întunecat, cum să mai duci un spor de povară şi de noapte.? Cum să-ţi târăşti paşii într-un negru viitor? Visez o clipă de aur, în afara devenirii, o clipă însorită, transcendentă chinului organelor şi melodiei descompunerii lor.

Să auzi plânsetele agonice şi bucuroase ale Răului care se răsuceşte în gândurile tale – şi să nu sugrumi intrusul? Dar dacă-l vei lovi, o vei face doar dintr-o inutilă iubire de tine însuţi. El e pseudonimul tău; nu-l poţi zdrobi fără să fii pedepsit. De ce să cauţi căi lăturalnice când se apropie ultimul act? De ce să nu-ţi ataci propriul nume?

(Ar fi pe de-a-ntregul fals să credem că „revelaţia” demoniacă este o prezenţă inseparabilă de durata noastră; totuşi, când suntem sub stăpânirea ei, nu ne putem imagina cantitatea de clipe neutre pe care le-am trăit înainte. A-l invoca pe *diavol* înseamnă a colora cu o rămăşiţă de teologie aţâţarea echivocă pe care mândria noastră refuză s-o accepte. Dar cine nu cunoaşte spaimele ce ne copleşesc în faţa Prinţului întunericului? Orgoliul nostru are nevoie de un nume, de un mare nume pentru î boteza o mare nelinişte, care ar fi jalnică dacă nu s-ar trage decât din fiziologie. Explicaţia tradiţională ne pare mai măgulitoare; o drojdie de metafizică îi stă bine spiritului…

Astfel – pentru a ascunde răul prea nemijlocit de care suferim – recurgem la entităţi elegante, deşi desuete. Cum să admitem că rătăcirile noastre cele mai misterioase nu purced decât dintr-un rău nervos, când e de-ajuns să ne gândim la Demonul din noi sau din afara noastră pentru a ne simţi pe dată mai puţin umiliţi? De la strămoşi ne vine pornirea de a ne obiectiva suferinţele cele mai ascunse; mitologia ne-a impregnat sângele, iar literatura a întreţinut în noi gustul pentru efecte…)

Deriziunea unei „vieţi noi”

Ţintuiţi în noi înşine, nu avem darul să ne abatem din drumul înscris în deznădejdea noastră înnăscută. Să ne lăsăm despovăraţi de viaţă pentru că ea nu-i elementul nostru? Nimeni nu eliberează certificatele de inexistenţă. Trebuie să continuăm să respirăm, să simţim aerul arzându-ne buzele, să îngrămădim păreri de rău în inima unei realităţi pe care n-am dorit-o, şi să renunţăm a da o explicaţie Răului ce ne întreţine pierzania. Când fiecare clipă a timpului se năpusteşte asupra noastră ca un pumnal, şi carnea, aţâţată de dorinţe, refuză să se pietrifice – cum să înfruntăm fie şi numai o singură secundă adăugată sorţii noastre? Prin ce artificii găsi-vom forţa să ne iluzionăm pentru a porni în căutarea unei alte vieţi, unei vieţi noi?

Căci toţi oamenii care aruncă o privire peste trecutele lor ruine îşi închipuie – pentru a evita ruinele viitoare – că le stă în putere să reînceapă ceva cu totul nou. Îşi fac o făgăduială solemnă şi aşteaptă un miracol care să-i scoată din jalnica prăpastie în care i-a aruncat destinul. Dar nimic nu se întâmplă. Toţi continuă să fie aceiaşi; modificaţi doar prin sporirea poftei de a decădea, care le este semnul. Nu vedem în jur decât inspiraţii şi patimi degradate: fiecare om *făgăduieşte* totul, dar fiecare trăieşte pentru a cunoaşte fragilitatea propriei scântei şi lipsă de genialitate a vieţii. Autenticitatea unei existenţe constă în propria-i ruină. Înflorirea devenirii noastre: drum cu înfăţişare glorioasă, şi care duce la eşec; împlinirea harurilor noastre: camuflaj pentru cangrena de care suferim… Sub soare triumfă o primăvară de leşuri; Frumuseţea însăşi nu-i decât moartea ce se făleşte în muguri…

N-am cunoscut nici o „nouă” viaţă care să nu fie iluzorie şi compromisă în chiar rădăcinile ei. Ara văzut fiecare om înaintând în timp pentru a se izola într-o obsesie chinuitoare şi a cădea în el însuşi, cu – drept înnoire – neprevăzuta strâmbătură a propriilor speranţe.

Întreitul impas

Spiritul descoperă Identitatea; sufletul, Plictisul; trupul,

Lenea. Este unul şi acelaşi principiu de invariabilitate, diferit exprimat sub cele trei forme ale căscatului universal.

Monotonia existenţei justifică teza raţionalistă; ea ne dezvăluie un univers legal, în care totul este prevăzut şi bine potrivit; nu vine să-i tulbure armonia barbaria nici unei surprize.

Acelaşi spirit descoperă Contradicţia, acelaşi suflet, Delirul, acelaşi trup, Frenezia, şi asta pentru a zămisli noi irealităţi, pentru a se sustrage unui univers prea asemănător; şi învinge teza antiraţionalistă. Înflorirea absurdităţilor dezvăluie o existenţă în faţa căreia orice viziune limpede apare derizoriu de sărăcăcioasă. Este veşnica agresiune a Imprevizibilului.

Între aceste două tendinţe, omul îşi desfăşoară echivocul: negăsindu-şi *locul* în viaţă, şi nici în Idee, se crede predestinat Arbitrarului; totuşi beţia de a fi liber nu-i decât un freamăt înăuntrul Unei fatalităţi, forma destinului său fiind la fel de supusă unor reguli ca şi cea a unui sonet sau a unui astru.

Cosmogonia dorinţei

Trăind şi verificând argumentele împotriva vieţii, am despuiat-o de gustul ei şi, tăvălit în drojdia-i, am simţit-o în toată goliciunea. Am cunoscut metafizica postsexuală, vidul universului zadarnic procreat, şi risipa de sudoare ce te cufundă într-un frig imemorial, anterior furiilor materiei. Şi am vrut să fiu credincios ştiinţei mele, să-mi constrâng instinctele să adoarmă, dar am văzut că nu-ţi slujeşte la nimic să mânuieşti armele neantului dacă nu le poţi întoarce împotrivă-ţi. Căci ţâşnirea dorinţelor în mijlocul cunoştinţelor noastre care le infirmă, naşte un conflict de temut între inteligenţa noastră, duşmană Creaţiei, şi adâncurile iraţionale care ne leagă de ea.

Fiecare dorinţă umileşte suma adevărurilor noastre şi ne obligă să ne reconsiderăm negaţiile. Suferim o înfrângere practică; principiile noastre rămân totuşi nezdruncinate… Nădăjduiam să nu mai fim copiii acestei lumi, şi iată-ne supuşi poftelor, asceţi echivoci, stăpâni peste timp şi supuşi glandelor. Dar acest joc nu are limite: fiecare dorinţă a noastră recreează lumea şi fiecare gând al nostru o nimiceşte… în viaţa de fiecare

zi alternează cosmogonia şi apocalipsul: creatori şi demolatori de zi cu zi, practicăm la scară infinitezimală miturile eterne; şi fiecare clipă a noastră reproduce şi prefigurează destinul de sămânţă şi cenuşă hărăzit Infinitului.

Interpretarea faptelor

Nimeni n-ar săvârşi fie şi fapta cea mai măruntă, fără sentimentul că această faptă e singura şi unica realitate. Orbirea aceasta este temeiul absolut, principiul indiscutabil a tot ce există. Cel care-l *discută* dovedeşte doar că este mai puţin, că îndoiala i-a slăbit vigoarea… Dar chiar din mijlocul îndoielilor trebuie să simtă *importanţa* drumului către negaţie. Să ştii că *nimic nu merită osteneala* devine implicit o credinţă, deci o posibilitate de a *făptui*; căci până şi nimicul unei existenţe presupune o credinţă nemărturisită; un simplu pas – fie şi către o iluzie de realitate – este o apostazie faţă de neant; respiraţia însăşi purcede dintr-un fanatism în germene, ca şi orice participare la mişcare…

De la hoinăreală şi până la masacru, omul nu străbate gama faptelor decât pentru că nu-i percepe nonsensul: tot ce se face pe pământ izvorăşte dintr-o iluzie de plenitudine în vid, dintr-un *mister* al Nimicului…

În afară de Creaţia şi Distrugerea lumii, toate încercările sunt nimicuri.

Viaţa fără obiect

Idei neutre ca ochii secătuiţi; priviri posace care văduvesc lucrurile de relief; autoascultări ce reduc sentimentele la fenomene de atenţie; viaţă aburoasă, fără lacrimi şi fără râs – cum să vă inoculez o sevă, o vulgaritate primăvăratică? Şi cum să îndur această inimă ce se dă bătută, şi acest timp prea tocit pentru a mai transmite propriilor anotimpuri fermentul creşterii

şi al descompunerii?

Când ai văzut în orice convingere o întinare şi în orice dragoste o pângărire, nu mai ai dreptul să aştepţi, aici sau aiurea, o soartă modificată de speranţă. Trebuie să alegi un promontoriu ideal, ridicol de singuratic, sau o stea de bâlci, răzvrătită faţă de constelaţii. Iresponsabilă din tristeţe, viaţa ta şi-a bătut joc de clipe; or, viaţa este *pietatea duratei,* sentimentul unei veşnicii care dansează, timpul ce se depăşeşte şi rivalizează cu soarele...

Acedia

Această stagnare a organelor, această buimăceală fericită a simţurilor, acest surâs împietrit nu-ţi amintesc deseori plictisul mănăstirilor, inimile din care Dumnezeu a plecat, uscăciunea şi stupiditatea călugărilor ce se urăsc pe ei înşişi în avântul extatic al masturbării? Nu eşti decât un călugăr fără ipoteze divine şi fără orgoliul viciului solitar.

Pământul, cerul sunt pereţii chiliei tale, iar în aerul încremenit domneşte doar absenţa rugăciunii. Făgăduit orelor găunoase ale eternităţii, periferiei fiorului şi dorinţelor mucegăite ce putrezesc la apropierea mântuirii, te porneşti către o judecată fără fast şi trompete, gândurile tale imaginând ca solemnitate doar procesiunea ireală a speranţelor.

Prin suferinţe, sufletele zvâcneau odinioară către bolţi; tu te izbeşti de ele. Şi cazi iar în lume, Călugăr fără credinţă hoinărind pe Bulevard, Ordin al femeilor pierdute – şi al propriei tale pierzanii.

Fărădelegile curajului şi ale fricii

A te teme înseamnă a te gândi întruna la tine şi a nu-ţi putea imagina un curs obiectiv al lucrurilor. Senzaţia teribilului, senzaţia că totul se întâmplă î*mpotriva* ta, presupune o lume

concepută fără primejdii indiferente. Fricosul — victimă a unei subiectivităţi exagerate — se crede, mult mai mult decât ceilalţi oameni, ţinta unor întâmplări duşmănoase. El se întâlneşte în această eroare cu temerarul care, la antipod, întrevede pretutindeni doar invulnerabilitatea. Amândoi au ajuns la capătul unei conştiinţe plină de sine: împotriva unuia totul conspiră, totul îi este celuilalt favorabil. (Curajosul nu. E decât un fanfaron ce strânge în braţe ameninţarea, fugind în întâmpinarea primejdiei.) Unul se aşază negativ în centrul lumii, celălalt pozitiv; dar împărtăşesc aceeaşi iluzie, cunoaşterea lor având un punct de plecare identic: primejdia ca unică realitate. Unul se teme de ea, celălalt o caută: ei nu pot cu adevărat dispreţui lucrurile, raportează totul la sine, se zbuciumă din cale-afară (şi tot răul din lume vine din prea mult zbucium, din ficţiunile dinamice ale bravurii şi laşităţii). Aceste exemplare antinomice şi asemănătoare sunt astfel pricina tuturor tulburărilor, perturbatorii mersului timpului; ei colorează afectiv până şi cea mai mică întâmplare şi îşi proiectează planurile înfierbântate într-un univers care – când nu te laşi în voia unor liniştite dezgusturi – e degradant şi intolerabil. Curaj şi frică: polii aceleiaşi maladii ce acordă abuziv semnificaţie şi gravitate vieţii… Când nu ştiu ce-i amărăciunea şi nepăsarea, oamenii sunt doar nişte animale sectare: crimele cele mai rafinate, ca şi cele mai grosolane sunt săvârşite de cei ce iau lucrurile în serios. Numai diletantul nu cunoaşte gustul sângelui, doar el nu e ticălos…

Trezirea din beţie

Grijile lipsite de mister ale fiinţelor se desenează la fel de limpede ca şi contururile acestei pagini… Ce altceva să înscrii pe ea decât dezgustul generaţiilor care se înlănţuie ca tot atâtea propoziţii în fatalitatea sterilă a unui silogism?

Aventura omenească va avea cu siguranţă un sfârşit, pe care ni-l putem închipui fără să-i fim contemporani. Când te-ai despărţit în tine însuţi de istorie, este de prisos să mai asişti la căderea cortinei. E de-ajuns să priveşti omul în faţă ca să te

desprinzi de el şi să nu-i mai regreţi înşelătoriile. Mii de ani de suferinţă care ar fi înduioşat până şi pietrele au încrâncenat-o şi mai mult pe această efemeridă de oţel – exemplu monstruos de evanescenţă şi duritate — chinuită de o searbădă nebunie, de o voinţă de a exista impalpabilă şi neruşinată. Când înţelegi că orice motiv omenesc e incompatibil cu infinitul şi că nu merită osteneală să faci nici cel mai mic gest, inima, prin bătăile ei, nu-şi mai poate ascunde golul. Oamenii se contopesc într-o soartă uniformă şi zadarnică, precum, pentru un ochi indiferent, astrele – sau crucile dintr-un cimitir militar. Dintre toate scopurile propuse existenţei, care, dacă-l privim atent, nu ţine de vodevil sau de Morgă? Care nu ne vădeşte inutili sau siniştri? Să mai existe vreo iluzie care să ne poată înşela?

(Când eşti izgonit din prescripţiile vizibile, devii, ca şi diavolul, metafizic *ilegal*; ai ieşit din ordinea lumii: nemaiaflând un loc în ea, o priveşti fără s-o recunoşti; uimirea devine reflex, în timp ce mirarea plângăcioasă, lipsită de obiect, e pentru totdeauna ţintuită în Vid. Înduri senzaţii ce nu mai corespund lucrurilor, pentru că nimic nu le mai aţâţă; depăşeşti astfel până şi visul îngerului Melancoliei şi regreţi că Dürer nu a tânjit după ochi încă şi mai îndepărtaţi…

Când totul – chiar şi cea mai nobilă viziune — pare prea concret, prea existent, când suspini după un Nedefinit care n-ar ţine nici de viaţă, şi nici de moarte, când orice contact cu fiinţa este un viol pentru suflet, acesta s-a exclus din jurisdicţia universală şi, nemaiavând a da seama de nimic şi nici legi pe care să le încalce, rivalizează – prin tristeţe – cu atotputernicia divină.)

Itinerariul urii

Nu urăsc pe nimeni; – dar ura îmi întunecă sângele şi-mi arde pielea pe care anii n-au fost în stare s-o îngroaşe.. Cum să stăpâneşti, prin judecăţi blânde sau severe, tristeţea hâdă şi strigătul jupuitului de viu?

Am vrut să iubesc pământul şi cerul, isprăvile lor înalte şi

patimile lor – şi totul mi-a amintit de moarte: flori, astre, chipuri – simboluri ale veştejirii, lespezi virtuale de pe toate posibilele morminte! Tot ce se creează în timpul vieţii şi-i dă nobleţe se îndreaptă spre un sfârşit macabru sau derizoriu. Înflăcărarea inimilor a pricinuit dezastre pe care nici un demon n-ar fi îndrăznit să le zămislească. Când vezi o minte înflăcărată, poţi fi sigur că până la urmă îi vei fi victimă. Cei care cred în adevărul lor — singurii ce rămân în memoria oamenilor – lasă în urmă un şir de cadavre. Religiile au săvârşit mai multe crime decât cele mai sângeroase tiranii, iar cei pe care umanitatea i-a divinizat îi întrec cu mult până şi pe asasinii cei mai iscusiţi în setea lor de sânge.

Cel ce propune o credinţă nouă este persecutat, până când devine el însuşi călău: adevărurile încep printr-un conflict cu poliţia şi sfârşesc prin a se sprijini pe ea; căci orice absurditate pentru care ai suferit degenerează în legalitate, după cum şi orice martiriu se termină în paragrafele codului, în gustul searbăd al calendarului sau într-un nume de stradă. În această lume, cerul însuşi devine *autoritate*; şi au fost vremi care n-au trăit decât prin el, evuri medii mai bogate în războaie decât epocile cele mai corupte, cruciade bestiale, cu sclipici de sublim, în faţa cărora năvălirile hunilor par nevinovate petreceri de hoarde decadente.

Marile fapte imaculate se degradează şi devin întreprindere publică; consacrarea pângăreşte până şi nimbul cel mai diafan. Un înger ocrotit de un jandarm – iată cum mor adevărurile şi cum îşi dau duhul entuziasmele. E deajuns ca o revoltă să fie întemeiată şi să-şi creeze adepţi, e suficient ca o revelaţie să se propage şi o instituţie să o confişte, pentru ca fiorul odinioară singuratic – hărăzit câtorva neofiţi visători – să se întineze printr-o existenţă înjosită. Aş vrea să văd un singur lucru care a început bine şi s-a terminat rău. Trăirile cele mai nobile se prăbuşesc într-o gură de canal, unde se sting ca ajunse la sfârşitul lor firesc: această decădere constituie drama inimii şi sensul negativ al istoriei. Fiecare „ideal”, hrănit la începuturile sale cu sângele aderenţilor, se uzează şi piere când este adoptat de mulţime. Agheasmatarul se preschimbă în scuipătoare: este ritmul ineluctabil al „progresului”…

Atunci pe cine să-ţi reverşi ura? Nimeni nu e răspunzător că este, şi cu atât mai puţin că este ceea ce este. Condamnaţi la

existenţă, îi îndurăm fiecare, ca nişte dobitoace, consecinţele. Aşa se face că într-o lume în care totul e vrednic de ură, ura devine mai vastă decât lumea, şi, depăşindu-şi obiectul, se anulează pe sine.

(Nu oboselile suspecte, şi nici tulburările precise ale organelor ne dezvăluie punctul cel mai de jos al vitalităţii noastre; şi nici perplexităţile noastre sau variaţiile termometrului; dar e de-ajuns să simţim pornirile de ură şi milă nemotivate, acei fiori ce nu pot fi măsuraţi, pentru a înţelege că echilibrul ne este ameninţat. Ura faţă de tot şi ura faţă de sine, într-o dezlănţuire de mânie canibalică; mila faţă de toată lumea şi mila faţă de sine – simţăminte în aparenţă contradictorii, dar originar identice; căci nu poţi avea milă decât de ceea ce ai vrea să nimiceşti, de ceea ce nu merită să existe. Iar cel care îndură aceste convulsii şi universul căruia ele îi sunt adresate sunt sortiţi aceleiaşi furii distrugătoare şi plină de iubire. Când, dintr-o dată, eşti cuprins de compasiune fără să ştii pentru cine, e semn că oboseala organelor prevesteşte o alunecare primejdioasă; iar când această compasiune vagă şi universală se întoarce spre tine, te afli în situaţia ultimului dintre oameni. Asemenea solidaritate negativă care, în ură sau milă, ne leagă de lucruri, vine dintr-o imensă slăbiciune fizică. Aceste două. Porniri, simultane sau succesive, nu sunt atât simptome nesigure, cât semne limpezi ale unei vitalităţi în scădere şi pe care totul o sâcâie — de la existenţa fără chip până la precizia propriei noastre persoane.

Totuşi, nu trebuie să ne înşelăm: pornirile acestea sunt cele mai limpezi şi mai nesăbuite, dar nicidecum singurele: totul este – mai mult sau mai puţin – patologie, cu excepţia Indiferenţei.)

„La perduta gente”[1]

Ce idee ciudată să construieşti cercuri în infern, variind în funcţie de ele intensitatea flăcărilor şi stabilind o ierarhie a chinurilor! Căci important este că te afli aici: restul – simple

[1] „Neamul dat pierzării” *(Infernul,* III, 3, trad. G. Coşbuc) — *N. T.*

înfloriturі sau… arsuri. În cetatea de sus – prefigurare mai blândă a celei de jos, amândouă ţinând de acelaşi patron –, esenţial nu e să fii ceva – rege, burghez, muncitor cu ziua –, ci să aderi sau să te sustragi. Poţi să susţii o idee sau alta, să ai un loc al tău sau să te târăşti, atâta vreme cât faptele şi gândurile tale slujesc o formă de cetate reală sau visată, eşti idolatrul şi prizonierul ei. Chiar dacă manifestă un interes diferit, cel mai timid funcţionar, ca şi anarhistul cel mai înverşunat trăiesc în funcţie de ea: sunt amândoi *lăuntric* cetăţeni, chiar dacă unul preferă papucii, iar celălalt bomba. „Cercurile" cetăţii pământeşti, ca şi ale cetăţii subterane închid fiinţele într-o comunitate blestemată şi le târăsc în acelaşi şir de suferinţe, unde zadarnic cauţi nuanţe. Cel care încuviinţează treburile omeneşti – sub orice formă, revoluţionară sau conservatoare – se consumă într-o jalnică plăcere: îşi amestecă pornirile nobile şi vulgare în confuzia devenirii…

Fiinţei care nu consimte, dincoace sau dincolo de cetate, şi căreia îi e silă să intervină în desfăşurarea marilor şi micilor evenimente, toate modalităţile vieţii în; comun îi par la fel de vrednice de dispreţ. Istoria nu-i poate stârni decât palidul interes al unor reînnoite decepţii, al unor artificii dinainte ştiute. Cel care a trăit printre oameni *şi care mai pândeşte încă fie şi numai o singură întâmplare neaşteptată* n-a înţeles nimic şi nu va înţelege niciodată nimic. El este copt pentru Cetate: trebuie să i se ofere totul, toate posturile şi toate onorurile. Aşa sunt toţi oamenii – ceea ce explică longevitatea acestui infern sublunar.

Istorie şi cuvânt

Cum să nu iubeşti înţelepciunea tomnatică a civilizaţiilor moleşite şi fezandate? Oroarea grecului, ca şi a romanului din perioada târzie a Imperiului, în faţa prospeţimii şi a reflexelor hiperboreene, izvora dintr-o repulsie faţă de aurore, faţă de barbaria plesnind de viitor şi faţă de prostia sănătăţii. Strălucitoarea corupţiei a oricărui sfârşit de anotimp istoric e întunecată de apropierea scitului. Nici o civilizaţie nu poate să se stingă într-o agonie nesfârşită; triburi dau târcoale,

adulmecând duhoarea de cadavre parfumate… împătimitul de apusuri contemplă eşecul oricărui rafinament şi înaintarea neruşinată a vitalităţii. Din totalitatea devenirii, nu-i mai rămâne decât să culeagă câteva anecdote… Un sistem de evenimente nu mai dovedeşte nimic: marile fapte au intrat în poveştile cu zâne şi în manualele şcolare. Întâmplările glorioase ale trecutului, ca şi oamenii care le-au dat naştere nu mai interesează decât prin frumoasele cuvinte ce le sunt cunună. Vai de cuceritorul care nu ştie să rostească o vorbă memorabilă! Iisus însuşi, deşi dictator indirect de două milenii, nu a lăsat urme în amintirea credincioşilor şi detractorilor săi decât prin frânturile de paradoxuri care-i jalonează viaţa atât de iscusit pusă în scenă. Cum să te mai interesezi de un martir care n-a spus nici un cuvânt potrivit cu suferinţa sa? Nu păstrăm amintirea victimelor trecute sau recente decât dacă au imortalizat prin cuvânt sângele care le-a stropit. Călăii înşişi nu supravieţuiesc decât dacă au ştiut să fie şi actori: Nero ar fi fost uitat de multă vreme, fără ţâşnirea vorbelor sale de măscărici sângeros.

Când cei aflaţi la căpătâiul unui muribund se apleacă spre a-i auzi bolboroseala, ei n-o fac pentru a-i desluşi ultima voinţă, ci mai curând pentru a culege de pe buze un cuvânt memorabil pe care-l vor cita mai târziu, spre a-i cinsti amintirea. Istoricii romani descriu totdeauna agonia împăraţilor lor tocmai pentru a putea pomeni, de o sentinţă sau o exclamaţie pe care aceştia au rostit-o sau se presupune că ar fi rostit-o. Şi asta se întâmplă cu toate agoniile, chiar şi cu cele mai obişnuite. Toţi ştim sau presimţim că viaţa, nu înseamnă nimic; atunci măcar s-o salvăm printr-o întorsătură de frază. O frază rostită la una din marile cotituri ale vieţii lor – iată cam tot ce le cerem puternicilor acestei lumi, ca şi celor mai puţin puternici decât ei. Dacă nu se supun acestei exigenţe, acestei obligaţii, sunt pentru totdeauna pierduţi; căci orice poate fi iertat, până şi crima, dacă e subtil *comentată* – şi dacă aparţine trecutului. Este iertarea pe care omul o acordă întregii, istorii, când nici un alt criteriu nu se arată operant şi valabil, şi când el însuşi, recapitulând zădărnicia generală, nu-şi descoperă decât demnitatea unui literat al eşecului şi a unui estet al sângelui.

În această lume, în care suferinţele se contopesc şi se şterg, nu domneşte decât *Formula*.

Filozofie şi prostituţie

Filozoful ce a părăsit sistemele şi superstiţiile, dar perseverează încă pe drumurile lumii, ar trebui să imite pyrrhonismul de trotuar de care dă dovadă creatura cea mai puţin dogmatică: prostituata. Desprinsă de toţi şi de toate şi deschisă tuturor; adoptând dispoziţia şi ideile clientului; schimbându-şi vocea şi chipul cu fiecare prilej; gata oricând să fie tristă sau veselă, dar rămânând indiferentă; suspinând din belşug în scopuri comerciale; uitându-se la desfătarea vecinului sincer ce îi stă deasupra, cu o privire ştiutoare şi falsă – ea propune spiritului un model de comportare ce rivalizează cu cel al înţelepţilor. Să fii lipsit de convingeri faţă de oameni şi de tine însuţi: iată înalta învăţătură a prostituţiei, academie ambulantă de luciditate, la periferia societăţii ca şi filozofia. „Tot ce ştiu am învăţat la şcoala prostituatelor”, ar trebui să exclame gânditorul care acceptă totul şi refuză totul, când, urmându-le exemplul, s-a specializat în surâsul ostenit, oamenii nemaifiind pentru el decât clienţi, iar trotuarele lumii, piaţa unde-şi vinde amărăciunea, aşa cum îşi vând trupul tovarăşele lui, prostituatele.

Obsesia esenţialului

Când orice întrebare pare accidentală şi periferică, iar spiritul caută probleme tot mai vaste, se întâmplă ca el să nu se mai izbească, în demersul său, de nici un obiect, în afară de obstacolul difuz al Vidului. Din acea clipă, elanul filozofic, întors doar spre inaccesibil, se expune falimentului. Făcând ocolul lucrurilor şi pretextelor temporale, el îşi impune dificultăţi binevenite; dar, dacă vrea să caute un principiu tot mai general, se pierde şi se anulează în vagul Esenţialului.

Nu prosperă în filozofie decât cei care se opresc la timp,

acceptând limitarea şi confortul unui stadiu rezonabil al neliniştii. Orice problemă, dacă ajungem la stratul ei cel mai adânc, duce la dezastru şi lasă intelectul descoperit: într-un spaţiu fără orizont, nu mai sunt nici întrebări şi nici răspunsuri. Întrebările se întorc împotriva spiritului care le-a conceput: el devine victima lor. Totul îi este duşman: propria-i singurătate, propria-i îndrăzneală, absolutul opac, zeii, a căror existenţă nu poate fi verificată, şi evidenţa neantului. Vai de cel care, ajuns la o anume clipă a esenţialului, n-a ştiut să se oprească! Istoria ne arată că gânditorii care s-au căţărat pe scara întrebărilor, punând piciorul pe ultima treaptă, treapta absurdului, n-au lăsat drept moştenire posterităţii decât un exemplu de sterilitate, în timp ce confraţii lor, opriţi la jumătatea drumului, au fecundat curgerea spiritului; ei şi-au slujit semenii, le-au transmis câte un idol bine modelat, câteva superstiţii bine şlefuite, câteva erori deghizate în principii şi un sistem de speranţe. Dacă ar fi ales primejdiile unei înaintări excesive, dispreţuind greşelile caritabile, ar fi dăunat celorlalţi şi lor înşile; – şi-ar fi înscris numele la marginile universului şi gândirii – exploratori maladivi şi damnaţi sterili, amatori de sterpe rătăciri, căutători de vise ce nu trebuie visate…

Ideile refractare la Esenţial sunt singurele care au influenţă asupra oamenilor. Ce-ar face ei cu o regiune a gândirii unde-i primejduit până şi cel care aspiră să se aşeze aici din înclinaţie firească sau sete morbidă? într-un univers străin îndoielilor obişnuite nu se poate respira. Şi sunt spirite ce se situează în afara întrebărilor acceptate, pentru că un instinct înrădăcinat în profunzimile materiei sau un viciu ţâşnind dintr-o boală cosmică a pus stăpânire pe ele şi le-a dus către o ordine de reflecţii atât de exigentă şi de vastă, încât moartea însăşi le pare lipsită de importanţă, destinul – o glumă ineptă, iar aparatul metafizicii – ceva utilitar şi suspect. Această obsesie a unei ultime frontiere, această înaintare în vid aduc cu sine forma cea mai primejdioasă de sterilitate, pe lângă care neantul pare o făgăduinţă de rodnicie. Celui care e veşnic *nemulţumit* de ceea ce face – de munca sau de aventura lui – nu-i rămâne decât să-şi transplanteze exigenţa *desăvârşirii* în plan universal pentru a nu-şi mai putea împlini nici opera, şi nici viaţa.

Angoasa metafizică ţine de condiţia unui artizan nespus de conştiincios, al cărui obiect ar fi *fiinţa*. Analizând-o la nesfârşit,

el ajunge la imposibilitatea de a compune, de a desăvârşi o miniatură a universului. Artistul ce, exasperat de sărăcia cuvintelor, renunţă să-şi mai scrie poemul, prefigurează deruta spiritului nemulţumit faţă în faţă cu tot ce există. Incapacitatea de a alinia elementele – la fel de lipsite de sens şi savoare ca şi cuvintele care le exprimă – duce la revelaţia vidului. Astfel, versificatorul se retrage în tăcere sau în artificii de nepătruns. În faţa universului, spiritul prea exigent suferă o înfrângere asemănătoare cu cea a lui Mallarme în faţa artei. E panica trezită de un obiect ce nu mai este obiect, pe care nu-l mai poţi mânui, căci – ideal – i-ai depăşit marginile. Cei care nu rămân în*lăuntrul* realităţii pe care o cultivă, cei care transcend meseria de a exista trebuie sau să se adapteze la neesenţial, să dea îndărăt şi să-şi ia locul în farsa eternă, sau să accepte toate consecinţele unei condiţii separate, care este inutilitate dacă o priveşti sau tragedie dacă o înduri.

Fericirea epigonilor

Există delectare mai subtil echivocă decât aceea de a asista la nimicirea unui mit? Ce risipă de inimi pentru a-l zămisli, ce excese de intoleranţă pentru a-l impune, ce teroare pentru cei ce nu consimt şi ce cheltuială de speranţe pentru a-l vedea… murind! Inteligenţa nu înfloreşte decât în epocile când credinţele se veştejesc, când articolele şi preceptele lor îşi pierd din rigoare, când regulile devin mai suple. Orice sfârşit de epocă este un paradis pentru spirit, care nu-şi regăseşte jocul şi capriciile decât înăuntrul unui organism în plină disoluţie. Cel care are nefericirea să aparţină unei perioade de creaţie şi fecunditate trebuie să-i sufere limitările şi făgaşul; sclav al unei viziuni unilaterale, e închis într-un orizont mărginit. Momentele istorice cele mai fertile au fost şi cele mai apăsătoare; se impuneau ca o fatalitate, binecuvântată pentru un spirit naiv, mortală pentru un amator de spaţii intelectuale. Libertatea nu are amplitudine decât pentru epigonii dezabuzaţi şi sterili, pentru inteligenţele din epocile târzii, epoci al căror stil se dezagregă, inspirând doar o complezenţă ironică.

Să faci parte dintr-o biserică nesigură de dumnezeul ei –

după ce odinioară l-a impus prin foc şi sânge –, iată care ar trebui să fie idealul oricărui spirit subtil. Când un mit devine lânced şi diafan, iar instituţia care-l susţine, blândă şi înţelegătoare, problemele dobândesc o plăcută elasticitate. Punctul critic al unei credinţe, diminuarea vigorii sale instituie un gol iubitor în suflete, făcându-le receptive, fără ca totuşi să le îngăduie să mai fie oarbe în faţa superstiţiilor care pândesc şi întunecă viitorul. Mângâie spiritul doar acele agonii ale istoriei care precedă nesăbuinţa oricăror zori.

Ultima îndrăzneală

Dacă e adevărat că Nero a spus „Ferice de tine, Priam, căci ai văzut pieirea patriei tale”, să-i recunoaştem meritul de a se fi ridicat până la sublimul sfidării, până la ultima ipostază a gestului frumos şi a emfazei lugubre. După asemenea cuvinte, atât de minunat potrivite în gura unui împărat, ai dreptul la banalitate; ba eşti chiar obligat la ea. Cine ar mai putea pretinde să fie extravagant? Măruntele accidente ale trivialităţii noastre ne silesc să-l admirăm pe acest Cezar crud şi cabotin (mai ales că demenţa lui a cunoscut o glorie mai mare decât suspinele victimelor sale, istoria scrisă fiind cel puţin la fel de inumană ca şi evenimentele ce-i dau naştere). Alături de ale sale, toate *atitudinile* par maimuţăreli. Şi dacă-i adevărat că a dat foc Romei pentru că îi plăcea *Iliada*, a existat oare vreodată un omagiu mai *sensibil* adus unei opere de artă? Este, în orice caz, singurul exemplu de critică literară î*n mers*, de judecată estetică *activă*.

Efectul exercitat asupra noastră de o carte nu este real decât dacă simţim dorinţa să-i imităm intriga, să ucidem dacă eroul ucide, să fim geloşi dacă el e gelos, să fim bolnavi sau muribunzi dacă eroul suferă sau moare. Dar toate acestea rămân pentru noi în stare virtuală sau se degradează, devenind literă moartă; doar Nero îşi oferă literatura ca pe un spectacol; el îşi face *cronicile* cu cenuşa contemporanilor şi a capitalei sale…

Trebuia ca măcar o dată asemenea cuvinte şi fapte să fie pronunţate şi săvârşite. Iar curajul acesta l-a avut un scelerat.

Asta ne poate consola, chiar trebuie să ne consoleze, altminteri cum ne-am mai relua viaţa zilnică şi adevărurile iscusite şi înţelepte?

Efigia ratatului

Având oroare de orice faptă, îşi repetă sieşi: „Mişcarea, ce prostie!” îl irită nu atât evenimentele, cât ideea de, a lua parte la ele; şi nu se zbuciumă decât spre a le ocoli. Prin cârteli, a pustiit viaţa chiar înainte de a-i fi supt seva. E un Ecleziast de răspântie, care află în universala nimicnicie o scuză pentru înfrângerile lui. Hotărât a găsi că totul e lipsit de importanţă, izbuteşte uşor, evidenţele care să-l slujească fiind numeroase. Iese totdeauna victorios din bătălia argumentelor, după cum iese totdeauna învins din acţiune: are „dreptate”, refuză totul – şi totul îl refuză. A înţeles prea devreme ceea ce trebuie să înţelegi ca să poţi trăi – şi cum talentul îi era prea ştiutor de propriile funcţii, l-a risipit de teamă să nu-l irosească în nerozia unei opere. Purtând imaginea a ceea ce ar fi putut să fie ca pe un stigmat şi un nimb, roşeşte şi e mândru de minunata-i sterilitate, pe veci străin de seducţiile naive, doar el izbăvit printre iloţii Timpului. El îşi trage libertatea din imensitatea nedesăvârşirilor sale; este un zeu infinit şi jalnic, pe care nici o creaţie nu-l limitează, nici o creatură nu-l adoră şi nimeni nu-l cruţă. Ceilalţi îi întorc dispreţul pe care l-a revărsat asupra lor. Nu are a ispăşi decât faptele pe care nu le-a săvârşit, al căror număr depăşeşte totuşi calculul nemăsuratului său orgoliu. Dar, în cele din urmă, drept mângâiere, la capătul unei vieţi lipsite de glorie, îşi poartă inutilitatea ca pe o coroană.

(„La ce bun?” – iată adagiul Ratatului, al celui căruia îi place moartea… Ce stimul, când începi să fii obsedat de ea! Căci moartea, când nu stăruim prea mult asupră-i, ne îmbogăţeşte, puterile sporindu-ne în atingere cu ea; pentru ca mai apoi să-şi exercite asupra noastră opera de distrugere. Evidenţa zădărniciei oricărui efort şi izul de viitor cadavru înălţându-se în prezent şi umplând orizontul timpului ne amorţesc ideile, speranţele şi muşchii, încât sporul de energie izvorât din foarte recenta obsesie se preschimbă – când ea s-a implantat în chip

irevocabil în spirit – într-o stagnare a vitalităţii noastre. Asemenea obsesie ne îndeamnă să devenim totul şi nimic. De fapt/ ar trebui să ne pună în faţa singurei alegeri posibile: mănăstirea sau cârciuma. Dar când nu putem fugi de ea nici în veşnicie şi nici în plăceri, când, prinşi în vârtejul vieţii noastre, suntem la egală distanţă de cer şi de vulgaritate, ea ne transformă într-o specie de eroi descompuşi care făgăduiesc totul şi nu aduc la îndeplinire nimic: trândavi dându-şi duhul în Vid; leşuri verticale gândindu-se întruna că nu vor mai fi...)

Condiţiile tragediei

Ce frumos erou de tragedie ar fi fost Iisus, dacă şi-ar fi încheiat drumul pe cruce, fără să mai învie! Latura lui divină a văduvit literatura de un subiect minunat. El împărtăşeşte astfel soarta estetic mediocră a tuturor celor *drepţi*. Ca tot ce se perpetuează în inima oamenilor, ca tot ce se expune cultului şi nu moare pentru totdeauna, el nu poate da naştere viziunii unui sfârşit total, semn al unui destin tragic. Pentru asta ar fi trebuit ca nimeni să nu-l urmeze şi ca schimbarea la faţă să nu-l încununeze cu o neîngăduită aureolă. Nimic nu e mai străin de tragedie decât ideea de mântuire şi nemurire! Eroul sucombă sub propriile-i fapte, fără să-i fi fost dat să-şi escamoteze moartea printr-un har supranatural; nu se continuă – ca *existenţă* – în nici un fel, rămâne *desluşit* în memoria oamenilor ca un *spectacol* al suferinţei; fără discipoli, destinul său sterp nu rodeşte decât în imaginaţia celorlalţi. Macbeth piere fără speranţa răscumpărării: în tragedie muribundul nu capătă *sf*â*nta* î*mpărtăşanie, cea de pe urmă...*

O credinţă, chiar dacă eşuează, trebuie să eludeze Ireparabilul. (Ce-ar fi putut face Shakespeare dintr-un martir?) Adevăratul erou luptă şi moare în numele destinului său, şi nu în numele unei credinţe. Existenţa sa elimină orice idee de subterfugiu; drumurile ce nu-l duc la moarte sunt pentru el tot atâtea fundături; îşi făureşte cu trudă „biografia”; lucrează cu grijă la deznodământul ei şi, instinctiv, pune totul în mişcare pentru a o alcătui din întâmplări funeste. Trăgându-şi seva din

fatalitate, orice ieşire n-ar fi decât o trădare faţă de propria-i pieire. Aşa se face că omul destinului nu se converteşte niciodată la vreo credinţă, căci şi-ar rata sfârşitul. Şi, dacă ar fi ţintuit pe cruce, nu şi-ar ridica ochii spre cer: singurul lui absolut este propria-i istorie, după cum singura-i dorinţă este *voinţa* tragică...

Minciuna imanentă

A trăi înseamnă: să crezi şi să speri – să minţi şi să te minţi. Iată de ce cea mai veridică imagine a omului din câte au fost vreodată create rămâne cea a cavalerului Tristei Figuri, pe care-l regăsim până şi în înţeleptul cel mai desăvârşit. Episodul penibil petrecut în jurul Crucii, sau celălalt, mai măreţ, încununat de Nirvana, ţin de aceeaşi irealitate, deşi li s-a recunoscut o calitate simbolică ce le-a fost refuzată mai târziu aventurilor bietului hidalgo. Nu toţi oamenii pot reuşi, minciunile nefiind toate la fel de rodnice. O înşelăciune triumfă: rezultă de aici o religie, o doctrină sau un mit – şi o mulţime de discipoli fervenţi; o alta eşuează: avem atunci de-a face doar cu o divagaţie, cu o teorie sau cu o ficţiune. Numai lucrurile inerte *nu adaugă* nimic la ceea ce sunt: o piatră nu minte: ea nu interesează pe nimeni – în timp ce viaţa inventează întruna: viaţa este *romanul* materiei.

O pulbere îndrăgostită de fantome – iată ce e omul: imaginea sa absolută, ideal asemănătoare, s-ar întruchipa într-un don Quijote văzut de Eschil...

(Dacă în ierarhia minciunilor viaţa ocupă primul loc, iubirea îi urmează nemijlocit, minciună în minciună. Expresie a poziţiei noastre hibride, ea se înconjoară cu felurite beatitudini şi chinuri, prin care găsim în altul un substitut pentru noi înşine. Prin ce înşelăciune doi ochi ne smulg din singurătate? Există eşec mai umilitor pentru spirit? Iubirea adoarme cunoaşterea; trezită, cunoaşterea ucide iubirea. Irealitatea nu poate triumfa la nesfârşit, chiar travestită în cea mai exaltantă minciună. De altminteri cine s-ar putea iluziona îndeajuns pentru a găsi în *celălalt* ceea ce zadarnic a căutat în sine? Să ne ofere oare

căldura măruntaielor ceea ce întreg universul n-a ştiut să ne dea? Şi totuşi iată temeiul acelei anomalii curente şi supranaturale: să rezolvi în doi – sau mai curând să laşi în suspensie – toate enigmele; prin mijlocirea unei imposturi, să uiţi ficţiunea în care se scaldă viaţa; să umpli golul general cu un dublu gângurit; şi – parodie a extazului – să te îneci în sudoarea unei complice oarecare...

Ivirea conştiinţei

Cât de mult ni s-au tocit instinctele şi cât de elastică a trebuit să le devină funcţionarea, până când conştiinţa să-şi fi întins controlul asupra tuturor faptelor şi gândurilor noastre! Prima reacţie naturală înfrântă a adus după sine toate amânările activităţii vitale, toate eşecurile noastre în imediat. Omul – animal cu dorinţe întârziate – e un neant lucid care înglobează totul şi nu este înglobat de nimic, care supraveghează toate obiectele şi nu dispune de nici unul.

Comparate cu apariţia conştiinţei, celelalte evenimente sunt de importanţă minimă sau nulă, dar această apariţie, contrazicând datele vieţii, constituie o izbucnire primejdioasă în sânul lumii însufleţite, un scandal biologic. Nimic nu o vestea: automatismul natural nu sugera eventualitatea unui animal ce va ţâşni dincolo de materie. Gorila pierzându-şi părul şi înlocuindu-l cu idealuri, gorila, înmănuşată, făuritoare de zei, înnobilându-şi strâmbăturile şi adorând cerul – cât de mult va fi suferit natura şi cât va mai suferi încă, în faţa unei asemenea căderi! Căci conştiinţa te duce departe şi îngăduie totul. Pentru animal, viaţa este un absolut; pentru om, ea este un absolut şi un pretext. În evoluţia universului, nu există fenomen mai important decât posibilitatea ce ne-a fost dată de a preschimba toate obiectele în pretexte, de a ne *juca* atât cu treburile zilnice cât şi cu scopurile ultime, de a pune pe acelaşi plan, prin mijlocirea divinului capriciu, un zeu şi o mătură.

Iar omul nu se va descotorosi de străbunii lui – şi de natură – decât când va fi lichidat în el însuşi orice urmă de Absolut, când viaţa sa şi a celorlalţi îi va părea doar un joc cu păpuşi atârnate

de sfori, de care va trage spre a râde, veselindu-se în faţa acelui sfârşit de lume. Va fi atunci *fiinţa pură*. Conştiinţa îşi va fi îndeplinit menirea…

Aroganţa rugăciunii

Când ajungi la limita monologului, la marginile singurătăţii, îl inventezi – în lipsa altui interlocutor – pe Dumnezeu, pretext suprem pentru dialog. Atâta vreme cât îl numeşti, dementa ta e bine deghizată, şi… Totul îţi este îngăduit. Adevăratul credincios abia dacă se deosebeşte de nebun; dar nebunia lui e legală, admisă; el ar sfârşi într-un azil, dacă aberaţiile i-ar fi curate de orice credinţă. Dar Dumnezeu le dă acoperire şi le legitimează. Orgoliul unui cuceritor păleşte alături de ostentaţia unui credincios ce se adresează Creatorului. Cum de poate cineva să îndrăznească atât de mult? Şi cum să fie modestia o virtute a templelor, când orice bătrână decrepită care-şi închipuie că Infinitul îi stă la îndemână, se înalţă prin rugăciune la îndrăzneala la care nici un tiran n-a ajuns vreodată?

Aş da toată împărăţia lumii doar pentru clipa când mâinile mele împreunate l-ar implora pe marele Răspunzător de enigmele şi banalităţile noastre. Şi totuşi, această clipă constituie o calitate curentă – şi un fel de timp oficial – a oricărui credincios. Dar cel care este cu adevărat modest îşi spune în sinea lui: „Prea umil ca să mă rog, prea vlăguit ca să trec pragul bisericii, mă resemnez cu propria-mi umbră, şi nu vreau ca Dumnezeu să se dea bătut în faţa rugăciunilor mele.” Iar celor ce-i propun nemurirea, le răspunde: „Orgoliul meu nu-i nesecat: puterile-i sunt limitate. Socotiţi că în numele credinţei vă veţi învinge *eul*; de fapt, doriţi să-l perpetuaţi întru veşnicie, durata aceasta neajungându-vă. Orgoliul vostru e mai rafinat decât toate lumeştile ambiţii. Ce vis de glorie, asemuit cu al vostru, nu se arată a fi înşelăciune şi fum? Credinţa voastră nu e decât un delir de grandoare tolerat de comunitate, pentru că merge pe căi ascunse şi meşteşugite; dar unica voastră obsesie este pulberea care sunteţi: lacomi de atemporalitate, persecutaţi timpul ce o împrăştie. Doar viaţa de dincolo e destul de

cuprinzătoare pentru poftele voastre; pământul şi clipele lui vă par prea fragile. Megalomania mănăstirilor depăşeşte tot ce-au putut imagina vreodată delirurile somptuoase ale palatelor. Cel care nu-şi acceptă neantul suferă de o boală a gândirii. Şi, dintre toţi, credinciosul este cel mai puţin dispus să-l accepte. Voinţa de a dăinui, dusă atât de departe, mă înspăimântă. Refuz seducţia nesănătoasă a unui Eu nesfârşit. Vreau să mă tăvălesc în condiţia mea muritoare. Vreau să rămân *normal*."

(Doamne, dă-mi puterea să nu mă rog niciodată, cruţă-mă de nesăbuinţa oricărei adoraţii, îndepărtează de mine ispita iubirii care m-ar aservi Ţie de-a pururi. Fie ca golul să stăpânească între inima mea şi cer! Nu doresc ca pustietăţile să-mi fie pline de prezenţa ta, nopţile tiranizate de lumina ta, Siberiile mele să se topească sub soarele tău. Mai singur decât tine, vreau ca mâinile mele să rămână curate spre deosebire de ale tale, care s-au mânjit pentru totdeauna frământând lutul şi amestecându-se în treburile acestei lumi. Nu cer de la stupida-ţi atotputernicie decât respectul cuvenit singurătăţii şi chinurilor mele. N-am ce face cu vorbele tale; şi mă tem de nebunia care m-ar sili să le aud. Dăruieşte-mi minunea în sine reculeasă de dinaintea primei clipe, pacea pe care n-ai putut-o îndura şi care te-a îndemnat să faci o spărtură în neant ca să deschizi acest bâlci al timpurilor, condamnându-mă astfel la univers, la umilinţa şi ruşinea de a fi.)

Lypemania[1]

De ce n-ai putea să te sustragi obligaţiei de a respira? De ce mai înduri acest aer solidificat care-ţi blochează plămânii şi se sfărâmă de carnea ta? Cum să învingi speranţele opace şi ideile pietrificate, când, rând pe rând, imiţi singurătatea stâncii sau izolarea unui scuipat încremenit pe marginile lumii? Eşti mai departe de tine însuţi decât de o planetă nedescoperită, şi organele tale, întoarse către cimitire, le invidiază dinamismul...

Să-ţi deschizi vinele pentru a împroşca această pagină care

[1] Nebunia suferinţei. — *N.T.*

te sâcâie aşa cum te sâcâie anotimpurile? Ridicolă tentativă! Sângele tău, decolorat de nopţile albe, nu mai curge… Nimic nu va trezi în tine setea de: a trăi şi muri, stinsă de anii ce-au trecut, în veci dezgustată de izvoarele fără cusur şi farmec din care beau oamenii. Avorton cu buze mute şi uscate, vei rămâne dincolo de zgomotul vieţii şi al morţii, dincolo până şi de zgomotul lacrimilor…

(Adevărata măreţie a sfinţilor stă în puterea – neîntrecută – de a învinge Teama de Ridicol. Nu putem plânge fără să ne ruşinăm; dar ei invocă „harul lacrimilor”. Grija de onorabilitate închisă în „uscăciunea inimii” ne imobilizează ca spectatori ai infinitului nostru amar şi comprimat, ai revărsărilor noastre ce nu au loc. Totuşi, funcţia ochilor nu este de a vedea, ci de a plânge; şi pentru *a vedea* cu adevărat, trebuie să-i închidem: e condiţia extazului, a singurei viziuni revelatoare, în vreme ce percepţia se sleieşte de groaza aceluiaşi *iar şi iar văzut*, a unui ireparabil *ştiut* dintotdeauna.

Cel care a presimţit dezastrele inutile ale lumii, şi căruia cunoaşterea nu i-a adus decât confirmarea unei dezamăgiri înnăscute, este şi mai predestinat tristeţii prin scrupulul ce-l împiedică să plângă.. Şi el este într-un fel invidios pe marile fapte ale sfinţilor, nu atât însă pentru dezgustul lor faţă de aparenţe sau pentru pofta lor de transcendent, cât pentru victoria asupra fricii de ridicol, căreia el nu i se poate sustrage şi care-l reţine dincoace de necuviinţa supranaturală a lacrimilor.)

Blestemul zilei

Să-ţi repeţi de o mie de ori pe zi: „Nimic nu are preţ pe lumea asta”, să te regăseşti veşnic în acelaşi punct, şi să te roteşti prosteşte ca o sfârlează… Căci nu există înaintare în ideea că totul e zadarnic, şi nici capăt; şi, oricât de departe ne-am hazarda în ceastă obsesivă reflecţie, cunoaşterea noastră nu sporeşte defel: ea este, în starea prezentă, tot atât de bogată şi de nulă ca în punctul de plecare. Este o oprire în incurabil, o lepră a spiritului, o revelaţie prin stupoare. Un sărac cu duhul,

un idiot ce-ar avea o clipă de iluminare, statornicindu-se-n ea fără putinţa de a mai ieşi şi a-şi recăpăta condiţia înceţoşată şi confortabilă: iată starea celui care se vede prins fără voie în perceperea universalei zădărnicii. Părăsit de nopţile lui şi pradă parcă unei lumini care-l sufocă, n-are ce face cu ziua ce nu se mai sfârşeşte. Când va înceta lumina să-şi reverse razele, funeste amintirii unei lumi nocturne care a precedat tot ce a fost? Pierdut e pentru totdeauna haosul odihnitor şi calm de dinaintea teribilei Creaţii, sau şi mai blândul haos al neantului mental!

Apărarea corupţiei

Dacă am pune pe talerul unei balanţe răul pe care cei „puri" l-au revărsat asupra lumii, şi pe celălalt taler răul făcut de oamenii lipsiţi de principii şi scrupul, primul taler ar atârna mai greu. În mintea care o propune, orice formulă salvatoare înalţă o ghilotină… Dezastrele epocilor corupte sunt mai puţin grave decât flagelurile pricinuite de epocile pătimaşe; noroiul e mai plăcut decât sângele; şi e mai multă dulceaţă în viciu decât în virtute, mai multă umanitate în depravare decât în austeritate. Omul care domneşte şi nu crede în nimic, iată modelul unui paradis al decăderii, al unei suverane soluţii date istoriei. Oportuniştii au salvat popoarele; eroii le-au dus la ruină. Să te simţi contemporan nu cu Revoluţia şi cu Bonaparte, ci cu Fouché şi Talleyrand: versatilităţii acestora nu i-a lipsit decât puţină tristeţe, pentru ca ei să ne sugereze prin faptele lor o Artă de a trăi.

Epocile corupte au meritul de a dezvălui esenţa vieţii, de a ne arăta că totul nu-i decât *farsă* sau *amărăciune* – şi că nici un eveniment mi trebuie înfrumuseţat: e totdeauna execrabil. Minciuna împodobită a marilor epoci, a cutărui secol, a cutărui rege, a cutărui papă… „Adevărul" nu transpare decât atunci când spiritele, uitându-şi delirul constructiv, se lasă să alunece pe destrămarea moralei, a idealurilor şi credinţelor. Să cunoşti înseamnă să *vezi*; nu să speri, şi nici să întreprinzi.

Stupiditatea ce caracterizează culmile istoriei nu-şi află

măsura decât în inepţia celor care o făuresc. Omul îşi duce până la capăt faptele şi gândurile din lipsă de subtilitate. O minte rafinată refuză tragedia şi apoteoza: dizgraţia şi cununile de lauri o exasperează tot atât cât şi banalitatea. *A merge prea departe* este totdeauna o dovadă de prost gust. Estetul are oroare de sânge, de sublim şi eroi… El nu-i preţuieşte decât pe farsori…

Universul demodat

Procesul de îmbătrânire în universul verbal urmează un ritm mult mai accelerat decât în universul material. Cuvintele, prea mult repetate, ostenesc şi mor: monotonia e o lege a materiei. Mintea ar avea nevoie de un dicţionar infinit, dar mijloacele ei se mărginesc la câteva vocabule trivializate prin folosinţă. Aşa se face că *noul*, cerând combinaţii bizare, sileşte cuvintele la funcţii imprevizibile: *originalitatea se reduce la torturarea adjectivului şi la improprietatea sugestivă a metaforei.* Puneţi cuvintele la locul potrivit şi veţi avea cimitirul cotidian al vorbirii. Tot ce e *consacrat* într-o limbă constituie moartea ei: un cuvânt *previzibil* e un cuvânt defunct; doar folosirea lui artificială îi insuflă o vigoare nouă, până când toată lumea o adoptă, o uzează şi pângăreşte. Spiritul este *preţios* – sau nu este, în timp ce natura se lăfăie în simplitatea mijloacelor ei, mereu aceleaşi.

Numim viaţa *noastră*, în raport cu viaţa pur şi simplu, o creaţie neîncetată de mode cu ajutorul cuvântului artificial mânuit; este o proliferare de frivolităţi, fără de care ar trebui să ne dăm duhul într-un căscat ce-ar înghiţi atât istoria cât şi materia. Omul inventează fizici noi nu atât ca să ajungă la o explicaţie a naturii, cât ca să scape de plictisul universului înţeles, obişnuit, vulgar ireductibil, căruia îi atribuie în mod arbitrar tot atâtea dimensiuni câte adjective proiectăm asupra unui lucru inert pe care am obosit tot văzându-l şi îndurându-l aşa cum fusese văzut şi îndurat de stupiditatea strămoşilor sau a înaintaşilor noştri apropiaţi. Vai de cel care, înţelegând această mascaradă, se îndepărtează de ea! Va fi călcat astfel în picioare taina vitalităţii sale – şi se va duce să întâlnească adevărul

încremenit şi fără fard al celor în care izvoarele Preţiozităţii au secat şi al căror spirit s-a veştejit din lipsa artificialului. (E cât se poate de legitim să ne închipuim clipa când viaţa nu va mai fi la modă, când va cădea în desuetudine, ’ precum luna sau tuberculoza după abuzul romantic: ea va încununa anacronismul simbolurilor dezvăluite şi al maladiilor demascate; va redeveni ea însăşi: un rău lipsit de farmec, o fatalitate fără strălucire. Şi e cât se poate de previzibilă clipa când din inimi nu va mai ţâşni nici o speranţă, când pământul va fi tot atât de îngheţat ca şi făpturile, când nici un vis nu-i va înfrumuseţa imensitatea stearpă. Când va vedea lucrurile aşa cum sunt, omenirii îi va fi ruşine să mai zămislească prunci. Viaţa fără seva înşelăciunii şi a amăgirii, viaţa încetând să mai fie o modă nu va mai găsi milă în faţa tribunalului spiritului. În cele din urmă, însuşi spiritul va dispărea: el nu-i decât un pretext în neant, aşa cum viaţa nu-i decât o prejudecată.

Istoria se susţine atâta vreme cât deasupra modelor ei tranzitorii, a căror umbră este evenimentul, o modă mai generală planează ca invariant; dar când acesta li se va dezvălui tuturor ca simplu capriciu, când înţelegerea erorii de a trăi va deveni un bun comun şi un adevăr unanim, unde mai căuta-vom puteri pentru a face copii sau chiar pentru a schiţa un început de faptă, simulacrul unui gest? Prin ce artă vom supravieţui instinctelor noastre clarvăzătoare şi inimilor noastre lucide? Prin ce minune vom învia o viitoare ispită într-un univers demodat?)

Omul mâncat de cari

Nu mai vreau să colaborez cu lumina şi nici să folosesc jargonul vieţii. Şi nu voi mai spune: „sunt” – fără să roşesc. Impudoarea răsuflării, scandalul respiraţiei sunt legate de abuzul unui verb auxiliar…

A trecut timpul când omul se gândea pe sine în termeni aurorali; sprijinit pe o materie anemiată, iată-l deschis către adevărata lui îndatorire, cea de a-şi studia pierzania, şi de a alerga către ea…; iată-l în pragul unei noi ere: a *Milei de sine*. Şi această Milă este a doua lui cădere, mai limpede şi mai

umilitoare decât prima: e o cădere fără de răscumpărare. Zadarnic cercetează zările: mii şi mii de mântuitori i se arată, mântuitori de comedie, ei înşişi nemângâiaţi. Le întoarce spatele, pentru a se pregăti, în sufletu-i răscopt, pentru dulceaţa putrezirii… Ajuns în ceasul cel mai lăuntric al toamnei sale, oscilează între Aparenţă şi Nimic, între forma înşelătoare a fiinţei şi absenţa ei: vibraţie între două irealităţi…

Conştiinţa ocupă vidul ce urmează eroziunii existenţei prin spirit. Trebuie să fi căzut pradă orbirii credinciosului sau a idiotului ca să te integrezi în „realitate”, care se risipeşte la apropierea celei mai mici îndoieli, a unei bănuieli de improbabilitate sau tresăriri neliniştile – rudimente ce prefigurează conştiinţa şi care, *dezvoltate*, o zămislesc, o definesc şi exasperează. Sub efectul acestei conştiinţe, al acestei prezenţe incurabile, omul ajunge la cel mai înalt privilegiu al său: cel de a se pierde pe sine. Bolnav de onoare al naturii, îi corupe seva; viciu abstract al instinctelor, le nimiceşte vigoarea. Universul se veştejeşte la atingerea lui, şi timpul se pregăteşte de plecare… El nu se putea desăvârşi – şi nu putea coborî panta – decât pe ruina elementelor. Şi-a încheiat opera, nu-i mai rămâne decât să dispară: pe câte secole îşi va mai întinde horcăitul?

GÂNDITORUL DE OCAZIE

„*Ideile sunt succedanee*
ale nefericirilor”
MARCEL PROUST

Gânditorul de ocazie

Trăiesc în aşteptarea Ideii, o presimt, o încercuiesc, o apuc – şi n-o pot formula, îmi scapă, nu-mi aparţine încă: am conceput-o oare în absenţa mea? Şi cum, din iminentă şi confuză, s-o fac

prezentă şi luminoasă în agonia inteligibilă a expresiei? Ce stare trebuie să nădăjduiesc ca ea să înflorească – şi să piară?

Antifilozof, urăsc orice idee *indiferentă*: nu sunt întotdeauna trist, deci nu gândesc întotdeauna. Când privesc ideile, ele îmi par mai inutile chiar decât lucrurile; iată de ce nu mi-au plăcut decât elucubraţiile marilor bolnavi, obsesiile insomniei, iluminările spaimei incurabile şi îndoielile străbătute de suspine. Cantitatea de clarobscur pe care o ascunde o idee îi e singurul indiciu de profunzime, aşa cum accentul deznădăjduit al voioşiei este semnul fascinaţiei sale. Câte nopţi albe ascunde trecutul tău nocturn? — Iată ce-ar trebui să-l întrebăm pe orice gânditor. Cel care gândeşte *când vrea el* nu are să ne spună nimic: situat deasupra – sau, mai curând, *alături* de propria gândire, el nu e *răspunzător* de ea, nu e angajat în ea, nu câştigă şi nici nu pierde avântându-se într-o luptă în care nu-şi este sieşi duşman. Nu-l costă nimic să creadă în Adevăr. Altminteri se întâmplă însă eu gânditorul pentru care *adevărul* şi *minciuna* nu mai sunt doar nişte superstiţii; distrugând toate criteriile, el se *constată pe sine*, precum infirmii şi poeţii; gândeşte când vrea întâmplarea: gloria unei suferinţe trupeşti sau a unui delir îi este de ajuns. O indigestie nu-i oare mai bogată în idei decât o paradă de concepte? Tulburările organelor determină fecunditatea spiritului: cel ce nu-şi *simte* trupul nu va fi niciodată în măsură să conceapă un gând viu. Va aştepta zadarnic surpriza prielnică a vreunui neajuns…

În indiferenţa afectivă, ideile se înfiripă; nici una nu poate totuşi căpăta o formă: numai tristeţea oferă climatul prielnic înfloririi lor. Le trebuie o anumită tonalitate, o anumită culoare ca să vibreze şi să lumineze. A fi multă vreme steril înseamnă a le pândi, a le dori fără să le poţi compromite printr-o formulă. „Anotimpurile” spiritului sunt condiţionate de un ritm organic; nu depinde de „mine” să fiu naiv sau cinic: *adevărurile mele sunt sofismele entuziasmului sau tristeţii mele*. Exist, simt şi gândesc după voia clipei – şi fără voia mea. Timpul mă înfiinţează; mă opun lui zadarnic – şi sunt. Prezentul meu nedorit se desfăşoară, mă desfăşoară; neputând să-i poruncesc, îl comentez; sclav al gândurilor mele, mă joc cu ele, ca un bufon al fatalităţii…

Foloasele debilităţii

Individul ce nu-şi depăşeşte calitatea de exemplar frumos, de model desăvârşit, şi a cărui existenţă se confundă cu destinul său vital, se situează în afara spiritului. Masculinitatea ideală – obstacol în calea perceperii nuanţelor – duce la o insensibilitate faţă de *supranaturalul cotidian*, din care arta îşi trage substanţa. Cu cât eşti mai aproape de *natură*, cu atât eşti mai puţin artist. Vigoarea omogenă, nediferenţiată, opacă a fost idolatrizată de lumea legendelor, de fanteziile mitologiei. Când grecii s-au dedat speculaţiei, cultul efebului anemic l-a înlocuit pe cel al giganţilor; iar eroii, neghiobi sublimi pe vremea lui Homer, au devenit ei înşişi, datorită tragediei, purtători de chinuri şi îndoieli incompatibile cu frusta lor natură.

Bogăţia lăuntrică rezultă din conflictele pe care le întreţii în tine însuţi; or, vitalitatea care dispune din plin de ea însăşi nu cunoaşte decât lupta exterioară, înverşunarea împotriva obiectului. În masculul moleşit de o doză de feminitate se înfruntă două tendinţe: prin ceea ce e în el pasiv, el înţelege o întreagă lume de abandonuri; prin ceea ce-i imperios, îşi preschimbă voinţa în lege. Atâta vreme cât instinctele îi rămân nealterate, nu prezintă interes decât pentru specie; de îndată ce în ele se strecoară of tainică nemulţumire, devine un cuceritor. Spiritul îl justifică, îl explică şi-l scuză şi, situându-l în ordinul proştilor superiori, îl lasă pe seama curiozităţii Istoriei – cercetare a stupidităţii în mers…

Cel a cărui existenţă nu constituie un rău viguros şi totodată vag nu va şti niciodată să se aşeze în miezul problemelor şi nici să le cunoască primejdiile. Condiţia prielnică unei căutări a adevărului sau expresiei se găseşte la jumătatea drumului dintre bărbat şi femeie: lacunele „virilităţii” sunt sediul inteligenţei… Dacă femela pură, ce nu poate fi suspectată de vreo anomalie sexuală sau psihică, este mai goală lăuntric decât un animal, masculul intact se încadrează pe deplin în definiţia „cretinului Priviţi orice fiinţă care v-a reţinut atenţia sau v-a stârnit entuziasmul: în mecanismul ei, ceva – un nimic – s-a stricat în*tru al ei folos*. Îi dispreţuim pe bună dreptate pe cei ce n-au ştiut să profite de cusururile lor, pe cei care nu şi-au exploatat lipsurile şi nu s-au îmbogăţit din ceea ce au pierdut,

aşa cum dispreţuim orice om care nu suferă că este om sau, pur şi simplu, că este. Astfel, nu e jignire mai gravă decât aceea de a-l numi pe cineva „fericit”, şi nici mai mare măgulire decât cea de a spune că „are în el ceva trist”… Căci veselia nu e legată de nici o faptă de seamă şi, în afară de nebuni, nimeni nu râde când este singur.

„Viaţa lăuntrică” este apanajul făpturilor delicate, al avortonilor ce freamătă, suferind de o epilepsie fără căderi sau spume la gură. Fiinţa biologic integră priveşte bănuitor „profunzimea”, este incapabilă de ea, vede în ea o dimensiune suspectă care dăunează spontaneităţii faptelor. Şi nu se înşeală: o dată cu închiderea în sine începe drama individului — gloria şi declinul său: izolându-se de fluxul anonim, de şiroirea utilitară a vieţii, se emancipează faţă de *scopurile obiective.* O civilizaţie este „desăvârşită” când tonul său e dat de făpturile delicate; dar, datorită lor, ea a învins definitiv natura – şi se prăbuşeşte. O culme de rafinament e exemplarul care reuneşte în sine pe exaltat şi pe sofist; el nu mai aderă la elanurile sale, le cultivă fără să creadă în ele; este debilitatea atotştiutoare din epocile crepusculare, prefigurare a eclipsei omului. Făpturile delicate ne lasă să întrevedem clipa când portarii vor fi hărţuiţi de dubii estetice; când ţăranii, împovăraţi de îndoieli, nu vor mai avea puterea să apuce coarnele plugului; când toate fiinţele, roase de clarviziune şi golite de instincte, se vor stinge fără forţa de a regreta noaptea prosperă a iluziilor…

Parazitul poeţilor

I. Viaţa poetului nu-şi poate afla împlinirea. Puterea îi vine din tot ce nu a întreprins, din toate clipele hrănite cu inaccesibil. Simte neajunsul de a exista? Exprimarea-i capătă şi mai multă forţă, sufletul său devine şi mai vast.

O biografie nu e legitimă decât dacă pune în evidenţă elasticitatea unui destin, suma de variaţiuni pe care o comportă. Dar poetul urmează o linie a fatalităţii a cărei rigoare nu este de nimic îndulcită. Viaţa le e hărăzită nerozilor; iar biografiile poeţilor au fost inventate ca s-o înlocuiască pe cea de care ei n-

au avut parte…

Poezia exprimă esenţa a ceea ce nu poţi poseda; semnificaţia ei ultimă: imposibilitatea oricărei „actualizări”. Bucuria nu e un sentiment poetic. (Ea ţine totuşi de un sector al universului liric în care hazardul uneşte, în acelaşi mănunchi, înflăcărarea şi prostia.) Există oare cântec de speranţă care să nu inspire o senzaţie de rău fizic, ba chiar de silă? Şi cum să cânţi o prezenţă, când *posibilul* însuşi e întinat de o umbră de vulgaritate? între poezie şi speranţă incompatibilitatea e totală.; iată de ce poetul e victima unei arzătoare descompuneri. Cine-ar îndrăzni să se întrebe cum a simţit el viaţa, când viu el a fost prin moarte? Dacă se lasă pradă ispitei fericirii, aparţine comediei… Dar dacă, dimpotrivă, flăcări ţâşnesc din rănile lui şi totuşi cântă fericirea – incandescenţă voluptuoasă a nefericirii – poetul se sustrage nuanţei de vulgaritate inerentă oricărui accent pozitiv. Este Holderlin refugiindu-se într-o Grecie de vis şi transfigurând iubirea prin beţiile mai pure ale irealităţii…

Poetul ar fi un infam transfug din real dacă, în fuga-i, nu şi-ar lua cu sine nefericirea. Spre deosebire de mistic sau înţelept, nu poate scăpa de el însuşi şi nici evada din, centrul propriei obsesii: până şi extazele îi sunt incurabile, semne prevestitoare de dezastre. Inapt să se mântuie, totul e pentru el cu putinţă, în afară de propria viaţă…

II. Iată după ce recunosc un adevărat poet: citindu-l adeseori, trăind vreme îndelungată în intimitatea operei sale, se modifică în mine ceva: nu atât înclinaţiile sau gusturile, cât însuşi sângele meu, ca şi cum l-ar fi năpădit un rău subtil, alterându-i curgerea, grosimea şi calitatea. Valéry sau Stefan George ne lasă acolo unde i-am abordat, sau ne silesc să fim mai exigenţi în planul formal al spiritului: sunt genii de care nu avem *nevoie*, sunt doar artişti. Dar un Shelley, un Baudelaire, un Rilke intervin în străfundurile organismului nostru, care şi-i anexează ca pe un viciu. În vecinătatea lor, corpul se întăreşte, apoi se înmoaie şi se dezagregă. Căci poetul este un agent al distrugerii, un virus, o boală deghizată şi primejdia cea mai gravă, deşi miraculos de imprecisă, pentru globulele noastre roşii. Să trăieşti în preajma-i înseamnă să-ţi simţi sângele subţiindu-se, să visezi un paradis al anemiei şi să auzi şiroindu-ţi lacrimi prin vene…

III. În timp ce versul îţi îngăduie totul, căci poţi să torni în el lacrimi, ruşini, extaze — şi mai ales plâns, prin abstracţia ei convenţională, proza îţi interzice să-ţi arăţi bucuria sau să te vaiţi. Ea pretinde alte adevăruri: controlabile, deduse, măsurate. Şi dacă totuşi le-am fura pe cele ale poeziei, dacă i-am jefui materia şi am îndrăzni cât îndrăznesc poeţii? De ce n-am strecura în proză indecenţele, umilinţele, strâmbăturile precum şi suspinele lor? De ce n-am fi descompuşi, putrezi, cadavre, îngeri sau Satane în limbajul vulgului, şi de ce n-am trăda patetic atâtea aeriene şi sinistre zboruri? Curajul inteligenţei şi îndrăzneala de a fi tu însuţi se învaţă mai bine la şcoala poeţilor decât la cea a filozofilor. „Afirmaţiile” lor fac să pălească până şi cuvintele cele mai straniu impertinente ale vechilor sofişti. Nimeni nu le adoptă: care gânditor a mers atât de departe ca Baudelaire sau a avut îndrăzneala să pună în sistem o intuiţie fulgurantă a lui Lear sau o tiradă a lui Hamlet? Poate doar Nietzsche, înainte de moarte, dar vai! încăpăţânându-se încă în deliru-i profetic… Iar dacă vom căuta printre sfinţi, nu vom găsi decât freneziile Terezei de Avila sau ale Angelei de Foligno… Dar Dumnezeu e în ele prea prezent, *nonsens consolator* ce întăreşte curajul, dar îi scade calitatea. Nu stă în puterea unui om, şi nici chiar în cea a unui sfânt să se plimbe fără convingeri şi singur printre adevăruri; stă totuşi uneori în puterea unui poet…

Mi-l închipui pe un gânditor exclamând, într-o clipă de orgoliu: „Mi-ar plăcea ca un poet să-şi făurească un destin din gândurile mele!” Dar pentru ca aspiraţia lui să fie legitimă, ar trebui ca el însuşi să-i fi citit îndelung pe profeţi, să fi aflat în ei delicii blestemate, şi să le fi restituit, abstractă şi desăvârşită, imaginea propriilor decăderi sau a propriilor deliruri; ar trebui, mai ales, să se fi prăbuşit în pragul cântecului, şi, imn viu de *dincoace* de inspiraţie, să fi cunoscut *regretul de a nu fi poet* – de a nu fi un iniţiat în „ştiinţa lacrimilor”, în flagelurile inimii, în orgiile formale, în nemuririle clipei…

…Adeseori am visat un monstru melancolic şi erudit, ştiutor al tuturor idiomurilor, cunoscând pe de rost toate versurile şi toate sufletele, şi rătăcind prin lume spre a se hrăni cu otrăvuri, fervori, extaze, străbătând Persiile, Chinele, Indiile defuncte şi Europele muribunde – adeseori am visat un prieten al poeţilor

care să-i fi cunoscut pe toţi din deznădejdea de a nu fi de-al lor.

Tribulaţiile unui metec

Născut în cine ştie ce trib nefericit, străbate bulevardele Occidentului. Îndrăgostit de patrii succesive, nu mai nădăjduieşte în nici una: încremenit într-un amurg atemporal, cetăţean al lumii – şi al nici unei lumi –, e inutil, lipsit de nume şi vigoare. Popoarele fără destin nu le pot dărui unul fiilor lor, care, însetaţi de alte orizonturi, se îndrăgostesc de ele, le cunosc până la sleire, sfârşind ei înşişi ca spectre ale admiraţiei şi oboselii lor. Neavând nimic de iubit la ei acasă, îşi duc iubirea altundeva, în alte locuri, unde fervoarea lor îi uimeşte pe indigeni. Suprasolicitate, sentimentele se tocesc şi se degradează. Şi în primul rând, admiraţia… Iar metecul care s-a risipit pe atâtea drumuri, exclamă: „Mi-am făurit nenumăraţi idoli, am înălţat pretutindeni prea multe altare şi am îngenuncheat în faţa unei mulţimi de zei. Acum, ostenit de adoraţie, mi-am cheltuit partea de delir ce mi-a fost hărăzită. Nu avem puteri decât pentru absoluturile seminţiei din care ne tragem, un suflet, ca şi o ţară, neînflorind decât înăuntrul graniţelor sale: plătesc pentru că am trecut dincolo, pentru că mi-am făcut din Nedefinit o patrie şi un cult din zei străini, pentru că m-am închinat în faţa secolelor ce mi-au înlăturat strămoşii. Nu mai pot spune de unde vin: în temple, n-am nici o credinţă; în cetăţi, nici un entuziasm; pe lângă semenii mei, nici o curiozitate; pe pământ, nici o certitudine. Daţi-mi o dorinţă *precisă*, şi voi răsturna lumea. Izbăviţi-mă de ruşinea faptelor care mă face să joc în fiecare dimineaţă comedia învierii şi în fiecare seară pe cea a pogorârii în mormânt; între ele, doar acest chin, în linţoliul plictisului… Visez la a voi – şi tot ce vreau mi se pare lipsit de preţ. Ca un vandal chinuit de melancolie, mă îndrept fără nici un scop, eu fără de eu, către un ştiu ce unghere… ca să descopăr un zeu părăsit, un zeu el însuşi ateu, şi să adorm la umbra ultimelor sale îndoieli şi a ultimelor lui miracole.”

Plictisul cuceritorilor

Parisul îl apăsa pe Napoleon, după propria-i mărturisire, ca o „mantie de plumb”: iată de ce-au pierit zece milioane de oameni. Este bilanţul „bolii secolului”, când ’ un Rene călare devine agentul ei. Această boală, născută din trândăvia saloanelor secolului al XVIII-lea, din moliciunea unei aristocraţii prea lucide, a făcut ravagii până departe, la ţară: ţăranii au trebuit să plătească din greu, cu sângele lor, un mod de sensibilitate străin de firea lor, şi, o dată cu ei, întregul continent. Firile excepţionale în care s-a strecurat Plictisul, având oroare de orice loc şi bântuite de un veşnic altundeva, nu exploatează entuziasmul popoarelor decât pentru a spori numărul cimitirelor. Condotierul care plângea citind despre Werther şi Ossian, acel Obermann ce-şi proiecta vidul în spaţiu şi care, după spusele Josephinei, n-a fost capabil decât de câteva clipe de *uitare de sine*, a avut menirea ascunsă de a pustii pământul. Cuceritorul visător este cea mai mare calamitate pentru oameni; ei se grăbesc totuşi să-l idolatrizeze, fascinaţi de proiectele lui năstruşnice, de idealurile lui dăunătoare, de ambiţiile lui nesănătoase. Nici o fiinţă *raţională* n-a fost obiect de cult, n-a lăsat un nume, nu şi-a pus pecetea pe vreun eveniment. Imperturbabilă în faţa unei concepţii precise sau a unui idol transparent, mulţimea e aţâţată de ceea ce nu poate fi verificat şi de falsele mistere. Cine a murit vreodată în numele *rigorii*? Fiecare generaţie înalţă monumente călăilor celei care a precedat-o. Nu e mai puţin adevărat că victimele s-au lăsat de bună voie sacrificate, crezând în gloria, în triumful unuia singur, în înfrângerea tuturor…

Omenirea nu i-a adorat decât pe cei ce-au dus-o la pietre. Ocârmuirile sub care cetăţenii s-au stins în linişte şi pace nu sunt pomenite de istorie, după cum ea nu-l aminteşte nici, pe prinţul înţelept, totdeauna dispreţuit de supuşii săi; mulţimii îi place romanul, chiar cu preţul propriei suferinţe, scandalul moravurilor constituind urzeala curiozităţii omeneşti şi curentul subteran al oricărui eveniment. Nevasta necredincioasă şi bărbatul încornorat oferă comediei şi tragediei, ba chiar şi

epopeii, tema predilectă. Cum cinstea nu are nici biografie, şi nici farmec, doar strălucirea dezonoarei a amuzat şi a intrigat, începând cu *Iliada* şi până la vodevil. Este deci firesc ca omenirea să se fi oferit cuceritorilor spre a fi jertfită, ca ea să fi vrut să se lase călcată în picioare, ca o naţiune fără tirani să fie ignorată, ca nedreptăţile săvârşite de un popor să fie singurul semn al prezenţei şi vitalităţii sale. O naţiune care nu mai violează este în plină decadenţă; ea îşi dezvăluie instinctele, viitorul prin numărul de violuri. Căutaţi să vedeţi cu începere de la care război a încetat să mai practice pe scară mare acest gen de crimă: veţi găsi primul simbol al declinului ei; din ce moment iubirea a devenit pentru ea un ceremonial, iar patul o condiţie a spasmului, şi veţi identifica începutul deficienţei şi sfârşitul eredităţii sale barbare.

Istoria universală: o istorie a Răului. Să suprimi dezastrele din devenirea umanităţii înseamnă să concepi o natură fără anotimpuri. Cine n-a contribuit la o catastrofă va pieri fără urmă. Îi interesăm pe ceilalţi prin nefericirea pe care o răspândim în jur. „N-am făcut pe nimeni să sufere!” – iată o exclamaţie străină pentru totdeauna unei fiinţe de carne şi sânge. Când ne înflăcărăm pentru un personaj din prezent sau trecut, ne punem *inconştient* întrebarea: „Câte fiinţe a nenorocit?” Poate că fiecare dintre noi aspiră la privilegiul de a-şi ucide toţi semenii; dar el le este hărăzit doar câtorva, şi niciodată pe deplin: numai o asemenea restricţie explică de ce pământul mai este încă populat. Asasini indirecţi, constituim o masă inertă, o mulţime de obiecte în faţa adevăraţilor subiecţi ai Timpului, în faţa marilor criminali care şi-au atins ţelul.

Dar să ne consolăm: descendenţii noştri apropiaţi sau îndepărtaţi ne vor răzbuna. Căci nu e greu să ne închipuim clipa când oamenii se vor ucide unii pe alţii din dezgust de ei înşişi, când Plictisul va învinge prejudecăţi şi reticenţe, când ei vor ieşi în stradă să-şi potolească setea de sânge, iar visul de nimicire prelungit de-a lungul atâtor generaţii va deveni fapta tuturor…

Muzică şi scepticism

Am căutat îndoiala în toate artele, şi n-am găsit-o decât deghizată, ascunsă, strecurată printre pauzele inspiraţiei, ţâşnită din elanul stins; dar am renunţat s-o mai caut – chiar şi sub această formă – în muzică; aici nu poate înflori: ignorând ironia, ea purcede nu din vicleniile intelectului, ci din nuanţele iubitoare sau vehemente ale Naivităţii – nerozie a sublimului, necugetare a infinitului… *Cuvântul spiritual* neavând echivalent sonor, să spui despre un muzician că este *inteligent* înseamnă să-l denigrezi. Acest atribut îl înjoseşte şi nu-şi are locul în cosmogonia languroasă unde, precum un zeu orb, muzicianul improvizează universuri. Dacă ar fi conştient de harul, de geniul său, ar muri de orgoliu; dar nu-i răspunzător de ele; născut într-un oracol, nu se poate înţelege pe sine. Cei sterili n-au decât să-l interpreteze: el nu e critic, după cum nici Dumnezeu nu e teolog.

Caz-limită de irealitate şi absolut, ficţiune infinit reală, minciună mai veridică decât lumea, muzica îşi pierde vraja pe dată ce, indiferenţi sau posomoriţi, ne disociem de Creaţie, Bach însuşi părându-ne un zgomot insipid; este punctul extrem al neparticipării noastre la lucruri, al răcelii şi decăderii noastre. *Să rânjeşti pe culmile sublimului* – iată triumful sardonic al *principiului subiectiv*, care ne înrudeşte cu Diavolul! Vai de cel ce nu mai are lacrimi pentru muzică, vai de cel ce nu mai trăieşte decât din amintirea lacrimilor pe care le-a vărsat cândva: clarviziunea sterilă va fi înfrânt extazul – din care izvorau lumi…

Automatul

Respir dintr-o prejudecată. Şi contemplu spasmul ideilor, în timp ce Vidul îşi surâde sieşi… Nu mai e *sudoare* în spaţiu, nu mai e viaţă; cea mai mică vulgaritate o va face iar să apară: e de ajuns o secundă de aşteptare.

Când te percepi existând, te simţi uluit ca un dement ce-şi surprinde nebunia şi caută zadarnic să-i dea un nume. Obişnuinţa ne toceşte uimirea de a fi: *suntem* – şi trecem mai departe, ocupându-ne locul în azilul celor care există.

Conformist, trăiesc, încerc să trăiesc, din spirit de imitaţie, din respect pentru regulile jocului, din sila de a fi original.

Resemnare de automat: să mimezi o falsă fervoare şi să râzi în taină de ea; să nu te supui convenţiilor decât pentru a le refuza pe ascuns; să figurezi în toate registrele, dar să nu ai un loc în timp, să salvezi aparenţele, când s-ar impune să rămâi indiferent la toate…

Cel care dispreţuieşte totul trebuie să-şi asume înfăţişarea cea mai demnă, spre a-i înşela pe ceilalţi şi a se înşela chiar şi pe sine: îşi va duce astfel la îndeplinire cu mai multă uşurinţă menirea de *fals om viu*. La ce bun să-ţi arăţi decăderea când poţi să mimezi prosperitatea? Infernul nu cunoaşte *bunele maniere*: este imaginea exasperată a unui om sincer şi prost crescut, e pământul conceput fără superstiţia eleganţei şi amabilităţii.

Accept viaţa din politeţe: veşnica revoltă este de prost gust, ca şi sublimul sinuciderii. La douăzeci de ani tunăm şi fulgerăm împotriva cerului şi a murdăriei pe care o acoperă; apoi obosim. Atitudinea tragică nu-i stă bine decât unei prelungite şi ridicole pubertăţi; dar trebuie să treci prin nenumărate încercări ca să ajungi la histrionismul detaşării.

Cel care, eliberat de orice principiu al bunei-cuviinţe, nu ar avea nici un talent de comediant, ar fi arhetipul nefericirii, fiinţa ideal nefericită. Inutil să construim acest model de sinceritate: *viaţa nu e tolerabilă decât în măsura în care ştim să o mistificăm*. Un asemenea model ar însemna ruina subită a societăţii, „dulceaţa" traiului în comun stând în imposibilitatea de a da frâu liber nenumăratelor noastre gânduri ascunse. Fiind cu toţii impostori, ne suportăm unii pe ceilalţi. Cel care n-ar accepta să mintă ar vedea cum îi fuge pământul de sub picioare: suntem biologic constrânşi de fals. Orice erou moral e pueril, ineficace sau neautentic; căci adevărata autenticitate este să te mânjeşti prin fraudă, prin măguliri publice şi tainice defăimări. Dacă semenii noştri ar putea şti ce credem cu adevărat despre ei, iubirea, prietenia, devotamentul ar fi pentru totdeauna şterse din dicţionare; şi dacă am avea curajul să privim în faţă îndoielile pe care le avem cu privire la noi înşine, nici unul dintre noi n-ar mai rosti cuvântul „eu" fără să se ruşineze. Mascarada târăşte în vârtejul ei tot ce vieţuieşte, de la troglodit şi până la sceptic. Cum doar respectul faţă de aparenţe ne desparte de leşuri, a contempla adâncul lucrurilor şi al fiinţelor înseamnă a pieri; să ne mulţumim cu un neant mai

plăcut: alcătuirea noastră *nu poate* îndura decât o anumită doză de adevăr…

Să păstrăm aşadar în cel mai adânc loc din sufletele noastre o certitudine superioară tuturor celorlalte: viaţa nu are, nu poate avea sens. Ar trebui să ne luăm zilele în clipa în care o revelaţie neprevăzută ne-ar convinge de contrariul. Dacă aerul ar dispărea, am mai respira încă dar ne-am sufoca pe dată, dacă ni s-ar răpi bucuria zădărniciei…

Despre melancolie

Când nu te poţi izbăvi de tine însuţi, te delectezi chinuindu-te. Zadarnic îl invoci pe Domnul Umbrelor, pe cel ce revarsă asupră-ne un bine ştiut blestem: eşti bolnav fără să suferi de vreo boală, şi proscris fără vicii. Melancolia e *starea de vis a egoismului*: nici un alt obiect, în afară de sine, nici un motiv de ură sau de iubire, ci aceeaşi cădere în noroiul lânced, aceeaşi zvârcolire de damnat fără infern, aceeaşi dorinţă obsedantă şi arzătoare de a pieri… Tristeţea se mulţumeşte cu un cadru întâmplător, dar melancoliei îi trebuie desfrâul de spaţii, peisajul infinit, pentru a-şi răspândi graţia posacă şi vaporoasă, răul fără contur ce, temându-se de vindecare, fuge de limita impusă disoluţiei şi unduirii sale. Ea – floarea cea mai ciudată a amorului-propriu – se deschide printre otrăvurile din care-şi trage seva şi vigoarea tuturor slăbiciunilor. Hrănindu-se cu ce o corupe, ascunde, sub numele ei melodios, Orgoliul înfrângerii şi Mila de sine…

Pofta de a fi primul

Un cezar e mai aproape de primarul satului decât de un spirit cu desăvârşire lucid, dar lipsit de instinctul dominării. Important este faptul de a comanda: aproape toţi oamenii aspiră la asta. Stăpân peste un imperiu, un trib, o familie sau un servitor, îţi desfăşori talentul de tiran, glorios sau caricatural: o lume întreagă sau un singur om se află la ordinele tale. Şi iată

cum se instituie şirul de calamităţi ce izvorăsc din nevoia de a fi primul… Nu întâlnim în preajmă decât satrapi: fiecare – după putinţă – îşi caută o gloată de sclavi sau se mulţumeşte cu unul singur. Nimeni nu-şi ajunge sieşi: până şi omul cel mai modest va găsi totdeauna un prieten sau o iubită pentru a-şi trăi visul de autoritate. Cel ce ascultă se va face ascultat la rându-i: din victimă, el devine călău; e suprema dorinţă a tuturor. Doar cerşetorii şi înţelepţii n-o au; – sau poate că jocul lor e mai subtil…

Pofta de putere îngăduie Istoriei să se înnoiască, rămânând totuşi fundamental aceeaşi; religiile încearcă să combată această poftă, dar nu izbutesc decât să o sporească. Dacă totuşi creştinismul şi-ar fi atins ultimele ţeluri, pământul ar fi un deşert sau un paradis. Sub formele variabile pe care omul le poate căpăta, se ascunde o constantă, un fond identic, care explică de ce, împotriva oricărei aparenţe de schimbare, evoluăm într-un cerc – şi de ce, dacă ne-am pierde, în urma unei intervenţii supranaturale, calitatea de monştri şi de paiaţe, istoria ar dispărea pe dată.

Încercaţi să fiţi liberi: veţi muri de foame. Societatea nu vă tolerează decât dacă sunteţi, rând pe rând, servili şi despotici; este o închisoare fără paznici – dar din care, dacă evadezi, pieri. Unde să mergi, când nu poţi trăi decât în cetate, şi când îţi lipsesc instinctele trebuincioase, căci nu eşti îndeajuns de întreprinzător pentru a cerşi şi nici îndeajuns de echilibrat ca să te dăruieşti înţelepciunii? în cele din urmă, rămâi aici, ca toată lumea, prefăcându-te absorbit de treburi; iei această hotărâre extremă ajutat de puterile artificiului, ştiut fiind că-i mai puţin ridicol să simulezi viaţa decât s-o trăieşti.

Câtă vreme oamenii vor avea pasiunea cetăţii, între ei va domni un canibalism deghizat. Instinctul politic e consecinţa directă a Păcatului, materializarea nemijlocită a Căderii. Fiecare ar trebui să-şi vadă de propria-i singurătate, dar fiecare o supraveghează pe a celorlalţi, îngerii şi bandiţii îşi au căpeteniile lor: cum ar putea fi lipsite de căpetenii creaturile intermediare – grosul omenirii? Luaţi-le dorinţa de a fi sclavi sau tirani: veţi dărâma cetatea cât ai clipi din ochi. Pactul maimuţelor e pecetluit o dată pentru totdeauna; şi istoria îşi urmează drumul, hoardă gâfâind între crime şi visuri. Nimic n-o poate opri: până şi cei ce-o urăsc merg împreună cu ea…

Locul săracului

Proprietari şi cerşetori: două categorii ce se opun oricărei schimbări, oricărei dezordini înnoitoare. Aflaţi la cele două capete ale scării sociale, ei se tem de orice modificare în bine sau în rău: sunt la fel de solid *instalaţi*, unii în belşug, alţii în sărăcie. Între ei se află – sudoare anonimă, temelie a societăţii – cei ce se zbuciumă, ostenesc, perseverează şi cultivă absurditatea de a nădăjdui. Statul se hrăneşte cu anemia lor; fără ei, ideea de cetăţean n-ar avea nici conţinut şi nici realitate, şi nici cea de lux şi de pomană: bogaţii şi cerşetorii sunt paraziţii Săracului.

Există nenumărate leacuri pentru a ne vindeca de mizerie, dar nici unul care să ne vindece de sărăcie. Cum să-i ajuţi pe cei ce se încăpăţânează să nu moară de foame? Nici chiar bunul Dumnezeu nu le poate îndrepta soarta. Intre privilegiaţii destinului şi amărâţii în zdrenţe, circulă aceşti înfometaţi onorabili, exploataţi de fastul unora şi de peticele celorlalţi, jefuiţi de cei care, urând munca, se cuibăresc, după cum le e norocul sau vocaţia, în salon sau în stradă. Şi iată cum înaintează omenirea: cu câţiva bogaţi, cu câţiva cerşetori – şi cu toţi săracii ei...

CHIPURILE DECADENŢEI

Ganz vergessener Völker Müdigkeiten
Kann ich nicht abtun von meinen Lidern.
HUGO VON HOFMANNSTHAL

Şi osteneala seminţiilor uitate.
Nu pot s-o scutur de pe pleoapa mea.
(trad. Veronica Porumbacu)

O civilizaţie începe să decadă din clipa când Viaţa îi devine unica obsesie. Epocile de apogeu cultivă *valorile* în sine: viaţa nu-i decât un mijloc pentru a le realiza; individul nu *ştie* că trăieşte, el trăieşte – sclav fericit al formelor cărora le dă naştere, pe care le perfecţionează şi idolatrizează. Afectivitatea îl domină şi îl inundă. — Nu există creaţie fără resursele „sentimentului", care sunt limitate; totuşi, pentru cel ce le simte doar bogăţia, ele par de nesecătuit: această iluzie *produce* istoria. În epocile de decadenţă, uscăciunea afectivă nu mai permite decât două modalităţi de a simţi şi înţelege: senzaţia şi ideea. Or, prin activitate te dăruieşti lumii valorilor, proiectând vitalitatea în categorii şi norme. Activitatea unei civilizaţii în momentele ei fecunde constă în scoaterea ideilor din neantul lor abstract, în *transformarea conceptelor în mituri*. Trecerea de la individul anonim la individul conştient nu s-a săvârşit încă: e totuşi inevitabilă. S-o măsurăm: în Grecia, de la Homer la Sofişti; în Roma, de la vechea Republică austeră la „înţelepciunea" Imperiului; în lumea modernă, de la catedrale la dantelele secolului al XVIII-lea.

O naţiune nu poate să creeze la nesfârşit. Ea este chemată să dea expresie şi sens unei sume de valori care se epuizează o dată cu sufletul ce le-a zămislit. Cetăţeanul se trezeşte dintr-o hipnoză productivă: începe domnia lucidităţii: masele nu mai mânuiesc decât categorii vide. *Miturile redevin concepte*: iată decadenţa. Şi consecinţele se fac simţite: individul *vrea* să trăiască, el converteşte viaţa în finalitate, înălţându-se la rangul Unei mărunte excepţii. Bilanţul acestor excepţii, alcătuind deficitul unei civilizaţii, îi prefigurează dispariţia. Toată lumea devine mai subtilă; dar oare nu luminoasa stupiditate a celor ce se lasă înşelaţi săvârşeşte opera marilor epoci?

Montesquieu susţine că, spre sfârşitul epocii imperiale, armata romană era alcătuită doar din cavalerie. Dar nu ne spune şi de ce. Să ni-l închipuim pe legionarul sătul de glorie, bogăţie şi desfrâu, după ce a străbătut nenumărate ţinuturi şi şi-

a pierdut credinţa şi vigoarea în contact cu atâtea temple şi vicii, să ni-l închipuim deci *merg*â*nd pe jos*! A cucerit lumea ca pedestraş; o va pierde călare. În orice moliciune ni se dezvăluie incapacitatea fiziologică de a mai adera la miturile cetăţii. Soldatul emancipat şi cetăţeanul lucid cad sub loviturile barbarului. D*escoperirea* Vieţii nimiceşte viaţa.

Când un popor întreg, în mai mare sau mai mică măsură, stă la pândă după senzaţii rare, când, prin subtilităţile gustului, îşi complică reflexele, el a ajuns la un nivel de superioritate fatal. Decadenţa nu e decât instinctul devenit impur sub influenţa conştiinţei. Iată de ce nu trebuie să trecem cu vederea importanţa gastronomiei în existenţa unei colectivităţi. Actul conştient de a mânca e un fenomen alexandrin; barbarul se *hrăneşte*. Eclectismul intelectual şi religios, ingeniozitatea senzuală, estetismul – şi obsesia savantă a mâncării alese sunt semnele diferite ale aceleiaşi forme de spirit. Când Gabius Apicius rătăcea pe coastele Africii în căutare de languste, fără a se statornici în vreun loc fiindcă nu izbutea să le găsească după placul lui, era contemporanul acelor suflete neliniştite ce adorau mulţimea zeilor străini, fără să-şi afle mulţumirea şi liniştea. *Senzaţii rare – zeităţi diverse*, roade paralele ale aceleiaşi secete, ale aceleiaşi curiozităţi lipsite de resurse lăuntrice. S-a ivit creştinismul: un *singur Dumnezeu – şi postul.* Şi astfel începu o eră trivială şi sublimă…

Un popor se stinge când nu mai are puterea să inventeze alţi zei, alte mituri, alte absurdităţi; idolii săi pălesc şi dispar; el îşi caută alţii, în alte locuri, şi se simte singur în faţa unor monştri necunoscuţi. E tot o formă de decadenţă. Dar dacă unul dintre aceşti monştri învinge, o altă lume se. Cutremură din temelii, frustă, obscură, intolerantă, până când îşi secătuieşte zeul şi se eliberează de el; căci omul nu e liber – şi Steril – decât în răstimpul când zeii mor; şi nu e sclav – şi creator – decât atunci când – tirani – zeii prosperă.

Să-ţi gândeşti senzaţiile – să ştii că mănânci – iată o cunoaştere prin care un act elementar îşi depăşeşte scopul imediat. Alături de dezgustul intelectual se dezvoltă un altul, mai profund şi mai primejdios: venind din viscere, el ajunge la forma cea mai gravă de nihilism, la nihilismul îmbuibării. Consideraţiile cele mai amare nu se pot compara, în efectele lor, cu viziunea ce urmează unui festin bogat. Orice mască care

depăşeşte ca durată câteva minute şi, cantitativ, strictul necesar ne destramă certitudinile. Abuzul culinar şi saţietatea au distrus Imperiul în chip mai necruţător decât sectele orientale şi doctrinele greceşti rău asimilate. Simţi un autentic fior de scepticism doar în faţa unei mese copioase. „Împărăţia Cerurilor" se oferea neîndoielnic ca o ispită după multele excese, sau ca o surpriză delicios perversă în monotonia digestiei. Foamea caută în religie o cale de mântuire; saţietatea, o otravă. Să te „mântuieşti" prin viruşi şi, în devălmăşia rugăciunilor şi a viciilor, să fugi de lume şi totodată să te bucuri de ea: iată culmea cea mai amară a alexandrinismului.

În orice civilizaţie prea coaptă există o *plenitudine a descreşterii*. Instinctele devin mai suple; plăcerile se dilată şi nu mai corespund funcţiei lor biologice; voluptatea devine scop în sine, prelungirea ei – artă, escamotarea orgasmului – tehnică, sexualitatea – ştiinţă. Procedee şi inspiraţii livreşti întru înmulţirea căilor dorinţelor, imaginaţia torturată întru diversificarea preliminariilor voluptăţii, spiritul însuşi amestecat într-un domeniu străin de natura sa şi asupra căruia n-ar trebui să aibă vreun control – iată tot atâtea simptome de sărăcire a sângelui şi de intelectualizare morbidă a cărnii. Iubirea concepută ca *ritual* instituie suveranitatea inteligenţei în imperiul prostiei. Automatismele nu au decât de suferit; frânate, îşi pierd nerăbdarea de a declanşa o inavuabilă contorsiune; nervii devin locul unor nelinişti şi fiori lucizi, *senzaţia* se continuă dincolo de durata ei brută, datorită îndemânării celor doi torţionari ai voluptăţii studiate. *Individul* î*nşeală specia,* sângele este doar călduţ şi nu mai poate zăpăci spiritul; e sângele răcit şi subţiat de idei, *sângele raţional*...

Instincte roase de conversaţie...

Din dialog n-a ieşit niciodată nimic monumental, nimic exploziv, nimic „mare". Dacă omenirea nu s-ar fi amuzat *discutându-şi* propriile forţe, ea n-ar fi depăşit viziunea şi modelele lui Homer. Dar dialectica, distrugând spontaneitatea reflexelor şi prospeţimea miturilor, a făcut din erou un exemplar ce se clatină. Ahile cel de astăzi poate fi rănit nu numai la călcâi... Vulnerabilitatea, odinioară parţială şi lipsită de urmări, a devenit privilegiul blestemat, esenţa fiecărei fiinţe. Conştiinţa a

pătruns pretutindeni, până în măduva oaselor; omul nu mai trăieşte în existenţă, ci în *teoria existenţei...*

Cel care, lucid, se înţelege pe sine, se explică, se justifică şi îşi domină actele, nu va săvârşi niciodată o faptă memorabilă. *Psihologia* e mormântul eroului. Cele câteva mii de ani de religie şi de raţionamente ne-au slăbit muşchii, hotărârea şi setea de aventură. Cum să nu dispreţuieşti isprăvile glorioase? Orice act ce nu cade sub blestemul luminos al spiritului reprezintă o supravieţuire a stupidităţii ancestrale. — Ideologiile n-au fost inventate decât spre a ascunde fondul de barbarie care se menţine de-a lungul secolelor şi spre a acoperi înclinaţiile ucigaşe comune tuturor oamenilor. Astăzi omorâm în numele a ceva; nu mai îndrăznim s-o facem spontan; călăii înşişi trebuie să-şi motiveze fapta. Eroismul fiind desuet, cel ce simte această ispită rezolvă mai curând o problemă decât săvârşeşte un sacrificiu. *Abstracţia* s-a strecurat în viaţă şi în moarte; „complexele" pun stăpânire pe cei mici şi pe cei mari. D*e la Iliada la psihopatologie* – iată tot drumul Omului...

Pentru civilizaţiile îmbătrânite, crepusculul este semnul unei nobile pedepse. Ce delicioasă ironie simt ele, văzându-se excluse din devenire, după ce-au fixat timp de secole normele puterii şi criteriile gustului! Cu fiecare se stinge o întreagă lume. Senzaţiile ultimului grec, ale ultimului roman! Cum să nu iubeşti marile asfinţituri? Farmecul agoniei unei civilizaţii care a abordat toate problemele şi le-a falsificat în chip miraculos, oferă mai multe atracţii decât ignoranţa neprihănită a începutului ei.

Fiecare civilizaţie exprimă simbolic un răspuns la întrebările pe care le suscită universul; dar misterul rămâne intact; alte civilizaţii, cu noi curiozităţi, vin să se hazardeze întru cunoaşterea lui, dar la fel de zadarnic, fiecare nefiind decât un alt sistem de erori...

La apogeu, zămisleşti valori; în amurg, după ce s-au uzat şi fărâmiţat, le anihilezi. Fascinaţie a decadenţei – epoci când adevărurile nu mai au viaţă, când se îngrămădesc ca tot atâtea schelete în sufletul gânditor şi uscat, în osuarul viselor...

Cât de mult îmi place acel filozof din Alexandria, pe numele său Olimpius, care, auzind un glas ce cânta Aleluia în Templul lui Serapis, s-a expatriat pentru totdeauna! Era pe la sfârşitul

secolului al IV-lea: nerozia lugubră a Crucii începea să-şi arunce umbrele asupra Spiritului.

Cam în aceeaşi epocă, un grămătic, Palladas, scria: „Noi, grecii, nu mai suntem decât cenuşă. Speranţele noastre sunt sub pământ, ca şi cele ale morţilor.” Lucru adevărat pentru toate minţile luminate din acea vreme.

Zadarnic se încăpăţânează Celsus, Porfir, Iulian Apostatul să oprească invazia sublimei nebuloase ce se revarsă din catacombe: apostolii şi-au lăsat stigmatele în suflet şi au făcut pretutindeni ravagii în cetăţi. Era marii Hidoşenii începe: o jalnică isterie se întinde asupra lumii. Sfântul Paul – cel mai de seamă agent electoral din toate timpurile – şi-a făcut turneele, infestând cu epistolele sale lumina amurgului antic. Un epileptic învinge cinci secole de filozofie! Raţiunea – confiscată de Părinţii Bisericii.!

Şi dacă încerc să caut data cea mai umilitoare pentru orgoliul spiritului, dacă parcurg inventarul intoleranţelor, nu aflu nimic comparabil cu acel an 529, când şcoala din Atena a fost închisă în urma poruncii lui Iustinian. Dreptul la decadenţă e suprimat în mod oficial: a crede devine obligaţie... E momentul cel mai dureros din istoria îndoielii.

Când un popor nu mai are nici o prejudecată în sânge, nu-i mai rămâne drept resursă decât voinţa de a dispărea. Imitând muzica, disciplină a disoluţiei, el îşi ia pentru totdeauna rămas bun de la pasiuni, de la risipa lirică, de la sentimentalitate, de la orbire. De-acum înainte nu va mai putea adora fără ironie: îi va fi de-a pururi hărăzit *sentimentul distanţelor*.

Prejudecata e un adevăr organic, fals în sine, dar acumulat de generaţii şi transmis: nu poţi să te lepezi de el fără să fii pedepsit. Poporul care renunţă fără scrupule la acest adevăr se reneagă pe sine succesiv, până când nu mai are nimic de renegat. Durata şi consistenţa unei colectivităţi coincid cu durata şi consistenţa prejudecăţilor sale. Popoarele orientale îşi datorează perenitatea fidelităţii lor faţă de ele însele: neevoluând deloc, nu s-au trădat pe sine; şi n-au trăit, în sensul în care viaţa e concepută de civilizaţiile cu ritm grăbit, singurele de care se ocupă istoria; căci, disciplină a zorilor şi agoniilor horcăitoare, ea este un roman ce se pretinde riguros şi care-şi caută materia în arhivele sângelui...

Alexandrinismul este o perioadă de negări savante, stil al inutilităţii şi refuzului, plimbare erudită şi sarcastică prin confuzia valorilor şi credinţelor. Spaţiul său ideal s-ar afla la intersecţia dintre Hellada şi Parisul de altădată, la locul de întâlnire dintre agora şi salon. O civilizaţie evoluează de la agricultură la paradox. Intre aceste două extremităţi se desfăşoară lupta dintre barbarie şi nevroză: din ea rezultă echilibrul instabil al epocilor creatoare. Lupta se apropie de sfârşit: toate orizonturile se deschid, fără ca vreunul să poată aţâţa curiozitatea obosită şi totodată trează. E rândul individului ce şi-a pierdut iluziile să înflorească în vid, e rândul vampirului intelectual să se adape cu sângele viciat al civilizaţiilor.

Să luăm istoria în serios sau să asistăm la ea ca spectatori? Să vedem în ea o strădanie către un scop sau sărbătoarea unei lumini ce se înteţeşte şi păleşte fără nici un rost? Răspunsul depinde de câtă iluzie ne facem cu privire la om, de curiozitatea cu care vrem să ghicim felul cum se va sfârşi cu amestecul de vals şi abator care-i alcătuieşte şi stimulează devenirea.

Există un *Weltschmerz*, o boală a secolului care nu e decât boala unei generaţii; dar mai există o boală, ce izvorăşte din întreaga experienţă istorică şi care se impune ca singura concluzie pentru timpurile ce vor veni. E „o dulce şi melancolică simţire”, cea a „sfârşitului de lume”. Totul îşi schimbă înfăţişarea, până şi soarele, totul îmbătrâneşte, până şi nefericirea…

Incapabili de retorică, suntem romantici ai decepţiei clare. Astăzi, Werther, Manfred, Rene, cunoscându-şi răul ce-i macină, l-ar arăta în toată goliciunea lui. Biologie, fiziologie, psihologie – denumiri groteşti care, suprimând naivitatea disperării şi introducând analiza în cânt, ne silesc să dispreţuim declamaţia! Trecute prin sita *Tratatelor*, doctele noastre amărăciuni explică ruşinea de care suferim şi ne clasifică freneziile.

Când conştiinţa va izbuti să ne domine toate tainele, când din nefericirea noastră va fi fost înlăturată până şi ultima urmă de mister, ce ne va mai rămâne din vechea patimă şi din exaltarea noastră, ca să contemplăm ruinele existenţei şi ale poeziei?

Să simţi greutatea istoriei, povara devenirii şi deznădejdea

sub care se încovoaie conştiinţa când reflectează asupra numărului şi zădărniciei evenimentelor trecute sau posibile… Zadarnic cheamă nostalgia elanul care să ignore lecţiile ce se desprind din tot ce-a fost; există o anume oboseală pentru care viitorul însuşi e un cimitir, un cimitir virtual, ca tot ce aşteaptă să fie. Secolele s-au îngreunat şi apasă asupra clipei. suntem mai putrezi decât toate erele, mai descompuşi decât toate imperiile. Osteneala noastră interpretează istoria, răsuflarea noastră greoaie ne sileşte să auzim horcăitul naţiunilor. Actori clorotici, ne pregătim şi jucăm roluri de umplutură într-un timp ce se repetă: cortina universului este mâncată de molii, iar prin găurile ei nu se mai văd decât măşti şi fantome…

Eroarea celor care înţeleg decadenţa este de a vrea să o combată, când, de fapt, ar trebui s-o încurajeze: dezvoltându-se ea se epuizează, îngăduind apariţia altor forme. Adevăratul vestitor nu e cel ce propune un sistem când nimeni nu-l vrea, ci, mai curând, cel ce grăbeşte venirea Haosului, fiind făuritor şi apologet al lui. E vulgar să trâmbiţezi dogme în mijlocul secolelor extenuate, când orice vis de viitor pare delir sau impostură. Să mergi către capătul istoriei cu o floare la butonieră – iată singura ţinută demnă în desfăşurarea timpului. Ce păcat că nu există o Judecată de apoi, că nu avem prilejul unei mari sfidări! Credincioşii: cabotini ai eternităţii; credinţa: nevoia unei scene în afara timpului… Dar noi, cei necredincioşi, murim cu decorurile noastre, prea obosiţi ca să ne mai amăgim cu fastul făgăduit cadavrelor care vom fi…

După Meister Eckhafrt, *divinitatea* îl precedă pe Dumnezeu, îi este esenţa, fondul insondabil. Ce-am găsi dacă am scotoci înăuntrul omului, în intimitatea lui cea mai adâncă şi care-i defineşte substanţa prin opoziţie cu esenţa divină? Neurastenia; ea este pentru om ceea ce divinitatea e pentru Dumnezeu.

Trăim într-un climat de epuizare: actul de a crea, de a făuri, de a fabrica e mai puţin semnificativ prin el însuşi decât prin vidul, prin căderea care-i urmează. Pentru strădaniile noastre, mereu şi inevitabil compromise, fondul divin şi inepuizabil se situează în afara câmpului conceptelor şi senzaţiilor. Omul s-a născut cu vocaţia oboselii: când a adoptat poziţia verticală, micşorându-şi astfel posibilităţile de *a se sprijini*, s-a condamnat la slăbiciuni necunoscute animalului ce fusese. Să porţi pe două

picioare atâta materie şi toate dezgusturile legate de ea! Generaţiile acumulează oboseala şi o transmit; părinţii ne lasă moştenire un patrimoniu de anemie, rezerve de descurajare, resurse de descompunere şi o energie de a muri ce devine mai puternică decât instinctele noastre vitale. Şi astfel deprinderea de a dispărea, sprijinită pe capitalul nostru de osteneală, ne va îngădui să realizăm, în carnea — difuză, neurastenia – esenţa noastră…

Nu e nevoie să crezi într-un adevăr ca să-l susţii şi nici să iubeşti o epocă pentru a o justifica, orice principiu fiind demonstrabil şi orice eveniment legitim. Totalitatea fenomenelor – roade ale spiritului sau ale timpului – poate fi acceptată sau negată după dispoziţia pe care o avem într-un moment sau altul: argumentele, născute din rigoare sau din capriciile noastre, sunt întru totul echivalente. Orice lucru poate fi apărat – de la propoziţia cea mai absurdă şi până la crima cea mai monstruoasă. Istoria ideilor ca şi cea a faptelor se desfăşoară într-un climat nebunesc: cine-ar putea cu bună-credinţă găsi un arbitru care să rezolve litigiile acestor gorile anemice sau sângeroase? Pământul – loc unde poţi afirma totul cu argumente la fel de verosimile: axiome şi deliruri se pot înlocui între ele; elanuri şi prăbuşiri se confundă; fapte nobile şi fapte josnice participă la aceeaşi mişcare. Arătaţi-mi un singur caz care să nu poată fi apărat. Avocaţii infernului şi cei ai cerului au tot atâtea argumente în slujba adevărului – iar eu aş pleda cauza înţeleptului şi pe cea a nebunului cu aceeaşi fervoare. Timpul corupe tot ce se manifestă şi acţionează: o idee sau un eveniment, actualizându-se, capătă chip şi se degradează. Când gloata fiinţelor s-a pus în mişcare, din ea s-a născut Istoria şi, o dată cu ea, singura dorinţă pură pe care a inspirat-o: să se termine într-un fel sau altul.

Prea copţi pentru alţi zori şi înţelegând prea multe secole pentru a dori altele noi, nu ne mai rămâne decât să ne tăvălim în zgura civilizaţiilor. Marşul timpului nu-i mai seduce decât pe imberbi şi pe fanatici…

Suntem marii decrepiţi, împovăraţi de vise străvechi, de-a pururi inapţi pentru utopie, tehnicieni ai ostenelii, gropari ai viitorului, îngroziţi de avatarurile bătrânului Adam. Copacul Vieţii nu va mai cunoaşte o nouă primăvară: e lemn uscat; din el se

vor face sicrie pentru oasele noastre, pentru vise şi dureri. Carnea noastră a moştenit duhoarea frumoaselor hoituri risipite prin milenii. Gloria lor ne-a fascinat: am sorbit-o până la ultima picătură. În cimitirul Spiritului se odihnesc principiile şi formulele: Frumosul e definit şi îngropat. Şi, asemenea lui. Adevărul, Binele, Ştiinţa şi Zeii putrezesc cu toţii acolo. (Istoria: cadru în care se descompun majusculele şi, o dată cu ele, cei ce le-au imaginat şi iubit.)

…Mă plimb prin cimitir. Sub crucea aceea îşi doarme somnul de veci Adevărul; alături, Farmecul; mai departe Rigoarea, iar deasupra unei îngrămădiri de lespezi ce acoperă deliruri şi ipoteze, se înalţă mausoleul Absolutului: zac aici falsele consolări şi culmile înşelătoare ale sufletului. Dar, şi mai sus, încununând tăcerea, pluteşte Eroarea, oprind în loc paşii sofistului funebru.

Cum existenţa omului e aventura cea mai de seamă şi cea mai ciudată din câte a cunoscut natura, este inevitabil să fie şi cea mai scurtă; sfârşitul îi este previzibil şi de dorit: să-l amâni întruna ar fi indecent Intrat în riscurile excepţiei pe care o reprezintă, animalul paradoxal îşi va mai juca, secole şi chiar milenii, ultima carte. Să ne plângem? E limpede că nu va mai ajunge niciodată la gloria-i trecută, căci nimic nu prevesteşte că va mai putea zămisli într-o bună zi un rival al lui Bach sau Shakespeare. Decadenţa se manifestă în primul rând în arte: „civilizaţia” mai supravieţuieşte câtva timp după descompunerea lor. Aşa se va întâmpla şi cu omul: îşi va continua marile fapte, dar resursele spirituale îi vor secătui, ca şi prospeţimea inspiraţiei. Setea de putere şi dominaţie i s-a încuibat prea adânc în suflet: când va stăpâni totul, nu va mai fi stăpân pe propriul lui sfârşit. Neposedând încă toate mijloacele de a distruge şi a se distruge, nu va pieri curând; dar e neîndoielnic că-şi va făuri un instrument de anihilare totală, înainte de a descoperi un panaceu ce nu pare de altfel să facă parte din posibilităţile naturii. Se va nimici pe sine în calitate de creator: trebuie să tragem de aici concluzia că toţi oamenii vor dispărea de pe pământ? Să nu ne grăbim să vedem lucrurile în roz. O bună parte dintre ei, supravieţuitorii, îşi vor târî în continuare zilele, rasă de suboameni, escroci ai apocalipsului…

Nu stă în puterea omului să nu se piardă. Instinctul său de

cucerire şi analiză îşi întinde puterea spre a dizolva apoi tot ce întâlneşte în cale; ceea ce omul adaugă vieţii se întoarce împotriva ei. Sclav al creaţiilor sale, el – ca făurar – e agent al Răului. Afirmaţia se aplică atât meşteşugarului, cât şi savantului şi – în planul absolutului – celei mai mărunte insecte şi lui Dumnezeu. Omenirea ar fi putut sta pe loc, prelungindu-şi durata, dacă ar fi fost alcătuită doar din brute şi sceptici; dar, iubind eficacitatea, ea a încurajat mulţimea grăbită şi pozitivă, menită dezastrului prin exces de trudă şi curiozitate. Lacomă de propria-i pulbere, şi-a pregătit sfârşitul şi şi-l pregăteşte în fiecare zi. Mai aproape de deznodământ decât de începuturi, le rezervă fiilor săi doar o înflăcărare dezamăgită în faţa apocalipsului...

Imaginaţia concepe cu uşurinţă un viitor în care oamenii vor exclama într-un glas: „suntem cei din urmă: sătui de viitor şi încă şi mai sătui de noi înşine, am stors sucul pământului şi am despuiat cerurile. Nici materia, şi nici spiritul nu ne mai pot hrăni visele: universul e tot atât de secătuit ca şi inimile noastre. Nici urmă de substanţă, nicăieri: strămoşii ne-au lăsat moştenire sufletul lor zdrenţuit şi măduva lor mâncată de cari. Aventura se sfârşeşte; conştiinţa îşi dă duhul; cânturile ni se sting; soarele muribunzilor începe să licărească!”

Dacă, din întâmplare sau printr-o minune, cuvintele şi-ar lua zborul, am fi cufundaţi într-o nelinişte şi o năuceală cu neputinţă de îndurat. Acest mutism subit ne-ar expune la chinul cel mai crud. Ne stăpânim spaimele doar prin folosirea conceptului. Spunem: Moartea — şi această abstracţie ne fereşte să-i simţim infinitul şi oroarea. Botezând lucrurile şi evenimentele, eludăm Inexplicabilul: activitatea spiritului e o înşelăciune salutară, un exerciţiu de escamotare, care ne îngăduie să circulăm într-o realitate îndulcită, confortabilă şi inexactă. Învăţând să mânuieşti conceptele – te dezveţi să priveşti lucrurile... Reflecţia s-a născut într-o zi de fugă; din ea a rezultat fastul verbal. Dar când te întorci la tine însuţi şi eşti singur – *fără tovărăşia cuvintelor* – redescoperi universul nenumit, obiectul pur, evenimentul nud: unde să afli îndrăzneala de a le înfrunta? Nu mai faci speculaţii asupra morţii, *eşti* moartea; în loc să împodobeşti viaţa. Şi să-i dai scopuri, o dezbraci de podoabe şi o reduci la adevărata-i semnificaţie: *un eufemism pentru Rău.*

Marile cuvinte: destin, nefericire, nenoroc, îşi pierd strălucirea; şi atunci percepi creatura în luptă cu organele-i slăbite, învinsă de o materie îndobitocită şi năucă. Lipsiţi-l pe om de minciuna Nefericirii, daţi-i puterea de a vedea ce se ascunde sub acest cuvânt: n-ar putea îndura nici o singură clipă nefericirea sa. Nu religiile şi instinctele l-au împiedicat să piară, ci abstracţia, sonorităţile lipsite de conţinut, irosite, emfatice şi găunoase.

Când a fost izgonit din paradis, Adam, în loc să-l blesteme pe cel care-l persecutase, s-a grăbit să dea un nume lucrurilor: era singurul mod de a se obişnui cu ele şi de a le uita; au fost puse astfel bazele idealismului. Şi ceea ce pentru primul om care a bâiguit cel dintâi cuvânt nu a fost decât un gest, o reacţie de apărare, a devenit teorie o dată cu Platon, Kant şi Hegel.

Pentru a nu stărui prea mult asupra întâmplării ce suntem, ne transformăm în entitate până şi numele: cum să mori când te numeşti Petru sau Pa vel? Fiecare dintre noi, atent mai curând la aparenţa imuabilă a numelui pe care-l poartă decât la fragilitatea fiinţei sale, se lasă pradă iluziei că e nemuritor; dacă rostirea ar dispărea, am fi cu totul singuri misticul care face legământul tăcerii a renunţat la condiţia sa de creatură. Să ni-l închipuim şi lipsit de credinţă un mistic nihilist – şi avem încununarea dezastruoasă a aventurii terestre.

…E cât se poate de firesc să ne gândim că omul, obosit de cuvinte, sătul de repetarea fără sfârşit a timpului, va deboteza lucrurile şi le va arunca numele, ca şi pe al său, într-un mare autodafe, o dată cu toate speranţele. Alergăm cu toţii către acest model final, spre omul mut şi gol…

Simt vârsta Vieţii, îi simt bătrâneţea, decrepitudinea. Din timpuri incalculabile, ea se rostogoleşte pe suprafaţa globului prin miracolul unei false imortalităţi; inerţia; mai întârzie în reumatismele Timpului, în acel timp mai vechi decât ea, extenuat de un delir senil, de repetiţia clipelor, de durata sa ce se spune pe sine întruna.

Şi simt toată apăsarea speciei, şi i-am asumat întreaga singurătate. De ce nu dispare? Dar agonia i se prelungeşte într-o veşnicie de putreziciune. Las fiecărei clipe putinţa de a mă nimici: numai ticălosul nu se ruşinează că respiră. Nici un pact cu viaţa, nici un pact cu moartea: dezvăţându-mă să fiu, consimt să dispar. Devenirea – ce învoială jalnică!

Trecut prin toţi plămânii, aerul nu se mai împrospătează.

Fiecare zi vomită ziua următoare, şi zadarnic mă străduiesc să-mi închipui figura unei singure dorinţe. Totul mă doboară: istovit ca un animal de povară înhămat la Materie, târăsc după mine planetele.

Să mi se dea un alt univers – altminteri mă prăbuşesc.

Nu-mi plac decât ţâşnirea şi năruirea lucrurilor, focul ce le iscă şi cel ce le mistuie. Durata lumii mă exasperează; naşterea şi pieirea ei mă încântă. Să trăieşti sub fascinaţia soarelui virginal şi a soarelui decrepit; să sari peste pulsaţiile timpului ca s-o surprinzi pe cea dintâi şi pe cea de pe urmă… să visezi la improvizarea aştrilor şi la desăvârşirea lor; să dispreţuieşti rutina de a fi şi să te grăbeşti către cele două prăpăstii care o ameninţă; să te istoveşti la începutul şi la sfârşitul clipelor…

…Şi iată cum îi descoperi în tine pe Sălbatic şi pe Decadent, coabitare predestinată şi contradictorie: două personaje supuse aceleiaşi atracţii a *trecerii*, unul de la neant către lume, celălalt de la lume către neant: e nevoia unei duble convulsii, la *scară metafizică.* Ea se traduce, la scara istoriei, prin obsesia unui Adam izgonit din paradis şi a unui Adam ce va fi izgonit de pe pământ: două extreme ale *imposibilităţii* omului.

Prin ceea ce este „profund” în noi, suntem expuşi tuturor relelor: nu există mântuire câtă vreme mai păstrăm o conformitate cu fiinţa noastră. *Ceva* trebuie să dispară din alcătuirea noastră şi un izvor nefast trebuie să sece: iată de ce nu există decât o singură ieşire: *să ne anihilăm sufletul,* aspiraţiile şi abisurile lui; el ne-a înveninat visurile; să-l extirpăm, şi să extirpăm şi nevoia lui de „profunzime”, fecunditatea „lăuntrică” şi celelalte aberaţii. *Spiritul şi senzaţia* ne vor fi de ajuns; din întâlnirea lor se va naşte o *disciplină a sterilităţii* care ne va păzi de entuziasme şi nelinişti. Fie ca nici un „sentiment” să nu ne mai tulbure, şi „sufletul” să nu mai fie decât o vechitură, cea mai ridicolă dintre toate…

SFINŢENIA
ŞI STRÂMBĂTURILE
ABSOLUTULUI

„Da, mi se pare că demonii se joacă,
aruncându-şi mingea sufletului meu…”
TEREZA DE AVILA

Refuzul de a procrea

Cel care, după. Ce şi-a tocit poftele, se apropie de o formă-limită, de desprindere, nu mai vrea să se perpetueze; el detestă ideea de a-şi supravieţui într-un altul, căruia de altminteri n-ar mai avea să-i transmită nimic; specia îl înspăimântă; e un monstru – şi monştrii nu mai procreează. „Iubirea” încă îl atrage: o aberaţie printre gândurile sale. Caută un pretext ca să se întoarcă la condiţia comună; dar *copilul* îi pare de neconceput, ca şi familia, ereditatea, legile naturii. Fără profesie şi fără progenitură, îşi duce la desăvârşire – ultimă ipostază – propria-i concluzie. Dar, oricât de îndepărtat ar fi de fecunditate, un monstru cu mult mai, îndrăzneţ îl depăşeşte: sfântul – exemplar ce fascinează şi respinge, faţă de care eşti totdeauna la jumătate de drum şi într-o poziţie falsă; a sa, cel puţin, e limpede: nici un joc nu mai e cu putinţă, nici un diletantism. Ajuns pe culmile aurite ale dezgustului, la antipodul Creaţiei, şi-a făcut din neant o aureolă. Natura n-a cunoscut nicicând o asemenea calamitate: din punctul de vedere al perpetuării, el este un sfârşit absolut, un deznodământ radical. Să fim trişti, ca Léon Bloy, pentru că nu suntem sfinţi, înseamnă să dorim dispariţia omenirii… în *numele credinţei*! Dimpotrivă, cât de pozitiv pare diavolul! Mărginindu-se să ne ţintuiască de imperfecţiunile noastre, se trudeşte – fără voie şi trădându-şi esenţa – să ne păstreze! Dezrădăcinaţi păcatele: dintr-o dată, viaţa se veştejeşte. Nebunia procreaţiei va dispărea într-o bună zi – mai curând din oboseală decât din sfinţenie. Omul va

secătui nu atât pentru că a tins către perfecţiune, cât pentru că s-a irosit pe sine; va semăna atunci cu un *sfânt golit,* şi va fi tot atât de departe de fecunditatea naturii pe cât e un asemenea model al desăvârşirii şi sterilităţii.

Omul nu zămisleşte decât rămânând credincios destinului tuturor. Dacă se apropie de esenţa demonului sau a îngerului, devine steril sau procreează avortoni. Pentru Raskolnikov, pentru Ivan Karamazov sau pentru Stavroghin, iubirea nu mai este decât un pretext ce le grăbeşte pierzania; şi până şi acest pretext dispare pentru Kirilov: el nu se mai măsoară cu oamenii, ci cu Dumnezeu. Iar faptul că Idiotul îl maimuţăreşte pe Iisus, iar Alioşa pe îngeri, îi aşază de la bun început pe amândoi printre neputincioşi…

Dar să te smulgi lanţului fiinţelor şi să refuzi ideea de ascendenţă sau de posteritate nu înseamnă totuşi să rivalizezi cu sfântul, al cărui orgoliu depăşeşte orice dimensiune pământeană. Căci sub hotărârea prin care renunţi la toate, sub fapta nemăsurată a acestei umilinţe se adăposteşte o efervescenţă demonică: punctul iniţial, începutul sfinţeniei capătă înfăţişarea unei sfidări adresate spiţei umane; apoi, sfântul urcă pe scara perfecţiunii, începe să vorbească despre iubire, despre Dumnezeu, se întoarce către cei umili, uimeşte mulţimile – şi ne sâcâie. Oricum, ne-a aruncat mănuşa…

Ura faţă de „specie” şi de „geniul” ei te înrudeşte cu asasinii, demenţii, divinităţile, şi cu toţi marii sterili. De la un anumit grad de singurătate, ar trebui să încetezi a mai iubi şi a mai săvârşi fascinanta abjecţie a împerecherii. Cel care vrea să se perpetueze cu orice preţ abia dacă se deosebeşte de câine: e încă *natură*; nu va înţelege niciodată că te poţi afla sub puterea instinctelor, răzvrătindu-te împotriva lor, că te poţi bucura de avantajele speciei, dispreţuindu-le totodată: sfârşit de rasă — *cu pofte…* Iată conflictul celui ce adoră şi urăşte femeia, oscilând mereu între atracţia şi dezgustul pe care ea le inspiră. Neizbutind să nege cu totul specia, visează, cu capul pe sâni, la deşert, şi amestecă o mireasmă de mănăstire cu izul concretelor sudori. N*esincerităţile cărnii* îl apropie de sfinţi…

Singurătate a urii… Senzaţia unui zeu pornit pe distrugere,

călcând în picioare sferele, împroşcând cu bale azurul şi constelaţiile… a unui zeu frenetic, murdar şi bolnav; demiurgie vomitând, prin spaţii, paradis şi latrine; cosmogonie a unui delirium tremens; apoteoză convulsivă în care fierea încununează elementele…

Creaturile se năpustesc către un arhetip de urâţenie şi suspină după un ideal de diformitate… Univers al strâmbăturii, jubilaţie a cârtiţei, a hienei şi păduchelui… Nici un orizont, doar cel al monştrilor şi al viermilor. Totul merge către hidoşenie şi cangrenă: întregul glob supurează, iar cei vii îşi arată rănile sub razele buboiului luminos…

Estetul hagiograf

Nu-i semn de binecuvântare dacă eşti bântuit de existenţa sfinţilor. Se amestecă în această obsesie gustul pentru boală şi o foame nesăţioasă de stricăciune. Nu eşti preocupat de sfinţenie decât dac-ai fost dezamăgit de paradoxurile *terestre*, cauţi atunci altele, cu un conţinut mai ciudat, îmbibate de parfumuri şi adevăruri necunoscute; nădăjduieşti în nebunii absente din zbuciumul cotidian, în nebunii grele de-un exotism ceresc; te izbeşti astfel de sfinţi, de gesturile, îndrăzneala, universul lor. Spectacol neobişnuit! îţi făgăduieşti să rămâi sub stăpânirea lui toată viaţa, să-l cercetezi cu un devotament voluptuos, să te smulgi celorlalte ispite, pentru că, în sfârşit, ai întâlnit-o pe cea adevărată şi nemaiauzită. Iată cum estetul devine hagiograf, întorcându-şi faţa către un pelerinaj savant… Şi o porneşte, fără a bănui că nu face decât o plimbare şi că în lumea aceasta totul decepţionează, până şi sfinţenia…

Discipolul sfintelor

A fost o vreme când fie şi numai rostirea *numelui* unei sfinte

mă umplea de încântare, când îi invidiam pe cronicarii mănăstirilor, pe intimii atâtor isterii inefabile, ai atâtor iluminări şi palori. Socoteam că a fi *secretarul* unei sfinte e cea mai înaltă carieră hărăzită unui muritor. Şi-mi imaginam întruna rolul de duhovnic al preafericitelor împătimite, şi toate amănuntele, toate tainele pe care Petru de Alvastra ni le-a ascuns, despre sfânta Brigitta, Henric de Halle despre Mechtilda de Magdeburg, Raymond de Capua despre Caterina de Siena, fratele Arnold despre Angela de Foligno, Ioan de Marienwerder despre Dorotea de Montau, Brentano despre Caterina Emmerich… Mi se părea că o Diodata degli Ademari sau o Diana de Andolo s-au înălţat la ceruri doar prin vraja numelui lor: ele îmi dăruiau gustul *senzual* al unei alte lumi.

Când îmi recapitulam încercările prin care trecuseră Roza de Lima, Lydwine de Schiedam, Caterina de Ricci şi atâtea altele, când mă gândeam la cruzimea lor rafinată faţă de ele însele, la torturile pe care şi le aplicau singure şi la acea nimicire voită a frumuseţii şi farmecelor lor, îl uram pe parazitul acelor chinuri, pe Logodnicul nepăsător, nesăţios şi ceresc Don Juan, ce se bucura în inima lor de dreptul primului ocupant. Obosit de suspinele şi sudorile iubirii pământeşti, mă întorceam către ele, fie şi numai pentru că erau în căutarea unui alt mod de a iubi. „Dacă o singură picătură din ce simt eu, spunea Caterina de Genova, ar cădea în Infern, l-ar preschimba pe dată în Paradis.” Aşteptam acea picătură care, dacă ar fi căzut, m-ar fi atins în cele din urmă şi pe mine…

Repetându-mi întruna exclamaţiile Terezei de Avila, o vedeam cum strigă, la vârsta de şase ani: „Veşnicie, veşnicie”, apoi urmăream evoluţia delirurilor, înflăcărărilor, uscăciunii ei. Nimic mai captivant decât dezvăluirile *intime*, care descumpănesc dogmele şi stingheresc Biserica… Mi-ar fi plăcut să păstrez jurnalul acestor mărturisiri echivoce, să mă hrănesc cu toate nostalgiile lor suspecte… Nu într-un pat ajungi pe culmile voluptăţii: cum să afli în extazul sublunar ceea ce sfintele te lasă să presimţi în stările lor de extatică bucurie? Bernini ne-a introdus în cunoaşterea tainelor lor: statuia din Roma a sfintei spaniole ne invită să reflectăm la ambiguitatea slăbiciunilor ei…

Când mă gândesc cui îi datorez revelaţia patimei depline, a fiorului celui mai tulbure şi totodată celui mai pur, a leşinului în

care nopţile ard, iar firul de iarbă şi aştrii se topesc într-o singură voce bucuroasa şi crispată – infinit al clipei, incandescent şi sonor, aşa cum şi l-ar putea închipui un zeu fericit şi dement –, când mă gândesc la toate acestea, mă obsedează un singur nume: Tereza de Avila – şi cuvintele uneia dintre revelaţiile sale, pe care mi le repetam în fiecare zi: „Să nu mai vorbeşti cu oamenii, ci cu îngerii.”

Am trăit ani de-a rândul la umbra sfintelor, socotind că nici un poet, nici un înţelept şi nici un nebun nu le va egala vreodată. Am cheltuit, în patima mea pentru ele, tot ce însemna puterea mea de a adora, vitalitatea dorinţelor, ardoarea viselor mele. Şi apoi… nu le-am mai iubit...

Înţelepciune şi sfinţenie

Dintre toţi marii bolnavi, sfinţii ştiu cel mai bine să tragă foloase de pe urma bolii lor. Naturi voluntare, neînfrânate, ei îşi exploatează propriul dezechilibru cu îndemânare şi violenţă. Mântuitorul, modelul lor, a fost un exemplu de ambiţie şi îndrăzneală, un cuceritor fără seamăn; forţa de a se insinua, puterea de identificare cu insuficienţele şi tarele sufletului i-au îngăduit să întemeieze o împărăţie pe care nici o sabie n-a visat-o vreodată. Pasionat, dar cu *metodă*: cei care l-au avut drept ideal i-au imitat această iscusinţă.

Dar înţeleptul, dispreţuind drama şi fastul, se simte tot atât de departe de sfânt ca şi de omul iubitor de voluptate, ignoră romanul şi îşi compune un echilibru din negare şi indiferenţă. Pascal e un sfânt *lipsit de temperament*; boala a făcut din el mai mult decât un înţelept, mai puţin decât un sfânt. Asta şi explică oscilaţiile şi umbra sceptică ce-i însoţesc fervorile. Un *spirit ales* pradă Incurabilului…

Pentru înţelept, fiinţa cea mai impură e sfântul; pentru acesta din urmă, fiinţa cea mai vidă este înţeleptul. Iată toată diferenţa dintre omul care înţelege şi omul care aspiră.

Femeia şi absolutul

„Când Domnul îmi vorbea, iar eu îi contemplam minunata frumuseţe, vedeam dulceaţa şi uneori severitatea cu care gura lui atât de frumoasă şi divină rostea cuvintele. Simţeam o uriaşă dorinţă să-i ştiu culoarea ochilor şi proporţiile trupului, ca să pot vorbi despre ele: niciodată n-am fost vrednică să le cunosc. Orice strădanie e aici pe de-a-ntregul zadarnică.” (Sfânta Tereza)

Culoarea ochilor… ce impură e sfinţenia femeiască! Să înalţi până la ceruri indiscreţia sexului tău: iată ce i-ar putea consola şi despăgubi pe toţi cei – şi, mai ales, pe toate cele – ce-au rămas, dincoace de aventura divină. Primul bărbat, prima femeie: veşnica pricină a Căderii, pe care nimic, nici geniul, şi nici sfinţenia n-o va răscumpăra vreodată. S-a văzut oare un singur om *nou*, cu totul superior celui care a fost? Pentru Iisus însuşi, Schimbarea la Faţă n-a însemnat poate decât un eveniment trecător, o etapă fără urmări…

Între sfânta Tereza şi celelalte femei nu ar exista deci decât o deosebire ce ţine de putinţa de a delira, de intensitatea şi locul spre care sunt îndreptate *capriciile*. Iubirea – omenească sau divină – aduce pe aceeaşi treaptă toate făpturile: a iubi o târfă sau a-l iubi pe Dumnezeu presupune *aceeaşi* simţire: în amândouă cazurile, urmezi impulsul *creaturii*. Doar *obiectul* se schimbă; dar ce interes prezintă el, de vreme ce nu e decât un pretext pentru nevoia de adoraţie, iar Dumnezeu nu e decât un derivativ printre atâtea altele?

Spania

Fiecare popor traduce prin devenire şi în felul său atributele divine; înflăcărarea Spaniei rămâne totuşi unică; dacă ar fi fost împărtăşită de restul lumii, Dumnezeu ar fi acum obosit, secătuit, golit de El însuşi. Şi tocmai ca să nu dispară încurajează el – din autoapărare – ateismul în ţările *sale*. Temându-se de pasiunea pe care tot el a inspirat-o, reacţionează împotriva fiilor săi, împotriva freneziei lor care-l diminuează;

iubirea lor îi zguduie puterea şi autoritatea; doar necredinţa îl lasă neatins; nu îndoielile îl *uzează*, ci credinţa. sunt secole de când Biserica îi trivializează puterea şi, făcându-l accesibil, îi pregăteşte, prin teologie, o moarte fără de enigme, o agonie comentată, clarificată; împovărat sub rugăciuni, cum să nu fie şi sub explicaţii? Se teme de Spania cum se teme şi de Rusia: în amândouă înmulţeşte numărul ateilor. Atacurile lor îi menţin cel puţin iluzia atotputerniciei: şi-a salvat măcar un atribut! Dar credincioşii! Dostoievski, El Greco: avut-a el oare duşmani mai înfierbântaţi? Şi cum să nu-l prefere pe Baudelaire sfântului Ioan al Crucii? Se teme de cei care-l văd şi de cei prin care El vede.

Orice sfinţenie este întrucâtva spaniolă: dacă Dumnezeu ar fi ciclop, Spania i-ar sluji de ochi.

Isteria veşniciei

Înţeleg că poţi fi atras de cruce, dar să reproduci zilnic evenimentul într-atât de repetat al Calvarului ţine de miraculos, de nesăbuinţă şi prostie. Căci Mântuitorul, când se abuzează de puterea lui, e tot atât de plictisitor ca oricine altul.

Sfinţii au fost mari perverşi, iar sfintele — femei magnifice şi voluptuoase. Atât ei, cât şi ele – nebuni ai unei idei fixe – au preschimbat crucea în viciu. „Profunzimea” este dimensiunea celor ce nu-şi pot varia gândurile şi poftele, şi care exploatează una şi aceeaşi regiune a plăcerii şi a durerii.

Atenţi la fluctuaţia clipelor, nu putem admite un eveniment absolut: Iisus nu poate împărţi istoria în două, iar ivirea crucii – să sfărâme curgerea imparţială a timpului. Gândirea religioasă – ca formă de gândire obsesivă – sustrage din totalitatea evenimentelor o porţiune de timp şi o investeşte cu toate atributele necondiţionării. Aşa au fost cu putinţă zeii şi fiii lor…

Viaţa e locul pasiunilor mele: tot ce smulg indiferenţei, îi şi dau aproape pe dată înapoi. Nu astfel procedează sfinţii: ei *aleg* o dată pentru totdeauna. Eu trăiesc ca. Să mă desprind de tot ce iubesc; ei – ca să se dedice unui singur obiect; eu savurez veşnicia, ei se aruncă în ea.

Minunile pământului – şi cu atât mai mult cele ale cerului –

rezultă dintr-o isterie durabilă. Sfinţenia: cutremur al inimii, nimicire prin credinţă, expresie culminantă a sensibilităţii fanatice, diformitate transcendentă… Intre un iluminat şi un sărac cu duhul există mai multă asemănare decât între cel dintâi şi un sceptic. Iată toată distanţa ce separă credinţa de cunoaşterea fără speranţă, de existenţa *fără rezultat*.

Etapele orgoliului

Ţi se întâmplă, cercetând adeseori nebunia sfinţilor, să-ţi uiţi limitele, lanţurile, poverile, şi să exclami: „sunt sufletul lumii; înroşesc universul cu flăcările mele. De-acum nu va mai fi noapte: am pregătit sărbătoarea veşnică a aştrilor; soarele e de prisos: totul străluceşte, iar pietrele sunt mai uşoare decât aripile îngerilor.”

Apoi, între frenezie şi reculegere: „Dacă nu-s acest Suflet, cel puţin aspir să fiu. Nu mi-am dăruit numele tuturor obiectelor? Totul mă proclamă, de la gunoaie şi până la înaltele bolţi: nu sunt eu tăcerea şi vacarmul lucrurilor?”

…Şi, în starea cea mai de jos, după ce beţia a trecut: „sunt mormântul stelelor, batjocura viermelui, hoitul care împute azurul, rivalul de carnaval al cerurilor, un fost Nimic ce n-a avut nici măcar privilegiul să fi putrezit vreodată. La ce perfecţiune a abisului ajuns-am, de nu-mi mai rămâne nici atâta spaţiu cât să pot cădea?”

Cer şi igienă

Sfinţenia: fruct suprem al bolii; când eşti sănătos, pare monstruoasă, de neînţeles şi cu totul maladivă. Dar de îndată ce hamletismul automat al Nevrozei îşi cere drepturile, cerul capătă contur, făurind cadrul neliniştii. Împotriva sfinţeniei te aperi î*ngrijindu-te*: ea provine dintr-o murdărie specială a trupului şi a sufletului. Dacă ar fi propus, în locul Neverificabilului, igiena,

zadarnic am căuta în. Istoria creştinismului un singur sfânt; dar el ne-a întreţinut plăgile şi jegul, un jeg intrinsec, fosforescent…

Sănătatea: arma decisivă împotriva religiei. Inventaţi elixirul universal: cerul va dispărea pentru totdeauna. Inutil să-l seduci pe om prin alte idealuri: vor fi mai slabe decât bolile. Dumnezeu e rugina noastră, pieirea — pe nesimţite – a substanţei noastre: când ne pătrunde, credem că ne înălţăm, dar coborâm tot mai mult; o dată ajunşi la capătul vieţii, el ne încununează decăderea, şi iată-ne „mântuiţi” pentru totdeauna. Superstiţie sinistră, cancer acoperit de aureole, care roade pământul de milenii…

Îi urăsc pe toţi zeii; nu sunt destul de sănătos ca să-i dispreţuiesc. E marea umilire a Indiferentului.

Despre anumite singurătăţi

Există inimi în care Dumnezeu nu poate privi fără să-şi piardă inocenţa. Tristeţea a început dincoace de creaţie: dacă ar fi pătruns mai adânc în lume, Creatorul şi-ar fi compromis echilibrul. Cel ce crede că mai putem muri n-a cunoscut anumite singurătăţi, nici *inevitabilul* nemuririi, perceput în teribile chinuri…

Noi, modernii, am avut fericirea să localizăm infernul în noi înşine: dacă i-am fi păstrat vechiul chip, am fi împietrit de o teamă întemeiată pe două mii de ani de ameninţări. Acum toate spaimele sunt transpuse subiectiv: *psihologia* e mântuirea noastră, falsa noastră salvare. Odinioară s-a spus că lumea aceasta s-a născut dintr-un căscat al diavolului; astăzi nu-i decât o eroare a simţurilor, o prejudecată a minţii, – un viciu al simţirii. Ştim la ce să ne aşteptăm în faţa Judecăţii de apoi aşa cum i s-a arătat sfintei Hildegarde, sau a infernului văzut de sfânta Tereza: sublimul – al ororii, ca şi al înălţării – e clasificat în orice tratat de boli mintale. Şi deşi bolile noastre ne sunt cunoscute, nu suntem scutiţi de vedenii; dar nu mai credem în ele. Experţi în chimia misterelor, *explicăm* totul, până şi lacrimile noastre. Un lucru rămâne totuşi inexplicabil: dacă sufletul înseamnă atât de puţin, de unde vine sentimentul singurătăţii noastre? Ce spaţiu ocupă

el? Şi cum înlocuieşte el, dintr-o dată, imensa realitate dispărută?

Oscilaţie

Zadarnic îţi cauţi modelul printre fiinţe: de la cei ce-au ajuns mai departe decât tine n-ai luat decât ce compromite şi dăunează: de la înţelept, lenea; de la sfânt, incoerenţa; de la estet, acreala; de la poet, dezmăţul – şi de la toţi, dezacordul cu tine însuţi, echivocul în treburile zilnice şi ura pentru tot ce trăieşte doar spre a trăi. Pur, regreţi murdăria; sordid, pudoarea; visător, asprimea.. Nu vei fi niciodată decât ce nu eşti, şi tristeţea de a fi ce eşti. Cu ce contraste ţi-a fost îmbibată substanţa şi ce geniu heteroclit te-a exilat în lume? înverşunarea de a te înjosi te-a făcut să iei de la ceilalţi pofta lor de cădere: de la acel muzician, acea maladie; de la acel profet, acel cusur; şi de la femei – poetese, libertine sau sfinte – melancolia, seva lor alterată, corupţia de carne şi vis. Amărăciunea, principiu ce te determină, mod al tău de a acţiona şi înţelege, e singurul punct fix în oscilaţia ta între dezgustul faţă de lume şi mila de tine însuţi.

Sfinţenia ca ameninţare

Neputând trăi decât dincoace sau dincolo de viaţă, omul e ameninţat de două ispite: de imbecilitate şi de sfinţenie: subom şi supraom, niciodată *el* în*suşi. D*ar în vreme ce nu suferă de teama de a fi *mai puţin* decât ce este, perspectiva de a fi *mai mult* îl înspăimântă. Prins în durere, se teme de sfârşitul ei: cum să accepte să se prăbuşească în abisul de perfecţiune al sfinţeniei, pierzându-şi propriul control? Să aluneci spre imbecilitate sau spre sfinţenie înseamnă să te laşi târât în *afara* sinelui. Şi totuşi, nu te înspăimântă pierderea conştiinţei pe care o implică apropierea idioţeniei, în timp ce gândul perfecţiunii te

umple totdeauna de groază. Prin imperfecţiune îi suntem superiori lui Dumnezeu; şi tocmai teama de a o pierde ne sileşte să fugim de sfinţenie! Spaima de-un viitor când n-am mai fi deznădăjduiţi… şi când, la capătul dezastrului, s-ar ivi un altul, nedorit: cel al mântuirii; spaima de a deveni sfinţi…

Cel ce-şi adoră imperfecţiunile se teme de transfigurarea pe care i-ar putea-o pregăti suferinţele sale. Să dispari într-o lumină transcendentă… Dar e mult mai bine să mergi către absolutul întunericului, către dulceaţa imbecilităţii…

Crucea înclinată

Talmeş-balmeş sublim, creştinismul e prea profund – şi, mai ales, prea impur – ca să mai dăinuie: secolele îi sunt numărate. Pe zi ce trece, Iisus e tot mai searbăd; preceptele, ca şi blândeţea-i, sunt sâcâitoare; miracolele şi divinitatea sa stârnesc surâsuri. Crucea se înclină: din simbol, redevine materie… şi intră în ordinea descompunerii, în care pier toate, lucruri nevrednice sau onorabile. Două milenii de izbândă! Fabuloasă resemnare din partea celui mai neastâmpărat animal… Dar ne-am pierdut răbdarea. Ideea că am putut – ca toată lumea – să fiu în mod sincer creştin, fie şi numai o secundă, mă umple de perplexitate. Mântuitorul mă plictiseşte. Visez un univers scutit de intoxicări celeste, un univers fără cruce şi credinţă.

Cum să nu prevezi momentul când. Nu va mai exista religie, când omul, luminos şi golit, nu va mai dispune de nici un cuvânt pentru a-şi numi prăpăstiile lăuntrice? Necunoscutul va fi la fel de tem ca şi cunoscutul; totul va fi lipsit de interes şi savoare. Pe ruinele Cunoaşterii, o letargie sepulcrală va face din noi toţi spectre, eroi lunatici ai Lipsei de Curiozitate…

Teologie

Sunt bine dispus: Dumnezeu e bun; sunt posac: Dumnezeu e rău; sunt indiferent: Dumnezeu e neutru. Stările mele îi conferă atribute corespunzătoare: când îmi place ştiinţa, e atotştiutor; când ador forţa, e atotputernic. Lucrurile îmi par că există? există şi el; îmi par iluzorii? Dumnezeu dispare. Nenumărate argumente vin în sprijinul lui, nenumărate îl neagă; entuziasmul meu îl însufleţeşte, dar mâinile mele îl sufocă. E cu neputinţă să alcătuieşti o imagine mai schimbătoare: ne temem de el ca de un monstru şi-l strivim ca pe o insectă; îl idolatrizăm: este Fiinţa; îl respingem: este Nimicul. Chiar dacă Rugăciunea ar înlocui Gravitaţia, n-ar izbuti să-i asigure o durată universală: Dumnezeu ar rămâne totdeauna la cheremul ceasurilor noastre Destinul lui l-a vrut neschimbător doar pentru naivi sau înapoiaţi. O cercetare atentă îl dezvăluie: cauză inutilă, absolut nesăbuit, patron al prostănacilor, mod pentru cei singurateci de a-şi petrece timpul, fir de pai sau fantomă, amuzându-ne inteligenţa sau bântuindu-ne închipuirea febrilă. sunt generos: se umflă cu atribute; sunt cuprins de acreală: se îngreunează de absenţă. L-am trăit sub toate formele: nu rezistă nici curiozităţii, nici căutării: misterul, infinitul i se degradează; strălucirea i se întunecă; vraja-i descreşte. E un veşmânt ponosit de care trebuie să te lepezi: cum să te mai învălui într-un dumnezeu zdrenţuit? Sărăcia, agonia lui se întind prin secole; dar nu ne va supravieţui, căci îmbătrâneşte: horcăitul lui îl va precede pe al nostru. După ce atributele îi vor secătui, nimeni nu va mai avea energia să-i făurească altele, noi; iar creatura ce le-a asumat şi apoi le-a azvârlit îşi va întâlni în neant cea mai înaltă invenţie: propriul ei creator.

Animalul metafizic

Dacă am putea şterge tot ce-a înscris Nevroza în minte şi inimă, toate urmele nesănătoase lăsate acolo de ea, toate umbrele impure care o însoţesc! Tot ce nu-i superficial e murdar. Dumnezeu: rod al neliniştii măruntaielor şi al bolboroselii ideilor noastre… Doar aspiraţia către Vid ne apără de exerciţiul de murdărie care e actul de a crede. Câtă limpezime în Arta

aparenţei, în indiferenţa faţă de scopurile şi dezastrele noastre! Să-l gândeşti pe Dumnezeu, să tinzi către el, să-l invoci sau să-l înduri – mişcări ale trupului detracat şi ale minţii buimăcite! Epocile nobil superficiale – Renaşterea, secolul a XVIII-lea – şi-au bătut joc de religie, i-au dispreţuit zbenguielile rudimentare. Dar, vai! există în noi o tristeţe vulgară care ne întunecă fervoarea şi conceptele. Zadarnic visăm un univers de dantelă; Dumnezeu, ieşit din adâncurile noastre, din cangrena noastră – profanează acest vis de frumuseţe.

Omul e un animal metafizic prin putreziciunea pe care o adăposteşte în sine. Istoria gândirii: alai al slăbiciunilor noastre; viaţa spiritului: cortegiu de rătăciri. Sănătatea ni se clatină? Suferă şi universul, urmând curba vitalităţii noastre.

Să cauţi întruna „de ce” şi „cum”; să urci întruna până la Cauză, şi până la toate cauzele: dezordine a funcţiilor şi facultăţilor spiritului ce se termină printr-un „delir metafizic” – ramolisment al abisului, rostogolire în hău a neliniştii, hidoşenie a misterelor…

Geneza tristeţii

Orice nemulţumire profundă e de natură religioasă: căderile noastre provin din incapacitatea de a concepe paradisul şi de a aspira la el, tot astfel cum tristeţile izvorăsc din fragilitatea relaţiilor noastre cu absolutul. „sunt un animal religios incomplet, sufăr de două ori mai mult de toate relele” – adagiu al Căderii pe care omul şi-l repetă spre a se mângâia. Neizbutind, recurge la morală, hotărât să-i urmeze, cu riscul de a fi ridicol, sfaturile înălţătoare. „*Hotărăşte-te* să nu mai fii trist”, îi răspunde ea. Iar el se străduieşte să intre în universul Binelui şi al Speranţei…

…Strădaniile îi sunt însă zadarnice şi î*mpotriva naturii*: tristeţea se află chiar la rădăcina pierzaniei noastre… tristeţea e poezia păcatului originar…

Divagaţii într-o mănăstire

Pentru necredincios, iubitor de risipă şi dispersiune, nici un spectacol nu e mai derutant decât cel oferit de aceşti rumegători de absolut... Unde află ei îndărătnicia de a rămâne în ne verificabil, atâta atenţie acordată vagului şi atâta patimă spre a-l surprinde? Nu le înţeleg defel certitudinile şi seninătatea. sunt fericiţi, şi tocmai de aceea îi învinuiesc. Măcar de s-ar urî pe ei înşişi! Dar ei pun mai mult preţ pe „sufletul" lor decât pe univers: falsă evaluare, izvor al unor sacrificii şi renunţări de-o măreaţă absurditate. Noi facem experienţe fără suită sau sistem, la voia întâmplării şi după cum simţim, ei însă nu fac decât una singură, mereu aceeaşi, ţie o monotonie şi profunzime dezgustătoare. E adevărat că obiectul ei este Dumnezeu; dar cum îi mai poate interesa? Mereu asemenea sieşi, infinit de aceeaşi natură, El nu se *reînnoieşte*; ar putea fi şi obiectul reflecţiei mele, dar numai în treacăt şi nu spre a-mi umple toate clipele vieţii.

...Nu-i încă ziuă. Din chilia mea aud voci şi cânturi seculare, ofrande aduse unui cer latin şi banal. Mai devreme, în noapte, paşi se grăbeau spre Biserică. Slujba din zori! Dar chiar de însuşi Dumnezeu ar asista la propria-i celebrare, şi tot n-aş coborî pe un asemenea frig! Oricum, El *trebuie* să existe, altminteri sacrificiile acestor creaturi de carne ce-şi scutură lenea ca să-l adore ar fi atât de nesăbuite, încât raţiunea nu le-ar putea îndura. Dovezile aduse de teologie sunt nimicuri pe lângă toată această osteneală ce-l uluieşte pe necredincios, silindu-l să atribuie atâtor strădanii sens şi utilitate. Asta, când nu se resemnează la o perspectivă estetică asupra acestor insomnii voite, şi când nu vede în zădărnicia atâtor nopţi nedormite aventura cea mai gigantică, încercarea de a ajunge la o Frumuseţe a nonsensului şi spaimei... Câtă splendoare într-o rugăciune ce nu se adresează nimănui! Dar *ceva* trebuie să fie: când acest Probabil devine certitudine, fericirea nu mâi e doar un simplu cuvânt, într-atât de adevărat e că singurul răspuns ce se poate da neantului se află în iluzie. Dar cum au dobândit această iluzie, numită, în plan absolut, *har*? Prin ce privilegiu au ajuns să spere ceea ce nici o speranţă din lume nu ne lasă să bănuim? Cu ce drept se aşază ei în veşnicia pe care totul ne-o

refuză? Prin ce subterfugiu şi-au arogat aceşti posesori – singurii *adevăraţi* pe care i-am întâlnit vreodată – misterul, ca să se bucure de el? Dumnezeu le aparţine: zadarnic am încerca să li-l furăm: ei înşişi nu cunosc *procedeul* prin care l-au luat în stăpânire. Î*ntr-o bună zi* au crezut. Unul s-a convertit la o simplă chemare: credea fără să fie conştient de propria-i credinţă: când a devenit conştient, s-a călugărit. Altul a cunoscut toate chinurile: au încetat în faţa unei lumini neaşteptate. Nu poţi *să vrei* credinţa; ca şi boala, se strecoară în tine sau te loveşte dintr-o dată; nimeni nu-i poate porunci; şi e absurd s-o doreşti, dacă nu-i eşti predestinat. Eşti credincios sau nu eşti, aşa cum eşti nebun sau sănătos la minte. Eu nu pot crede şi nici nu pot dori să cred: credinţa, formă a unui delir de care nu sufăr… Poziţia necredinciosului e la fel de impenetrabilă ca şi cea a credinciosului. Mă las în voia *plăcerii de a fi dezamăgit*: e însăşi esenţa *secolului*; mai presus de îndoială nu aşez decât plăcerea ce izvorăşte din ea…

Şi le răspund tuturor acelor călugări cu chipuri rumene sau clorotice: „Zadarnic stăruiţi. Şi eu am privit către cer, dar n-am văzut nimic. Nu mai încercaţi să mă convingeţi: uneori l-am putut afla pe Dumnezeu prin deducţie, dar nu l-am întâlnit niciodată în inima mea: şi chiar de l-aş afla aici, n-aş putea să vă urmez pe calea voastră sau în ale voastre strâmbături, şi încă şi mai puţin în baletul liturghiilor şi mătăniilor voastre. Nimic nu întrece desfătările trândăviei: de-aş şti că vine sfârşitul lumii, şi tot n-aş coborî din patul meu la ceas nepotrivit: şi atunci cum să alerg în toiul nopţii, jertfindu-mi somnul pe altarul Incertitudinii? Chiar dacă harul mi-ar înceţoşa mintea şi mari extaze m-ar cutremura neîncetat, câteva sarcasme ar fi deajuns ca să mă scoată din acea stare. Căci m-aş teme să nu rânjesc când mă rog, osândindu-mă altfel la focul iadului mai curând prin credinţă decât prin necredinţă. Scutiţi-mă de o şi mai mare strădanie: umerii îmi sunt oricum prea obosiţi ca să sprijine cerul…”

Exerciţiu de nesupunere

Cât de mult urăsc, Doamne, josnicia operei tale şi larvele

siropoase care te tămâiază şi-ţi seamănă! Urându-te, am scăpat de dulcegăriile împărăţiei tale, de balivernele fantoşelor tale. Eşti cel ce ne stinge flăcările şi revoltele, pompierul arderilor noastre, agentul ramolismentelor noastre. Chiar înainte de a te fi izgonit într-o formulă, ţi-am călcat în picioare arcanele, dispreţuindu-ţi manevrele şi toate artificiile ce-ţi alcătuiesc veşmântul de Inexplicabil. Mi-ai dăruit cu generozitate veninul de care mila ta i-a cruţat pe cei ce-ţi sunt sclavi. Cum nu există odihnă decât la umbra nimicniciei tale, spre a se mântui, bruta trebuie doar să ţi se încredinţeze, ţie sau simulacrelor tale. Nu ştiu pe cine să deplâng mai mult, pe acoliţii tăi sau pe mine: ne tragem cu toţii în linie dreaptă din incompetenţa ta: *fir, fără mă, fleac* – vocabule ale Creaţiei, ale bâlbâielii tale…

Din tot ce s-a încercat dincoace de neant, e oare ceva mai jalnic decât lumea aceasta, în afară de ideea ce-a zămislit-o? Pretutindeni unde ceva respiră, mai există o infirmitate: fiecare palpitaţie îmi confirmă neajunsul de a fi; carnea mă înspăimântă: bărbaţii, femeile – măruntaie ce grohăie în spasme…; nici o înrudire cu planeta: fiecare clipă, un vot în urna disperării mele.

Că opera ta încetează sau continuă – e totuna! Supuşii tăi nu pot desăvârşi ce ai făcut tu la întâmplare şi fără geniu. Vor ieşi totuşi din orbirea în care i-ai cufundat, dar avea-vor forţa să se răzbune, iar tu – să te aperi? Această rasă este mâncată de rugină, iar tu chiar mai mult decât ea. Întorcându-mă către Duşmanul tău, aştept ziua când îţi va fura soarele, ca să-l atârne peste un alt univers.

DECORUL CUNOAŞTERII

Adevărurile noastre nu valorează mai mult decât cele ale strămoşilor noştri. Înlocuindu-le miturile şi simbolurile prin

concepte, ne credem „avansaţi”; dar aceste mituri şi simboluri nu *exprimă* mai puţin decât conceptele noastre. Pomul vieţii, Şarpele, Eva şi Paradisul semnifică tot atât cât: Viaţă, Cunoaştere, Ispită, Inconştienţă. Figurile concrete ale răului şi binelui în mitologie ajung tot atât de departe ca şi Răul şi Binele din etică. Cunoaşterea – în ce are ea mai adânc – nu se schimbă niciodată: doar decorul variază. Iubirea continuă fără Venus, războiul fără Marte, şi, chiar dacă zeii nu mai intervin în evenimente, ele nu sunt nici mai explicabile, nici mai puţin derutante: un sistem de formule înlocuieşte fastul vechilor legende, fără ca marile constante ale vieţii omeneşti să fie modificate, ştiinţa neputând să le surprindă mai bine decât povestirile poetice.

Îngâmfarea modernă nu are margini: ne credem mai luminaţi şi mai profunzi decât toate secolele trecute, uitând că învăţăturile unui Buddha au pus mii şi mii de fiinţe în faţa problemei neantului, problemă pe care ne închipuim că noi am descoperit-o, pentru că i-am schimbat termenii şi am introdus în ea puţină erudiţie. Dar care gânditor din Occident poate suporta comparaţia cu un călugăr budist? Ne pierdem în texte şi terminologii: *meditaţia* e un dat necunoscut filozofiei moderne. Dacă vrem să păstrăm o decenţă intelectuală, trebuie să izgonim din noi entuziasmul pentru civilizaţie şi să ne dezbărăm de superstiţia Istoriei. Cât priveşte marile probleme, nu suntem cu nimic mai presus decât strămoşii sau părinţii noştri: oamenii au ştiut totdeauna totul, cel puţin despre Esenţial; filozofia modernă nu adaugă nimic filozofiei chineze, hinduse sau greceşti. Şi nici nu pot să existe *probleme noi*, chiar dacă din naivitate sau infatuare am vrea să ne convingem de contrariul. Cine l-a egalat vreodată pe un sofist chinez sau grec în *jocul ideilor,* cine-a dus mai departe îndrăzneala abstractizării? Toate extremele gândirii au fost atinse dintotdeauna – şi în toate civilizaţiile. Seduşi de demonul Ineditului, uităm prea repede că suntem epigonii primului pitecantrop care s-a apucat să gândească.

Hegel este marele răspunzător pentru optimismul modern. Conştiinţa îşi schimbă doar formele şi modalităţile, fără să progreseze deloc – cum de n-a văzut el asta? Devenirea exclude o desăvârşire absolută, un scop: aventura temporală se

desfăşoară fără un proiect exterior sieşi şi va sfârşi când posibilităţile ei de a-şi continua drumul se vor fi epuizat. Gradul de conştiinţă variază cu epocile, fără ca această conştiinţă să sporească o dată cu ele. Nu suntem mai conştienţi decât lumea greco-romană, Renaşterea sau secolul al XVIII-lea; fiecare epocă e perfectă în sine – şi pieritoare. Există momente privilegiate când conştiinţa se ascute, dar n-a existat niciodată o eclipsă a lucidităţii atât de mare încât omul să nu poată aborda problemele esenţiale, istoria nefiind decât o criză perpetuă, ba chiar un faliment al naivităţii. *Stările negative* – cele care ascut conştiinţa – se distribuie în mod divers, fiind totuşi prezente în toate perioadele istorice; echilibrate şi „fericite", ele cunosc Plictisul – sfârşit firesc al fericirii; dezaxate şi tumultuoase, sunt supuse Disperării, şi crizelor religioase ce nasc din ea. Ideea de Paradis terestru a fost alcătuită din toate elementele incompatibile cu Istoria, cu spaţiul unde înfloresc stările negative.

Toate căile, toate procedeele cunoaşterii sunt valabile: raţionament, intuiţie, dezgust, entuziasm, geamăt. O viziune a lumii sprijinită pe concepte nu e mai legitimă decât una ţâşnită din lacrimi: argumente sau suspine – modalităţi la fel de probante şi la fel de nule. Construiesc o *formă* de univers: cred în ea, şi este universul – care se prăbuşeşte totuşi la asaltul unei alte certitudini sau îndoieli. Ultimul dintre analfabeţi şi Aristotel sunt în egală măsură cu neputinţă de contrazis – şi la fel de vulnerabili. Absolutul şi caducitatea caracterizează opera ce s-a copt ani de-a rândul, ca şi poemul născut din clipă. Să existe oare mai mult adevăr în Fenomenologia Spiritului decât în Epipsychidion? Inspiraţia fulgurantă, ca şi aprofundarea laborioasă ne înfăţişează rezultate definitive – şi derizorii. Astăzi, îl prefer pe acest scriitor celuilalt; mâine, voi prefera o operă pe care odinioară o detestam. Creaţiile spiritului – şi principiile ce le guvernează – urmează destinul înclinaţiilor, al vârstei, al înflăcărărilor şi decepţiilor noastre. Contestăm tot ce ne plăcea odinioară, având totdeauna dreptate şi înşelându-ne totdeauna; căci totul e valabil – şi nimic nu are vreo importanţă. Surâd: se naşte o lume; mă întunec: dispare, şi se desenează alta. Toate părerile, sistemele, credinţele sunt, adevărate şi totodată absurde, după cum aderăm la ele sau le refuzăm.

Nu e mai multă rigoare în filozofie decât în poezie, şi nici în inteligenţă decât în inimă; rigoarea nu există decât în măsura în care te identifici cu principiul sau cu lucrul pe care-l abordezi sau căruia i te supui; din exterior, totul e arbitrar: argumente şi sentimente. Ce numim adevăr este o eroare insuficient trăită, ce n-a fost încă golită, dar care va îmbătrâni şi ea curând, o eroare nouă, şi care aşteaptă să-şi compromită noutatea. Cunoaşterea înfloreşte şi se usucă o dată cu sentimentele noastre. Şi cercetăm toate adevărurile, pentru că am obosit împreună – în ele nefiind mai multă sevă decât în noi. Istoria e de neconceput fără *ceea ce dezamăgeşte.* Şi iată cum dorim tot mai mult să ne lăsăm pradă melancoliei, şi să murim…

Adevărata cunoaştere se reduce la veghea în întuneric: doar prin multele noastre insomnii ne deosebim de animale şi de semeni. Ce idee bogată sau stranie ne-au dăruit cei ce dorm? Dormi bine? Ai vise liniştite? Vei îngroşa rândurile mulţimii anonime. Ziua e duşmana gândurilor, soarele le întunecă; ele nu înfloresc decât în plină noapte… Concluzia cunoaşterii nocturne: orice om care ajunge – indiferent în ce privinţă – la un răspuns liniştitor dă dovadă de imbecilitate sau de falsă milă. Cine a găsit vreodată un singur adevăr vesel care să fie şi valabil? Cine a salvat onoarea intelectului prin cuvinte diurne? Fericit cel ce-şi poate spune: „Cunoaşterea mea e tristă.”

Istoria este ironie în *mers,* rânjetul Spiritului prin oameni şi evenimente. Astăzi triumfă o credinţă; mâine, învinsă, va fi batjocorită şi înlocuită: cei care au crezut în ea o vor urma şi în înfrângere. Vine altă generaţie: vechea credinţă e. Din nou în vigoare; monumentele-i dărâmate sunt reconstituite… deşi curând vor pieri din nou. Nici un principiu imuabil nu controlează favorurile şi severităţile sorţii: succesiunea lor face parte din imensa farsă a Spiritului, care confundă, în jocul său, impostori şi pătimaşi, viclenii şi entuziasme. Priviţi polemicile din fiecare secol: nu par nici motivate, nici necesare. Au fost totuşi viaţa acelui secol. Calvinism, chietism, Port-Royal, Enciclopedie, Revoluţie, pozitivism etc., ce şir de absurdităţi… care-*au trebuit* să fie, ce risipă inutilă şi totuşi fatală! De la conciliile ecumenice şi până la controversele politicii contemporane, ortodoxiile şi ereziile au luat cu asalt curiozitatea omului prin irezistibilul lor nonsens. Sub diferite măşti, vor fi totdeauna indivizi *anti* şi

indivizi *pro*, fie că-i vorba de Cer sau de Bordel. Mii de oameni au suferit pentru subtilităţi privitoare la Fecioară şi la Fiu; alte mii s-au chinuit pentru dogme mai puţin gratuite, dar la fel de improbabile. Toate adevărurile constituie secte care ajung să aibă acelaşi destin ca şi Port-Royal, să fie persecutate şi distruse; apoi, ruinele lor, scumpe în ochii tuturor şi împodobite cu nimbul nedreptăţii îndurate, se transformă într-un loc de pelerinaj… — E la fel de nesăbuit să acorzi mai mult interes discuţiilor în jurul democraţiei şi formelor ei decât celor ce-au avut loc în Evul Mediu în jurul nominalismului şi realismului: fiecare epocă se intoxică pe sine cu un absolut, minor şi fastidios, dar cu aparenţă unică; nu poţi evita să fii contemporan cu o credinţă, cu un sistem, cu o ideologie, pe scurt, să aparţii timpului tău. Ca să scapi, ar trebui să fii rece precum un *zeu al dispreţului*…

Să ne bucurăm că Istoria n-are nici un sens. Ne-am chinuit noi oare pentru rezolvarea fericită a devenirii, pentru o sărbătoare finală plătită doar cu sudoarea şi dezastrul nostru? Pentru viitori idioţi săltând de bucurie pe mormanul suferinţelor noastre, ţopăind pe cenuşa noastră? Viziunea unui sfârşit paradisiac depăşeşte prin absurditate cele mai rele divagaţii ale speranţei. Un singur pretext ar putea fi invocat întru scuza Timpului: există şi clipe mai profitabile, accidente fără urmare într-o intolerabilă monotonie de perplexităţi. Universul începe şi se sfârşeşte cu fiecare individ, fie el Shakespeare sau ultimul amărât; căci fiecare individ îşi trăieşte în *absolut* meritele sau nulitatea…

Prin ce artificiu ceea ce *pare* să fie s-a sustras controlului a ceea ce nu este? A fost de-ajuns o clipă de neatenţie, de infirmitate în sânul Nimicului, şi larvele au profitat de ea; a fost de-ajuns un gol în veghea lui: şi iată-ne. Aşa cum viaţa a înlocuit neantul, a fost, şi ea, înlocuită de istorie: existenţa s-a angajat astfel într-un ciclu de erezii ce-au minat ortodoxia neantului.

Funia

Nu mai ştiu cum de-am avut parte de această mărturisire: „Nerânduit şi bolnav, fără proiecte şi amintiri, am izgonit departe de mine viitor şi cunoaştere, neavând decât un aşternut sărac, pe care să mă dezvăţ de soare şi suspine. Rămân alungit şi deapăn orele; în jur, ustensile, obiecte ce mă îndeamnă să mă pierd. Cuiul îmi şopteşte: străpunge-ţi inima, puţinul sânge ce va ţâşni n-ar trebui să te-nspăimânte. Cuţitul îmi strecoară-n ureche: tăişul meu nu dă greş: o clipă de hotărâre şi-ţi vei învinge mizeria şi ruşinea. Fereastra se deschide singură, scârţâind în tăcere: împărtăşeşti cu cei săraci înălţimile cetăţii; aruncă-te, deschiderea mea-i generoasă: te vei zdrobi de caldarâm cât ai clipi din ochi, o dată cu sensul sau cu nonsensul vieţii. Iar o funie se răsuceşte parcă pe-un gât ideal, rugându-mă din răsputeri: te aştept dintotdeauna, am fost de faţă la spaimele tale, la căderile şi la furiile tale, ţi-am văzut cuverturile boţite, perna din care muşcai la mânie, şi-am auzit blestemele cu care îi cinsteai pe zei. Milostivă, te plâng şi mă pun în slujba ta. Căci te-ai născut ca să te spânzuri, ca toţi cei ce nu vor un răspuns la îndoielile lor şi nici nu vor să fugă din deznădejde.”

Dedesubturile unei obsesii

Ideea de neant nu-i este proprie omenirii truditoare. Cei ce muncesc n-au nici timpul, şi nici dorinţa să-şi cântărească propria pulbere; se resemnează cu asprimea sau nerozia sorţii, şi speră: speranţa e virtutea sclavului.

În schimb vanitoşii, înfumuraţii şi cochetele, de teama părului alb, a zbârciturilor şi a ceasului din urmă, îşi umplu golul zilnic cu imaginea propriului hoit: se iubesc pe ei înşişi, lăsându-se pradă deznădejdii; gândurile le zboară între oglindă şi cimitir,

descoperind în trăsăturile ameninţate ale propriului chip adevăruri la fel de grave ca şi ale religiilor. Orice metafizică începe cu o nelinişte a trupului, care devine apoi universală; neliniştiţii *din frivolitate* prefigurează astfel spiritele autentic chinuite. Trândavul superficial, bântuit de spectrul îmbătrânirii, e mai aproape de Pascal, de Bossuet sau Chateaubriand decât savantul nepăsător de sine. Un strop de geniu şi multă vanitate, şi iată-l pe marele orgolios, ce se împacă greu cu moartea, simţind-o ca pe-o *ofensă personală*. Buddha însuşi, care i-a întrecut pe toţi înţelepţii, n-a fost decât un îngâmfat *la scară divină.* A descoperit moartea, *propria-i moarte* şi, jignit, a renunţat la toate, impunând această renunţare şi celorlalţi. Suferinţele cele mai teribile şi mai inutile se nasc din acest orgoliu rănit care, ca să facă faţă Neantului, îl transformă, răzbunându-se, în Lege.

Epitaf

„A avut orgoliul sa nu poruncească niciodată, să nu fie mai mare peste nimic şi nimeni. Fără slugi, fără stăpâni, n-a dat ordine şi nici n-a primit. Sustras puterii legilor, şi parcă înainte de bine şi de rău, n-a făcut pe nimeni să sufere. Din amintire i s-au şters numele lucrurilor; privea fără să vadă, asculta fără să audă: parfumuri şi arome se risipeau când se apropiau de nările şi cerul gurii sale. Simţurile şi dorinţele i-au fost singurele sclave: iată de ce n-au simţit şi n-au dorit. A uitat de fericire şi nefericire, de poftă şi teamă; şi, dacă i se întâmpla să-şi mai aducă aminte, nu le numea, ca să nu se înjosească nădăjduind sau părându-i rău… Cel mai mărunt gest îl costa mai multe strădanii decât, pe altul, întemeierea sau răsturnarea unei împărăţii. Născându-se obosit de a se fi născut, s-a vrut umbră: când a trăit? Şi din greşeala cărei naşteri? Şi dacă, viu, şi-a purtat linţoliul, prin ce miracol a izbutit să moară?”

Secularizarea lacrimilor

Muzica li se adresează oamenilor doar cu începere de la Beethoven. Înainte, ea nu stătea de vorbă decât cu Dumnezeu. Bach şi marii italieni n-au cunoscut această alunecare spre omenesc, acest fals titanism ce alterează, cu începere de la marele Surd, arta cea mai pură. Încordarea voinţei a înlocuit suavităţile; contradicţia sentimentelor, elanul naiv; frenezia, suspinul disciplinat: *cerul* a dispărut din muzică, şi omul s-a aşezat în miezul ei. Odinioară, păcatul se exprima prin dulci vaiere; a venit şi clipa când se desfăşoară cu ostentaţie: declamaţia a înlocuit rugăciunea, romantismul Căderii a învins visul armonios al decadenţei…

Bach: melancolie cosmogonică; scară de lacrimi pe care se înalţă dorinţa noastră de Dumnezeu; arhitectură a fragilităţii noastre, destrămare pozitivă – şi cea mai strălucită – a voinţei noastre; ruină cerească în Speranţă; unic mod de a ne pierde fără prăbuşire şi de a dispărea fără să murim…

E oare prea târziu să învăţăm din asemenea spulberări? Şi trebuie să continuăm a ne pierde fără acorduri de orgă?

Fluctuaţiile voinţei

„Cunoşti acel cuptor al voinţei în care nimic nu rezistă dorinţelor tale, iar fatalitatea şi gravitaţia îşi pierd puterea şi dispar în faţa magiei puterii tale? Sigur că privirea ta va putea învia şi un mort, că mâna-ţi aşezată pe materie o va sili să freamăte, că la atingerea ta pietrele vor palpita, că toate cimitirele vor înflori în surâsul nemuririi, îţi spui întruna: «De-acum înainte va fi doar primăvară veşnică, dans de miracole, şi sfârşitul oricărui somn. Am adus un alt foc: zeii pălesc şi creaturile jubilează; bolţile sunt îndurerate şi petrecerea zgomotoasă a coborât în morminte.»”

…Şi amatorul de paroxisme, răsuflând din greu, tace ca să poată rosti iar, cu cea mai deplină pace a sufletului, cuvintele uitării de sine:

„«Ai simţit vreodată somnolenţa ce se transmite lucrurilor, moliciunea ce subţiază sevele şi le face să viseze o toamnă ce a învins toate celelalte anotimpuri? Când trec eu, speranţele adorm, florile pălesc, instinctele se sting, totul încetează să mai

vrea, totul se căieşte că a vrut, şi fiece fiinţă îmi şopteşte: «Mi-ar plăcea ca un altul – Dumnezeu sau un melc – să-mi fi trăit viaţa. Suspin după o voinţă de inacţiune, un infinit nedeclanşat, o atonie extatică a elementelor, o hibernare în plin soare, şi care ar amorţi totul, de la porc. Până la libelulă…»”

Teoria bunătăţii

„Dacă pentru tine nu există un criteriu ultim sau un principiu irevocabil, şi nici un zeu, ce te împiedică să săvârşeşti toate nelegiuirile?”

„Descopăr în mine tot atâta rău cât şi în oricare altul, dar, urând acţiunea – mama tuturor viciilor – nu sunt pricină de suferinţă pentru nimeni. Inofensiv, deloc lacom, şi nu îndeajuns de energic sau indecent ca să-i înfrunt pe ceilalţi, las lumea aşa cum am găsit-o. Să te răzbuni presupune o veghe de fiece clipă şi un spirit sistematic, o continuitate costisitoare, în timp ce indiferenţa iertării şi a dispreţului goleşte orele în chip plăcut. Toate moralele sunt un pericol pentru bunătate; doar nepăsarea o salvează. Alegând placiditatea imbecilului şi apatia îngerului, m-am exclus din act şi, cum bunătatea e incompatibilă cu viaţa, m-am descompus ca să fiu bun.”

Partea lucrurilor

E nevoie de multă inconştienţă ca să te dărui fără gând ascuns oricărui lucru. Credincioşii, îndrăgostiţii, discipolii nu văd decât o faţă a zeităţilor, a idolilor, a învăţătorilor lor. Entuziastul rămâne de-a pururi naiv. Există sentiment curat care să nu-şi vădească amestecul de har şi imbecilitate, şi admiraţie extatică fără eclipsa inteligenţei? Cel ce întrevede simultan toate aspectele unei fiinţe sau ale unui lucru rămâne pentru totdeauna nehotărât între elan şi stupoare. Disecaţi oricare credinţă: ce fast al inimii – şi câte josnicii pe dedesubt! E infinitul

visat într-o cloacă şi care-i păstrează pecetea şi duhoarea de neşters. E un notar în fiecare sfânt, un băcan în fiecare erou, un portar în fiecare martir. În adâncul suspinelor se ascunde o strâmbătură; printre sacrificii şi rugăciuni se strecoară aburii bordelului terestru. Contemplaţi iubirea: cunoaşteţi simţământ mai nobil, patimă mai puţin suspectă? Fiorii ei fac concurenţă muzicii, rivalizează cu lacrimile singurătăţii şi extazului: este sublimul, dar un sublim inseparabil de căile urinare: elanuri învecinate cu excreţia, cer al glandelor, sfinţenie subită a orificiilor… Ajunge o clipă de *atenţie* ca, scuturându-te de această beţie, să te vezi zvârlit în imunditățile fiziologiei, sau o clipă de oboseală ca să constaţi că atâta ardoare nu produce decât o varietate de muci. Starea de veghe alterează gustul extazelor, transformându-ne în vizionari ce calcă-n picioare pretexte inefabile. Nu poţi iubi şi totodată cunoaşte, fără ca iubirea să sufere şi să moară sub privirile spiritului. Scotociţi printre admiraţiile voastre, cercetaţi-i pe beneficiarii fervorilor voastre şi pe cei ce profită de nepăsarea voastră: îndărătul gândurilor lor celor mai dezinteresate, veţi descoperi amorul-propriu, ghimpele gloriei, setea de dominaţie şi putere. Toţi gânditorii sunt rataţi ai acţiunii ce se răzbună de eşecul lor prin concepte. Născuţi *dincoace* de act, îl slăvesc sau îl denigrează, după cum aspiră la recunoştinţa oamenilor sau la cealaltă formă de glorie: ura lor; ei îşi înalţă astfel abuziv propriile deficienţe, propriile mizerii la rangul de legi, superficialitatea la nivel de principiu. Gândirea e o minciună, ca şi dragostea sau credinţa. Căci adevărurile sunt fraude, iar pasiunile mirosuri; la urma urmei nu avem de ales decât între minciună şi duhoare.

Minunile viciului

În timp ce un gânditor trebuie să depună – spre a se disocia de lume – o imensă muncă de interogaţie, privilegiul unei deficienţe conferă de la bun început un destin neobişnuit. Viciul – dătător de singurătate – oferă celui ce-i poartă stigmatul excelenţa unei condiţii diferite. Priviţi-l pe invertit: inspiră două sentimente contradictorii: dezgustul şi admiraţia; prin

decăderea sa este inferior şi totodată superior celorlalţi; nu se acceptă, se justifică faţă de sine clipă de clipă, îşi inventează argumente, sfâşiat între ruşine şi orgoliu; totuşi – fervenţi ai procreării prosteşti – mergem împreună cu turma. Vai de cei ce n-au o taină sexuală! Când vom ghici avantajele fetide ale aberaţiilor? Vom rămâne pentru totdeauna progenituri ale naturii, victime ale legilor ei, copaci omeneşti?

Deficienţele individului determină gradul de supleţe şi de subtilitate al unei civilizaţii. Senzaţiile rare călăuzesc spiritul şi-l stimulează: instinctul pervertit se situează la antipodul barbariei. Rezultă de aici că un neputincios e mai complex decât o brută cu reflexe nealterate, că el realizează mai bine decât oricine esenţa omului, a animalului ce-a evadat din zoologie, şi că se îmbogăţeşte prin toate insuficienţele, prin toate imposibilităţile lui. Suprimaţi tarele şi viciile, înlăturaţi *nefericirile cărnii*, şi nu veţi mai întâlni *suflete*; căci ceea ce numim astfel nu e decât produsul scandalurilor lăuntrice, denumirea unor ruşini misterioase, idealizarea abjecţiei…

În adâncul naivităţii sale, gânditorul invidiază posibilităţile de a cunoaşte deschise tuturor celor alcătuiţi împotriva firii; el crede — Nu fără repulsie – în privilegiile „monştrilor”… Viciul fiind o suferinţă, şi singura formă de celebritate pentru care merită să te osteneşti, viciosul, indicibil separat de toţi, „trebuie” să fie în mod necesar mai profund decât oamenii obişnuiţi; el începe acolo unde ceilalţi termină…

O plăcere naturală, sorbită din evidenţă, se anulează în sine, se distruge prin propriile-i mijloace, expiră în actualitatea sa, în timp ce o senzaţie insolită e o senzaţie *gândită*, o reflecţie printre reflexe. Viciul ajunge la cel mai înalt grad de *conştiinţă* — fără mijlocirea filozofiei; gânditorul, în schimb, are nevoie de o viaţă întreagă ca să dobândească acea *luciditate afectivă* prin care pervertitul începe. Ei se aseamănă totuşi în dorinţa lor de a se smulge dintre ceilalţi, deşi unul o face prin meditaţie, iar celălalt urmând miracolele propriei înclinaţii.

Corupătorul

„Unde s-au dus orele tale? Amintirea unui gest, semnul unei pasiuni, scandalul unei aventuri, vreo frumoasă şi trecătoare nebunie – nimic din toate astea în trecutul tău; nici un delir nu-ţi poartă numele, nici un viciu nu te cinsteşte. Ai alunecat fără să laşi urme; care ţi-a fost visul?”

— „Aş fi vrut să semăn îndoiala până în măruntaiele globului, să îmbib cu ea materia, s-o fac să domnească acolo unde spiritul n-a pătruns niciodată şi, înainte de a ajunge la măduva fiinţelor, t să zdruncin liniştea pietrelor, să introduc în ea nesiguranţa şi păcatele inimii. Arhitect, aş fi construit un templu închinat Ruinei; predicator, aş fi dezvăluit că rugăciunea nu-i decât o farsă, ; rege, aş fi arborat emblema răzvrătirii. Şi, cum oamenii clocesc o tainică dorinţă de a se renega, aş fi aţâţat pretutindeni infidelitatea faţă de sine, aş fi uluit inocenţa, aş fi sporit numărul celor ce se trădează pe ei înşişi, aş fi împiedicat mulţimea să putrezească în băltoaca certitudinilor.”

Arhitectul cavernelor

Teologia, morala, istoria şi experienţa de zi cu zi ne învaţă că pentru a ajunge la un echilibru nu există o infinitate de secrete, ci numai unul: *să te supui.* „Acceptă jugul, ne repetă ele, şi vei fi fericit; fii *ceva*, şi vei fi izbăvit de chinurile tale.” într-adevăr, pe pământ totul este *meserie*: profesionişti ai timpului, funcţionari ai respiraţiei, demnitari ai speranţei, ne aşteaptă un post încă înainte de a ne fi născut: carierele ni se pregătesc în pântecele mamelor noastre. Membri ai unui univers oficial, trebuie să ocupăm în el un loc anume, prin mecanismul unui destin rigid, ce nu-şi slăbeşte resorturile decât în favoarea nebunilor; ei măcar nu sunt siliţi să aibă o credinţă, să adere la o instituţie, să susţină o idee, să urmărească o activitate. De când s-a constituit societatea, cei care-au vrut să i se sustragă au fost persecutaţi sau batjocoriţi. Ţi se iartă totul, dacă ai o meserie, un subtitlu adăugat numelui tău, o pecete pe neantul tău. Nimeni n-are îndrăzneala să strige: „Nu vreau să fac nimic”; suntem mai indulgenţi cu un asasin decât cu un spirit ce s-a eliberat de obsesia faptei. Multiplicând posibilităţile de a se supune,

renunţând la libertate, ucigându-l pe vagabondul din sine – iată cum şi-a perfecţionat omul sclavia şi cum s-a înfeudat fantomelor. El nu şi-a cultivat dispreţurile şi răzvrătirile decât pentru a fi dominat de ele, căci e sclavul propriilor atitudini, gesturi şi umori. Ieşit din caverne, şi-a păstrat superstiţia faţă de ele; era prizonierul, a devenit arhitectul lor. Îşi perpetuează condiţia primitivă mai inventiv şi mai subtil; dar, de fapt, îngroşându-şi sau atenuându-şi caricatura, se plagiază cu neruşinare pe sine. Şarlatan ce *duce lipsă de sfori,* el poate crea încă iluzii prin zvârcoliri şi grimase…

Disciplina atoniei

Precum o ceară sub acţiunea soarelui, mă topesc ziua şi mă solidific noaptea, alternanţă ce mă descompune şi mă restituie mie însumi, metamorfoză în inerţie şi trândăvie… Aici trebuia oare să ajungă tot ce-am citit şi aflat, acesta să fie capătul veghilor mele? Lenea mi-a tocit entuziasmele, mi-a înmuiat poftele, mi-a moleşit furia. Cel ce nu renunţă mi se pare un monstru: încerc din răsputeri să fac ucenicia nepăsării, şi mă exersez în trândăvie, opunând capriciilor mele paragrafele unei Arte de a Putrezi.

Pretutindeni, oameni care *vor*…; mascaradă de paşi grăbindu-se către scopuri meschine sau misterioase; voinţe ce se încrucişează; fiecare vrea; mulţimea vrea; mii de oameni tinzând spre un ştiu ce. Nu-i pot urma, şi cu atât mai puţin sfida; mă opresc uluit: ce minune le-a insuflat atâta energie? Mobilitate halucinantă: în atât de puţină carne, atâta vigoare şi isterie! Vibrioni pe care nici un scrupul nu-i linişteşte, pe care nici o înţelepciune nu-i potoleşte, pe care nici o amărăciune nu-i descumpăneşte… Ei înfruntă mai uşor primejdiile decât eroii: sunt apostoli inconştienţi ai eficacităţii, sfinţi ai Imediatului… zei în bâlciurile timpului…

Mă întorc cu spatele, şi părăsesc trotuarele lumii… — Şi totuşi a fost o vreme când îi admiram pe cuceritori şi admiram. Albinele, o vreme când era cât pe ce să sper; dar acum mişcarea mă înnebuneşte, şi energia mă întristează. E mai

înţelept să te laşi dus de valuri decât să li te împotriveşti. Postum mie însumi, îmi amintesc de timp ca de o faptă copilărească sau o greşeală de gust. Fără dorinţe, fără ore în care să le fac să înflorească, n-am decât siguranţa că mi-am supravieţuit dintotdeauna, fetus ros de o idioţie atotştiutoare înainte chiar de a face ochi, prunc născut mort de prea limpede vedere…

Uzura supremă

E ceva care rivalizează cu cocota cea mai sordidă, ceva murdar, uzat, înfrânt şi care aţâţă şi descumpăneşte mânia – culme a exasperării şi lucru de care ne izbim clipă de clipă: *cuvântul*, orice cuvânt şi, mai exact, cel de care ne slujim. Spun: *copac, casă, eu, magnific, stupid*; aş putea spune orice, şi visez la un asasin al tuturor substantivelor şi al tuturor adjectivelor, al tuturor acestor râgâieli onorabile. Mi se pare uneori că au murit şi că nimeni nu vrea să le îngroape. Din laşitate, le socotim încă vii şi le îndurăm duhoarea fără să ne astupăm nasul. Totuşi, ele nu mai sunt şi nici nu mai exprimă nimic. Când te gândeşti la toate gurile prin care au trecut, la toate răsuflările ce le-au alterat, la toate împrejurările când au fost rostite, te mai poţi sluji fie şi de unul singur fără să fii tu însuţi întinat?

Ne sunt zvârlite mestecate de-a gata: şi totuşi n-am îndrăzni să înghiţim un aliment mestecat de ceilalţi: actul material ce corespunde folosirii cuvântului ne îngreţoşează; totuşi, e de-ajuns o clipă de mânie spre a simţi îndărătul oricărui cuvânt un gust de salivă străină.

Pentru a împrospăta limbajul, omenirea ar trebui să nu mai vorbească: ea ar recurge cu folos la semne sau, şi mai bine, la tăcere. Prostituarea cuvântului e simptomul cel mai vizibil al înjosirii sale; nu mai există nici o vocabulă intactă, nici o rostire pură, şi totul, până şi lucrurile semnificate, se degradează de atâta spunere. De ce n-ar învăţa fiecare generaţie un nou idiom, fie şi numai pentru a da obiectelor o altă sevă? Cum să iubeşti şi cum să urăşti, cum să te bucuri şi cum să suferi cu simboluri vlăguite? „Viaţa”, „moartea” — poncife metafizice, enigme

desuete... Omul ar trebui să-şi creeze o altă iluzie a realităţii şi să inventeze în acest scop alte cuvinte, de vreme ce ale sale, agonice, nu mai au strop de sânge, şi nici o transfuzie nu mai e cu putinţă.

La înmormântarea dorinţei

O cavernă infinitezimală se cască în fiecare celulă... Ştim unde se aşază bolile, locul lor, carenţa precisă a organelor; dar răul fără loc anume... apăsarea sub greutatea a mii de oceane, dorinţa de otravă ideal malefică...

Vulgaritatea reînnoirii, provocările soarelui, ale frunzişului, sevei... Sângele meu se descompune când mugurii se deschid, când pasărea şi bruta se zbenguie fericite... îl invidiez pe nebun, amorţeala hârciogului, iernile ursului, indiferenţa înţeleptului, aş schimba cu torpoarea lor freamătul meu de ucigaş nebulos ce visează la crime de dincoace de sânge. Şi, mai mult decât pe ei toţi, cât de mult îi invidiez pe împăraţii decadenţei, posaci şi cruzi, şi care erau înjunghiaţi în timp ce-şi săvârşeau crimele!

Mă las în voia spaţiului, precum o lacrimă de orb. A cui voinţă sunt, cine *vrea* în mine? Mi-ar plăcea ca demonul să urzească o conspiraţie împotriva omului; m-aş face părtaş. Ostenit să mă tot prind în firele încâlcite ale înmormântării dorinţelor mele, avea-voi în sfârşit pretextul unui ideal, căci Plictisul e martiriul celor ce nu trăiesc şi nu mor pentru vreo credinţă.

Decepţia de nezdruncinat

Totul o confirmă, o alimentează şi o întăreşte; ea încununează – savantă, de neînlăturat – evenimente, sentimente, gânduri; orice clipă o consacră, orice elan o înalţă, orice cugetare o încuviinţează. Divinitate a cărei împărăţie nu are margini, mai puternică decât fatalitatea ce o slujeşte şi

ilustrează, trăsătură de unire între viaţă şi moarte, ea le pune împreună, le contopeşte şi se hrăneşte cu ele. Comparate cu argumentele şi verificările ei, ştiinţele par un morman de capricii. Nimic nu-i poate micşora fervoarea dezgustului: există oare adevăruri, înflorind într-o primăvară de axiome, care să-i poată sfida dogmatismul vizionar, orgolioasa nebunie? Nici chiar înfierbântarea tinereţii şi nici chiar stricarea minţii nu rezistă în faţa certitudinilor ei; înţelepciunea şi nebunia îi proclamă triumfurile într-un glas. Ne plecăm în faţa domniei sale fără greş, în faţa suveranităţii ei nelimitate; totul la început o ignoră, totul i se supune până la urmă; nu e faptă care să n-o ocolească, pentru a ajunge tot la ea. *Ultim cuvânt* în această lume, doar ea nu ne dezamăgeşte…

Taina moraliştilor

Când am îmbibat universul cu tristeţe, nu ne mai rămâne, ca să aprindem spiritul, decât bucuria, imposibila, rara, fulguranta bucurie; şi tocmai când nu mai speram, cădem sub fascinaţia speranţei: Viaţa – dar oferit celor vii de cei obsedaţi de moarte. Cum direcţia gândurilor, care ne stăpânesc nu e şi cea a inimilor noastre, întreţinem în noi o înclinare tainică spre tot ce călcăm în picioare. Unul percepe scrâşnetul maşinăriei lumii: va fi visat prea mult la sunetul Bolţii cereşti; pentru că nu-l aude, se umileşte ascultând doar vacarmul din jur. Cuvintele amare se nasc dintr-o sensibilitate rănită, dintr-o delicateţe jignită. Veninul unui La Rochefoucauld, al unui Chamfort a fost revanşa lor împotriva unei lumi croite pentru brute. Orice amărăciune ascunde o răzbunare şi se traduce printr-un sistem: pesimismul – *cruzime a învinşilor* ce nu pot ierta vieţii că le-a înşelat aşteptarea.

Veselia ce dă lovituri de moarte… amabilitatea ce ascunde pumnalul sub un surâs… Mă gândesc la sarcasmele lui Voltaire, la vorbele de duh ale lui Rivarol, la replicile şfichiuitoare ale doamnei du Deffand, la ironia care străbate prin atâta eleganţă, la frivolitatea agresivă a saloanelor, la cuvintele spirituale ce amuză şi ucid, la răutatea ce zace într-un exces de politeţe… Şi

mă gândesc la un *moralist ideal* – amestec de entuziasm liric şi cinism –, exaltat şi glacial, confuz şi incisiv, la fel de aproape de *Reveriile unui hoinar singuratic* ca şi de *Legăturile primejdioase,* sau îmbinându-i în sine pe Vauvenargues şi Sade, tactul şi infernul… Practicând observarea moravurilor asupra *lui* î*nsuşi* şi neavând nevoie să mai caute altundeva, cel mai mic efort de atenţie îndreptat spre sine i-ar dezvălui contradicţiile vieţii, ale cărei înfăţişări le-ar reflecta atât de bine, încât, ruşinându-se să *devină simulacru*, aceasta ar dispărea…

Orice exerciţiu al *atenţiei* duce la un act de nimicire: e fatalitatea observaţiei, cu toate inconvenientele ce decurg pentru observator, de la moralistul clasic şi până la Proust. Totul se dizolvă sub ochiul care scrutează: pasiunea, devotamentul, iubirea sunt proprii spiritelor simple, fidele celorlalţi şi lor însele. Un strop de luciditate face din „inimă" lăcaşul unor sentimente prefăcute, transformându-l pe îndrăgostit într-un Adolphe şi pe revoltat într-un René. Cine iubeşte nu cercetează iubirea, cine făptuieşte nu meditează asupra faptei: îmi studiez „aproapele" pentru că a încetat să mai fie aproapele meu, şi mă analizez pentru că nu mai sunt „eu": devin obiect, ca şi ceilalţi. Credinciosul care-şi cântăreşte credinţa îl pune până la urmă pe cântar şi pe Dumnezeu, şi nu-şi salvează fervoarea decât temându-se că o va pierde. Situat la antipodul naivităţii, al existenţei integrale şi autentice, moralistul se istoveşte *faţă* î*n faţă* cu sine şi cu ceilalţi: farsor, microcosmos de gânduri ascunse, el nu suportă artificiul pe care, pentru a trăi, oamenii îl acceptă *spontan*, încorporându-l firii lor. Totul îi pare convenţie: divulgă mobilurile sentimentelor şi al faptelor, demască simulacrele civilizaţiei, suferind că le-a întrevăzut şi depăşit; căci aceste simulacre ne fac să trăim, sunt viaţa, în timp ce existenţa sa, contemplându-le, rătăceşte în căutarea unei „naturi" inexistente şi care, chiar dacă ar exista, i-ar fi tot atât de străină ca şi artificiile ce i-au fost adăugate. Orice complexitate psihologică redusă la elementele sale, explicată şi disecată, comportă o operaţie cu mult mai nefastă pentru operator decât pentru victimă. Îţi lichidezi sentimentele urmărindu-le meandrele, după cum îţi lichidezi elanurile, pândindu-le curba; şi când studiezi cu de-amănuntul mişcările celorlalţi, nu ei sunt cei ce se împleticesc în propriul mers… Toate faptele la care nu

participăm par nesăbuite; dar cei care se mişcă nu pot să nu înainteze, în timp ce observatorul, în orice parte s-ar întoarce, înregistrează zadarnicul lor triumf doar pentru a-şi face iertată înfrângerea. Căci nu există viaţă decât dacă nu priveşti viaţa cu atenţie.

Fantezie monahală

Unde-s timpurile când femeile se călugăreau ca să ascundă lumii, şi parcă lor însele, înaintarea în vârstă, întunecarea strălucirii lor, pierderea farmecelor… şi când bărbaţii, obosiţi de glorie şi fast, părăseau Curtea refugiindu-se în credinţă… Moda convertirii *din pudoare* a dispărut o dată cu secolul al XVII-lea francez: umbra lui Pascal şi o sclipire a Jacquelinei îşi exercitau puterea invizibilă până şi asupra celui mai neînsemnat curtean, asupra frumuseţii celei mai frivole. Dar mănăstirea Port-Royal şi celelalte lăcaşuri asemenea ei au fost nimicite pentru totdeauna şi, o dată cu ele, locurile prielnice agoniilor discrete şi singuratice. S-a dus cochetăria mănăstirii: unde să mai căutăm, ca să ne îndulcim decăderea, un cadru posomorit şi totodată somptuos? Un epicurian ca Saint-Evremond imagina unul după gustul său şi tot atât de liniştitor şi liber de orice constrângere ca şi ştiinţa sa de a trăi. În acele timpuri, trebuia încă să ţii seamă de Dumnezeu, să-l potriveşti pe măsura necredinţei, să-l înglobezi în singurătate. Tranzacţie nespus de plăcută, dar apusă demult!

Nouă ne-ar trebui mănăstiri tot atât de sărace şi goale ca şi sufletele noastre, ca să ne pierdem în ele fără ajutorul cerului, într-o puritate de ideal absent, mănăstiri pe măsura unor îngeri ce nu mai pot fi înşelaţi şi care, în căderea lor, după atâtea iluzii învinse, ar rămâne la fel de neprihăniţi. Şi să nădăjduim în moda sihăstririi într-o veşnicie de necredinţă, călugărire întru neant, Ordin monahal izbăvit de mistere, ai cărui „fraţi” n-ar crede în nimic, dispreţuindu-şi propria mântuire, ca şi pe a celorlalţi, *Ordin al imposibilei mântuiri…*

În cinstea nebuniei

„Better I were distract:
so should my thoughts be sever'd from my griefs."[1]

Astfel exclamă Gloucester în faţa nebuniei Regelui Lear… Ca să ne *despărţim* de suferinţele noastre, soluţia ultimă e delirul; supunându-ne rătăcirilor lui, nu ne mai î*nt*â*lnim* cu nefericirea: paraleli cu durerile şi alături de tristeţile noastre, orbecăim într-un întuneric salvator. Când urăşti râia numită viaţă şi eşti ostenit de mâncărimile duratei, siguranţa nebunului în faţa nenorocirii sale devine ispită şi model: fie ca soarta milostivă să ne ia minţile! Nu există ieşire atâta vreme cât intelectul rămâne atent la simţirile inimii, cât nu se purifică de acest obicei! Aspir la nopţile idiotului, la suferinţele lui minerale, la fericirea de a geme cu indiferenţă, cu gemetele altuia parcă, la un calvar în care-ţi eşti străin, în care propriile-ţi strigăte vin de aiurea, la un infern anonim în care dansezi şi rânjeşti nimicindu-te. Să trăiesc şi să mor la persoana a treia… să mă exilez în mine, să mă disociez de numele meu, pentru totdeauna despărţit e cel ce-am fost… să ajung în sfârşit – viaţa nefiind suportabilă decât cu asemenea preţ – la înţelepciunea nebuniei…

Eroii mei

Când eşti tânăr îţi cauţi eroi: i-am avut şi eu pe ai mei: Heinrich von Kleist, Caroline de Guenderode, Gérard de Nerval, Otto Weininger… îmbătat de sinuciderea lor, eram sigur că numai ei merseseră până la capăt, că au tras, prin moarte, concluzia corectă cu privire la iubirea lor contrariată sau fericită, la mintea lor nebună sau la crisparea lor filozofică. Faptul că un om supravieţuia pasiunii sale era de ajuns să mă facă să-l socotesc vrednic de dispreţ sau abject: altfel spus, omenirea îmi

[1] „Mai bine-mi pierdeam minţile şi eu :
Gândirea-mi liberată de durere
Ar fi uitat de tot." *(Regele Lear,* IV, 7, trad. M. Gheorghiu.) — *N. T.*

era de prisos: descopeream în ea un număr neînsemnat de hotărâri supreme şi atâta îngăduinţă pentru îmbătrânire, încât o refuzam, hotărât să termin cu viaţa înainte de a împlini treizeci de ani. Dar, o dată cu anii, îmi pierdeam orgoliul tinereţii: fiecare zi, ca o lecţie de umilinţă, îmi amintea că sunt încă viu, că-mi trădez visele printre oamenii putrezi de viaţă. Ostenit să tot aştept să nu mai fiu, socoteam că e o datorie să-ţi sfâşii carnea când se ivesc zorile după o noapte de dragoste, şi că e o grosolănie fără seamăn să înjoseşti prin memorie o nemărginire de suspine. Sau, în alte clipe, cum să mai insulţi durata cu propria-ţi prezenţă, când ai înţeles totul printr-o dilatare a eului ce-ţi înalţă orgoliul până pe tronul din ceruri? Mă gândeam atunci că singura faptă pe care un om o poate săvârşi fără să-i fie ruşine este să-şi ia viaţa, că nu are dreptul să se micşoreze pe sine lăsându-se în voia curgerii zilelor şi inerţiei nefericirii. Singurii aleşi, îmi repetam întruna, sunt cei ce se sinucid. Chiar şi acum, îl preţuiesc mai mult pe un portar care se spânzură decât pe un poet Viu. Omul este fiinţa care se poate oricând sinucide; e singura lui glorie, singura lui scuză. Dar el nu ştie asta, şi ia drept laşitate curajul celor care-au îndrăznit să se înalţe prin moarte deasupra lor înşile. suntem legaţi unii de alţii prin pactul tacit de a continua până la ultima suflare: el ne face mai solidari, dar ne şi osândeşte: tot neamul omenesc e atins de infamie. Nu-i altă mântuire decât sinuciderea. Ciudat! Moartea, deşi eternă, n-a pătruns în moravuri: deşi e singura realitate, nu poate deveni *modă*. Ca fiinţe vii, suntem deci cu toţii nişte în*târ*z*iaţi*...

Cei săraci cu duhul

Observaţi tonul cu care rosteşte cineva cuvântul „adevăr” siguranţa sau reţinerea vocii, credinţa sau îndoiala ce răzbat din ea, şi veţi şti ce păreri are şi cât e de inteligent. Nu-i pe lume cuvânt mai găunos; şi, totuşi, oamenii îşi fac din el un idol, preschimbându-i nonsensul în criteriu şi deopotrivă în scop al gândirii. Această superstiţie – care-l scuză pe omul de rând şi-l descalifică pe filozof – rezultă din încălcarea logicii de către speranţă. Ţi se repetă: adevărul e inaccesibil; şi totuşi trebuie să-l cauţi, să tinzi către el, să te străduieşti să-l afli. Iată o

restricţie ce nu te desparte de cei care afirmă că l-au găsit: *important este să crezi că adevărul e cu putinţă*: să-l posezi sau să-l doreşti sunt două acte care purced din aceeaşi atitudine. Dintr-un cuvânt ca şi din celălalt se face o excepţie: teribilă uzurpare a limbajului! Numesc sărac cu duhul orice om care vorbeşte despre Adevăr cu *convingere*: îşi ţine la dispoziţie o rezervă de majuscule şi se slujeşte naiv de ele, fără înşelăciune sau dispreţ. În ce-l priveşte pe filozof, îl demască până şi cea mai măruntă concesie făcută acestei idolatrii: înseamnă că în el cetăţeanul a triumfat împotriva solitarului. Speranţa ţâşnind dintr-un gând ne întristează sau ne face să surâdem… Există o indecenţă în atitudinea celui care pune prea mult suflet în cuvintele mari: copilăria oricărui entuziasm pentru cunoaştere… Şi e timpul ca filozofia, discreditând Adevărul, să se izbăvească de toate majusculele.

Mizeria: un excitant al minţii

Nu numai cafeaua, boala, insomnia sau obsesia morţii ne ţin mintea trează; mizeria izbuteşte în egală măsură,. Dacă nu chiar mai mult: spaima zilei de mâine, ca şi cea a eternităţii, lipsa de bani, ca şi neliniştile metafizice exclud odihna şi nepăsarea. — *Toate umilinţele ne vin din faptul că nu ne putem hotărî să murim de foame*. Plătim scump această laşitate. Să trăieşti în funcţie de oameni fără să ai vocaţie de cerşetor! Să te coborî în faţa acestor maimuţoi bine îmbrăcaţi, norocoşi, plini de ei înşişi! Să fii la mâna acestor caricaturi ce nu-s vrednice nici de dispreţ! Ruşinea de a cere aţâţă pofta de-a nimici această planetă, cu ierarhiile ei şi degradările pe care le comportă. Societatea nu e un rău, ci un dezastru: ce stupid miracol că putem trăi în ea! Când o contempli, între furie şi indiferenţă, devine inexplicabil cum de nimeni n-a putut dărâma acest edificiu, cum de nu s-au găsit până acum minţi luminate, deznădăjduite şi decente, care să o radă de pe suprafaţa pământului, ştergându-i orice urmă.

Între a cerşi un bănuţ în cetate şi a aştepta un răspuns de la tăcerea universului sunt multe asemănări. Zgârcenia domneşte peste inimi şi materie. La naiba cu astă existenţă cărpănoasă! Ea agoniseşte părăluţele şi misterele: pungile sunt la fel de

inaccesibile ca şi adâncurile necunoscutului. Dar, cine ştie? Se prea poate ca-ntr-o bună zi acest Necunoscut să ni se dezvăluie, deschizându-şi comorile; niciodată însă, atâta vreme cât va avea sânge în vine, Bogatul nu-şi va dezgropa banii… îţi va mărturisi păcatele, viciile, crimele: dar te va minţi cu privire la averea lui; îţi va face toate confidenţele, vei dispune de viaţa lui: dar nu-ţi va împărtăşi ultima sa taină, taina banilor…

Mizeria nu e o stare tranzitorie: ea coincide cu certitudinea că, orice s-ar întâmpla, nu vei avea niciodată nimic, că eşti născut dincoace de circuitul bunurilor, că trebuie să te lupţi ca să respiri, că trebuie să cucereşti până şi aerul, până şi speranţa, până şi somnul, şi că, dacă societatea ar dispărea, natura n-ar fi mai milostivă cu tine sau mai puţin pervertită. Nici un principiu patern n-a stat la temelia Creaţiei: pretutindeni comori îngropate: iată-l pe Harpagon demiurg, pe Preaînaltul zgârcit şi mincinos. El e cel ce-a implântat în tine spaima zilei de mâine:. De ce ne-am mira că religia însăşi este o formă a acestei spaime?

Pentru săracii din toate timpurile, mizeria e ca un excitant pe care l-au luat o dată pentru totdeauna, fără să-i mai poată anula efectul, sau ca o ştiinţă înnăscută care, înaintea oricărei cunoaşteri a vieţii, i-ar fi putut descrie infernul…

Invocaţie către insomnie

Aveam şaptesprezece ani şi credeam în filozofie. Tot ce nu avea legătură cu ea mi se părea păcat sau abjecţie; poeţii? saltimbanci buni doar să le înveselească pe femei; acţiunea? delir al imbecilităţii; iubirea, moartea? jalnice pretexte ce-şi refuză onoarea conceptului. Duhoare puturoasă a unui univers nevrednic de parfumul spiritului… Concretul, o pată murdară! Bucuria sau suferinţa, ce ruşine! Doar abstracţia îmi părea că palpită: mă lăsam în voia unor isprăvi ancilare de teamă că un scop mai nobil m-ar fi făcut să-mi calc principiile, lăsându-mă pradă slăbiciunilor inimii. Îmi repetam: doar bordelul e compatibil cu metafizica; şi pândeam – ca să fug de poezie – ocheadele servitoarelor şi suspinele târfelor.

…Şi atunci ai venit tu, Insomnie, să-mi zgudui carnea şi

orgoliul, tu, care schimbi bruta juvenilă, îi nuanţezi instinctele, îi aţâţi visele, tu, care, într-o singură noapte, dăruieşti mai multă ştiinţă decât zilele încheiate în odihnă, şi te dezvălui unor pleoape îndurerate ca întâmplare mai importantă decât maladiile fără nume sau dezastrele timpului! M-ai făcut să aud sforăitul sănătăţii, pe oamenii cufundaţi în uitarea sonoră, în timp ce singurătatea-mi îngloba întunericul din preajmă şi devenea mai vastă decât el. Totul dormea, totul dormea pentru totdeauna. Zorile au murit. Veghea-voi până la sfârşitul veacurilor: voi fi aşteptat ca să dau seamă de spaţiul alb al viselor mele… Fiecare noapte era asemenea celorlalte, fiecare noapte era veşnică. Şi mă simţeam solidar cu toţi cei ce nu pot dormi, cu toţi aceşti fraţi necunoscuţi. Ca şi vicioşii şi fanaticii, aveam o taină; ca şi ei, aş fi alcătuit un clan, căruia să-i iert totul, să-i dau totul, să-i sacrific totul: clanul celor-fără-de-somn. Îl învesteam cu geniu pe primul venit cu pleoape grele de oboseală, şi nu-l admiram pe cel ce putea să doarmă, chiar dacă era o glorie a Statului, Artei sau Literaturii. L-aş fi adorat pe tiranul care – ca să-şi răzbune nopţile – ar fi interzis odihna, ar fi pedepsit uitarea, ar fi legiferat nefericirea şi febra.

Şi atunci m-am întors către filozofie: dar nici o idee nu poate consola în întuneric, nici un sistem nu rezistă veghii. Analizele insomniei destramă certitudinile. Obosit de o atare distrugere, ajungeam să-mi spun: n-am de ales: dorm sau mor… recuceresc somnul sau pier…

Dar recucerirea nu era uşoară: abia când te apropii de ea îţi dai seama ce urme au lăsat nopţile asupră-ţi. Iubeşti?… Elanurile-ţi vor fi pentru totdeauna corupte; vei ieşi din fiecare „extaz” ca dintr-o spaimă a desfătării; privirilor prea apropiatei tale vecine le vei opune un chip de criminal; plăcerii ei sincere îi vei răspunde prin iritarea unei voluptăţi înveninate; nevinovăţiei ei, printr-o poezie vinovată, căci totul va deveni pentru tine poezie, dar poezie a păcatului… Idei cristaline, înlănţuire fericită de gânduri? Nicidecum: va fi o ţâşnire, o lavă de concepte, fără consistenţă şi discontinuă, concepte vomitate, agresive, pornite din măruntaie, pedepse pe care carnea şi le dă sieşi, spiritul, victimă a umorilor, ieşind din cauză… Totul te va face să suferi, nemăsurat de mult: adierile ţi se vor părea furtuni; atingerea, pumnal; surâsul, palmă; orice fleac, cataclism. Căci chiar dacă starea de veghe încetează, lumina ei supravieţuieşte în tine: nu

vezi nepedepsit în întuneric, nu-i capeţi fără primejdie învăţătura; există ochi ce nu vor mai putea învăţa nimic de la soare, şi suflete bolnave de nopţi de care nu se vor mai vindeca niciodată…

Profilul celui rău

Cum de n-a făcut mai mult rău, cum de n-a săvârşit nici o crimă, şi cum de n-a pus la cale răzbunări mai subtile? Cum de n-a ascultat de poruncile sângelui ce i se urcă la cap? Pentru că are o fire blândă sau a primit o educaţie aleasă? Desigur că nu, şi încă şi mai puţin datorită bunătăţii lui înnăscute; ci numai pentru că are în minte ideea morţii. Predispus să nu ierte pe nimeni, îi iartă pe toţi; cea mai mică injurie îi aţâţă instinctele; o clipă mai târziu, o uită. Îi e de-ajuns să-şi închipuie propriul său cadavru şi cadavrele celorlalţi, ca să se liniştească pe dată: figura a tot ce se descompune îl transformă într-un om bun – şi laş: nu există înţelepciune (şi nici milă) fără obsesii macabre. Omul sănătos, bucuros că trăieşte, se răzbună, îşi ascultă sângele şi nervii, e. Una cu prejudecăţile, ripostează, pălmuieşte şi ucide. Dar spiritul ros de spaima morţii nu mai reacţionează la solicitările exterioare: schiţează fapte şi le lasă neterminate; cugetă asupra onoarei, şi şi-o pierde…; se lasă pradă pasiunilor, şi le disecă… Spaima care-i însoţeşte gesturile îl secătuieşte de putere; dorinţele i se sting faţă cu viziunea universalei nimicnicii. Urând de nevoie, căci din convingere nu poate, intrigile şi nelegiuirile-i nu ajung să fie săvârşite; ca toţi oamenii, ascunde în sine un asasin, dar resemnat şi mult prea ostenit ca să-şi doboare duşmanii sau să-şi facă alţii noi. Visează, cu fruntea sprijinită de pumnal, şi parcă dezamăgit – înainte să le fi făptuit – de toate crimele; toţi îl socotesc un om bun, dar el ar fi rău dacă asta nu i-ar părea zadarnic.

Vederi asupra toleranţei

Semne ale vieţii: cruzime, fanatism intoleranţă; semne ale decadenţei: blândeţe, înţelegere, indulgenţă... Atâta vreme cât o instituţie se sprijină pe instincte puternice, ea nu admite nici duşmani, şi nici eretici: îi masacrează, îi arde sau închide. Ruguri, eşafoade, închisori! Nu răutatea le-a inventat, ci convingerea, orice convingere deplină. Se instaurează o credinţă? Mai devreme sau mai târziu, poliţia îi va garanta, „adevărul". Iisus – din clipa când a vrut să triumfe printre oameni – ar fi trebuit să-l prevadă pe Torquemada, consecinţă ineluctabilă a creştinismului transpus în istorie. Şi dacă Mielul nu l-a prevăzut pe torţionarul crucii, pe viitorul lui apărător, atunci îşi merită porecla. Prin Inchiziţie, Biserica a dovedit că mai dispunea de o mare vitalitate; ca şi regii, prin bunul lor plac. Toate autorităţile îşi au Bastilia lor: cu cât o instituţie este mai puternică., cu atât e mai puţin umană. Energia unei epoci se măsoară prin fiinţele ce suferă, iar o credinţă religioasă sau politică se afirmă prin victimele pe care le face, bestialitatea fiind caracteristica primordială a oricărei reuşite în timp. Capete cad acolo unde o idee învinge; ea nu poate să învingă decât pe seama celorlalte idei şi a celorlalte capete care le-au conceput sau le-au apărat.

Scepticismul e confirmat de Istorie; totuşi, ea nu *este* şi nu *trăieşte* decât călcându-l în picioare; nici un eveniment nu ţâşneşte din îndoială, dar toate consideraţiile cu privire la evenimente duc la îndoială şi o justifică. E totuna cu a spune că toleranţa – binele suprem al lumii – este totodată şi răul ei. Doar o stare generală de oboseală şi sterilitate admite toate punctele de vedere, credinţele cele mai disparate, opiniile cele mai contradictorii. Se ajunge la următorul miracol: adversarii coexistă, dat tocmai pentru că nu mai pot fi adversari; doctrinele opuse îşi recunosc reciproc meritele, pentru că nici una nu are puterea să se afirme. O religie se stinge când tolerează adevăruri care o exclud; şi este mort de-a binelea zeul în al cărui nume oamenii nu mai ucid. Un absolut se risipeşte: o vagă lucire de paradis terestru se străvede... lucire fugară, căci legea faptelor omeneşti e intoleranţa. Colectivităţile nu se întăresc decât sub tiranii, şi se dezagregă într-un regim clement; atunci, cu o ultimă tresărire de energie, ele încep să-şi sugrume libertăţile şi să-şi adore temnicerii de rând sau încoronaţi.

Epocile de spaimă predomină în raport cu cele de calm; omul

e cu mult mai nemulţumit de absenţa decât de bogăţia evenimentelor; iar Istoria este produsul sângeros al refuzului său de a se plictisi.

Filozofie vestimentară

Cu câtă iubire şi invidie mă gândesc la pustnici şi la cinici! Abjecţia de a dispune de cel mai mărunt obiect: de această masă, de acest pat, de aceste zdrenţe… Veşmântul se interpune între noi şi neant. Priviţi-vă trupul în oglindă: veţi înţelege că sunteţi muritori; plimbaţi-vă degetele pe coaste ca pe o mandolină şi veţi vedea cât de aproape sunteţi de mormânt. Pentru că suntem îmbrăcaţi, ne credem nemuritori: cum să mori când porţi o cravată? Cadavrul care se împopoţonează uită ce este şi, imaginând veşnicia, îşi însuşeşte şi iluzia ei. Carnea acoperă scheletul, haina acoperă carnea: subterfugii ale naturii şi ale omului, înşelăciuni instinctive şi convenţionale; un *domn* nu poate fi plămădit din noroi sau pulbere… Demnitate, onorabilitate, decenţă – tot atâtea moduri de a fugi din faţa iremediabilului. Şi când vă puneţi o pălărie, cine ar mai putea crede că aţi stat în pântecele unei femei sau că viermii se vor îmbuiba cu grăsimea voastră?

…Iată de ce mă voi lepăda de aceste straie şi, aruncând masca zilelor mele, voi fugi de timpul în care, împreună cu ceilalţi, ostenesc trădându-mă pe mine însumi. Odinioară, sihaştrii se despuiau de toate ca să fie ei înşişi: în pustiu sau pe stradă, bucurându-se de sărăcia lor, ajungeau la suprema bogăţie: erau precum morţii…

Printre râioşi

Ca să mă consolez de remuşcările lenii, iau calea hrubelor suspecte, nerăbdător să mă înjosesc şi să mă tăvălesc în noroi. Îi cunosc pe aceşti calici grandilocvenţi, împuţiţi, ce-şi

schimonosesc chipurile într-un rânjet; cufundându-mă în murdărie, mă bucur de răsuflarea lor puturoasă şi de verva lor. Necruţători cu cei ce izbutesc, geniul lor de a nu face nimic e vrednic de admiraţie, deşi spectacolul, pe care-l oferă este cel mai trist dintre toate: poeţi fără talent, târfe fără clienţi, oameni de afaceri fără un ban, îndrăgostiţi fără glande, infern al femeilor pe care nimeni nu le vrea… Iată, mi-am spus, desăvârşirea negativă a omului, iată în toată goliciunea ei, fiinţa ce pretinde că se trage din Dumnezeu, jalnica falsificatoare de absolut… Aici trebuia să ajungă, la această imagine asemănătoare cu sine, noroi pe care Dumnezeu nu l-a atins niciodată cu mâna, animal pe care nu-l întinează nici un înger, infinit zămislit în grohăieli, suflet ţâşnit dintr-un spasm… Privesc această surdă deznădejde a spermatozoizilor ajunşi la capătul drumului lor, aceste chipuri funebre ale speciei. Mă liniştesc: * mai am de mers… Apoi, mi se face frică: voi cădea şi eu tot atât de jos? Şi-i urăsc pe toţi: pe bătrâna ştirbă, pe versificatorul fără versuri, pe neputincioşii iubirii şi ai afacerilor, urăsc toate aceste modele ale dezonoarei spiritului şi cărnii… Ochii omului mă înspăimântă; am vrut să sorb din întâlnirea cu aceste epave o nouă mândrie: duc cu mine un fior asemenea celui pe care l-ar simţi un om în viaţă care, ca să se bucure că nu-i mort, ar face pe grozavul într-un sicriu…

Despre un antreprenor de idei

Cuprinde totul, şi totul îi reuşeşte; e contemporan cu tot ce-l înconjoară. Atâta vigoare în artificiile intelectului, atâta uşurinţă în abordarea tuturor sectoarelor spiritului şi ale modei – de la metafizică şi până la cinema – uimesc, trebuie să uimească. Nici o problemă nu-i rezistă, nici un fenomen nu-i e străin, nici o ispită nu-l lasă indiferent. E cuceritorul, cel care nu are decât un secret: *lipsa de emoţie*; înfruntă, fără să-i pese, orice, de vreme ce nu pune în fapta-i nici un pic de suflet. Construcţiile sale sunt magnifice, dar fără sare: categoriile închid experienţe intime, orânduite ca într-un fişier al dezastrelor sau într-un catalog de nelinişti. sunt clasificate aici atribuţiile omului, ca şi poezia

sfâşierii sale. Iremediabilul a trecut în sistem, ba chiar în revistă, ca un articol de circulaţie curentă, adevărată manufactură de angoase. Publicul se mândreşte cu el; nihilismul de bulevard şi amărăciunea unor gură-cască se hrănesc cu el.

Gânditor fără destin, nesfârşit de găunos şi uluitor de amplu, îşi exploatează gândirea, o vrea pe toate buzele. Nu-l urmăreşte nici o fatalitate: născut în epoca materialismului, i-ar fi adoptat simplismul, i-ar fi dat o extindere nebănuită; în cea a romantismului, ar fi alcătuit o Summa de reverii; ivit în plină teologie, l-ar fi mânuit pe Dumnezeu ca pe orice alt concept. Îndemânarea cu care atacă frontal toate marile probleme derutează: totul e remarcabil, dar neautentic. Ne-poet din naştere, vorbeşte de neant fără să-i cunoască fiorul; dezgusturile îi sunt raţionale, iar exasperările, ţinute în frâu şi parcă inventate după ce au avut loc; – dar voinţa sa, nefiresc de eficientă, e totodată atât de lucidă, că ar putea fi poet *dacă ar vrea* şi, aş adăuga, sfânt, dacă ar ţine cu tot dinadinsul… Neavând nici preferinţe, nici prejudecăţi, părerile sale sunt accidente; e regretabil că totuşi crede în ele, căci interesant e doar demersul gândirii sale; dacă l-aş auzi predicând de la amvon, n-aş fi surprins, într-atât e de adevărat că se situează dincolo de toate adevărurile, că le domină şi că nici unul nu-i e necesar sau organic…

Înaintând ca un explorator, cucereşte domeniu după domeniu; paşii, ca şi gândurile îi sunt fapte; creierul său nu e duşman instinctelor sale; se înalţă deasupra celorlalţi, neştiind ce-i oboseala şi nici acea mortificare plină de ură care paralizează dorinţele. Fiu al unei epoci, îi exprimă contradicţiile, inutila colcăială; şi când s-a năpustit s-o cucerească, a făcut-o cu atâta consecvenţă şi încăpăţânare, încât succesul şi renumele câştigate nu-s mai prejos decât cele dobândite prin spadă, reabilitând spiritul prin mijloace care, până atunci, îi erau odioase sau necunoscute.

Adevărurile temperamentului

În faţa gânditorilor lipsiţi de patetism, caracter şi intensitate,

şi care se mulează după formele timpului lor, se înalţă alţii, despre care *simţi* că oricând ar fi fost egali cu ei înşişi, nepăsători faţă de epocă, luându-şi gândurile din rezerva proprie, din eternitatea specifică a tarelor lor. Ei nu iau din mediul lor decât aparenţele, câteva particularităţi de stil, câteva aspecte caracteristice pentru o evoluţie. Iubindu-şi fatalitatea, îţi evocă ţâşniri, fulguraţii tragice şi solitare, foarte apropiate de apocalips şi de psihiatrie. Chiar dacă s-ar fi ivit în perioada cea mai insipidă, un Kierkegaard, un Nietzsche ar fi stat sub semnul unei inspiraţii la fel de fremătătoare şi incendiare. Au pierit în propriile lor flăcări; cu câteva secole în urmă, ar fi pierit pe rug; puşi faţă-n faţă cu adevărurile generale, erau predestinaţi ereziei. Ce contează dacă eşti ars de propriul tău foc sau de cel pe care ţi-l pregătesc ceilalţi: *adevărurile temperamentului* trebuie plătite într-un fel sau altul. Viscerele, sângele, bolile şi viciile se întâlnesc spre a le zămisli. Impregnate de subiectivitate, ele lasă să se străvadă îndărătul fiecăreia un *eu*: totul devine mărturisire: un strigăt al cărnii se află la originea interjecţiei celei mai anodine; chiar şi o teorie aparent impersonală nu face decât să-şi trădeze autorul, secretele, suferinţele lui: orice universalitate îi e mască: totul e pentru ea pretext de autobiografie, până şi logica; „eul” său a infestat ideile, angoasa i s-a preschimbat în criteriu, în unică realitate.

Jupuitul de viu

Viaţa ce-i mai rămâne îi răpeşte ultima rămăşiţă de raţiune. Nimicuri sau flageluri – zborul unei muşte sau crampele planetei – îl alarmează deopotrivă. Cu nervii în flăcări, ar vrea ca pământul să fie de sticlă, ca să-l facă ţăndări; şi cu câtă sete s-ar azvârli până la stele, ca să le nimicească, una câte una… Crima îi străluceşte în ochi; mâinile i se crispează zadarnic spre a sugruma: Viaţa se transmite ca o lepră: prea multe creaturi pentru un singur asasin. Este în firea celui ce nu poate să se sinucidă să vrea să se răzbune pe tot şi toate. Şi, fiindcă nu reuşeşte, cade pradă disperării că un damnat mânios că nu poate să-şi pună capăt zilelor. Satan părăsit, el plânge, se

loveşte cu pumnii-n piept, îşi smulge părul; sângele pe care-ar fi vrut să-l răspândească nu-i înroşeşte obrajii; în paloarea lor se răsfrânge o mare silă faţă de speranţele secretate de rasele în mers. Marele-i vis era să atenteze la zilele Creaţiei…; renunţând la el, se prăbuşeşte-n sine şi se lasă pradă elegiei eşecului: se naşte astfel un alt gen de exces. Pielea îi arde: o febră străbate universul; creierul i se aprinde: aerul e inflamabil. Suferinţele-i cuprind întinderile siderale; polii se înfioară de nefericirea sa. Şi tot ce e aluzie la existenţă, orice suflu de viaţă imperceptibil îi smulg un strigăt ce sfărâmă armonia sferelor şi mişcarea lumilor.

Împotriva sinelui

Un spirit nu ne captivează decât prin incompatibilităţile, prin tensiunea mişcărilor sale, prin divorţul dintre opiniile şi înclinaţiile sale. Marc Aureliu, angajat în expediţii îndepărtate, se apleacă mai mult asupra ideii morţii decât asupra celei de Imperiu; devenit împărat, Iulian regretă viaţa contemplativă, îi invidiază pe înţelepţi şi-şi pierde nopţile scriind împotriva creştinilor; Luther, cu o vitalitate de vandal, se înfundă chinuitor în obsesia păcatului, fără a găsi un echilibru între subtilităţile şi grosolănia sa; Rousseau, care nu-şi cunoaşte instinctele, nu trăieşte decât în ideea că e sincer; Nietzsche, a cărui operă nu-i decât o odă adusă forţei, abia îşi târăşte existenţa firavă, de o sfâşietoare monotonie…

Căci un gânditor nu e important decât în măsura în care se înşeală cu privire la ce vrea, iubeşte sau urăşte; fiind *mai mulţi*, nu poate să se aleagă. Un pesimist ce nu cunoaşte extazul, un dătător de speranţe neştiutor de amărăciune nu merită decât dispreţ. Vrednic de a fi luat în seamă e doar cel ce nu ţine seama de trecut, de buna-cuviinţă, de logică sau de preţuirea celorlalţi: cum să-ţi placă un cuceritor care nu se cufundă în evenimente cu gândul ascuns al eşecului, sau un gânditor care nu şi-a învins instinctul de conservare? Omul concentrat asupra inutilităţii sale nu-şi mai doreşte să aibă o viaţă… Că are sau nu, asta-i priveşte pe ceilalţi… Apostol al propriilor fluctuaţii; nu-şi

mai bate capul cu un sine ideal; temperamentul îi e singura doctrină, iar capriciul clipelor, singura ştiinţă.

Restaurarea unui cult

Calitatea de om fiindu-mi *uzată*, nimic nu-mi mai e de vreun folos. Pretutindeni nu văd decât oi mânate de un ideal şi care se adună în turme să-şi behăie speranţele… Până şi cei care n-au trăit împreună sunt constrânşi să fie laolaltă ca fantome, căci altminteri cu ce scop a fost concepută „comunitatea" sfinţilor?… în căutarea unui adevărat sihastru, trec epocile în revistă, şi nu-l aflu şi nu-l invidiez decât pe Diavol… Raţiunea îl izgoneşte, inima îl imploră… Duh ăl minciunii, Prinţ al întunericului, Cel Blestemat, Vrăjmaşul – cât de plăcut e să-mi amintesc de numele care i-au veştejit singurătatea! Şi cât de mult îl iubesc de când e renegat zi după zi! De mi-ar fi cu putinţă să-l readuc la starea sa dintâi! Cred în El cu toată incapacitatea mea de *a crede.* Prezenţa lui îmi este necesară: fiinţa singură merge către fiinţa *cea mai singură,* către Cel Singur… îmi sunt dator mie însumi să tind către el: mă sileşte puterea-mi de a admira, ce se teme să nu rămână nefolosită. Iată-mă faţă cu modelul meu; iubindu-l, îmi pedepsesc singurătatea pentru vina de a nu fi totală, făuresc o alta, ce o depăşeşte: e felul meu de a fi umil…

Îl înlocuim pe Dumnezeu cum putem; căci orice zeu e bun, dacă perpetuează întru veşnicie dorinţa noastră de Singurătate.

Noi, troglodiţii…

Valorile nu se acumulează: o generaţie nu aduce ceva nou decât călcând în picioare ceea ce era unic la generaţia precedentă. Lucrul e şi mai adevărat dacă privim succesiunea epocilor: Renaşterea n-a putut „salva" profunzimea, himerele, sălbăticia Evului Mediu; Secolul Luminilor, la rându-i n-a păstrat din Renaştere decât simţul universalului, fără pateticul ce-i

marca fizionomia. Iluzia modernă l-a cufundat pe om în sincopele devenirii: el şi-a pierdut temeliile din eternitate, „substanţa”. Orice cucerire – spirituală sau politică – implică o pierdere; orice cucerire este o *afirmare*… ucigaşă. În domeniul artei – singurul în care se poate vorbi de viaţa spiritului – un „ideal” nu se stabileşte decât pe ruina celui care l-a precedat: fiecare artist adevărat îşi trădează predecesorii… Nu există *superioritate* în istorie: republică – monarhie; romantism – clasicism; liberalism – paternalism; naturalism — artă abstractă; iraţionalism – intelectualism; – instituţiile, ca şi curentele de gândire şi de simţire sunt echivalente. O formă de spirit nu poate asuma o altă formă de spirit; nu eşti *ceva* decât prin *excludere*: nimeni nu poate împăca ordinea şi dezordinea, abstracţia şi nemijlocirea, elanul şi fatalitatea. Epocile de sinteză nu sunt creatoare: ele rezumă fervoarea celorlalte, rezumat confuz, haotic, orice eclectism fiind un indiciu al sfârşitului.

Fiecărui pas în*ainte* î*i urmează un pas* în*apoi*: iată zadarnica zbatere a istoriei – devenire… staţionară… Omul s-a lăsat amăgit de mirajul Progresului, dovadă că pretenţiile sale la subtilitate sunt ridicole., Progresul? îl găsim poate în igienă… Dar altundeva? în descoperirile ştiinţifice? Ele nu-s decât o sumă de glorii nefaste… Ce om de bună-credinţă poate alege între epoca de piatră şi cea a uneltelor moderne? La fel de aproape de maimuţă şi în una, şi în cealaltă, escaladăm norii din aceleaşi motive pentru care ne căţărăm în copaci: s-au schimbat doar mijloacele *curiozităţii* noastre – pură sau criminală – şi – cu reflexe travestite – suntem la fel de prădalnici, dar în chip mai divers. Să accepţi sau să refuzi o perioadă e un simplu capriciu: trebuie să accepţi sau să refuzi istoria în bloc. Ideea de progres face din noi toţi nişte îngâmfaţi suiţi pe culmile timpului; dar aceste culmi nu există: trogloditul ce tremura de spaimă în caverne, tremură şi acum într-un zgârie-nori. Capitalul nefericirii noastre se menţine intact de-a lungul vremurilor; avem totuşi un avantaj faţă de strămoşii noştri: am plasat mai bine acest capital, căci ne-am organizat mai bine dezastrul.

Fizionomia unui eşec

Vise monstruoase populează băcăniile şi bisericile: toţi cei pe care i-am întâlnit aici trăiesc ca într-un delir. Cum până şi cea mai mică dorinţă ascunde o sursă de nebunie, e de-ajuns să-ţi urmezi instinctul de conservare spre a fi numai bun de azil. Viaţa – acces de demenţă scuturând materia… Respir: e de-ajuns ca să fiu închis. Neputincios să ajung la limpezimile morţii, mă târăsc în umbra zilelor, şi nu mai sunt decât prin voinţa de a nu mai fi.

Îmi închipuiam odinioară că pot zdrobi spaţiul cu o lovitură de pumn, că mă pot juca cu stelele, că pot opri durata sau că o pot manevra după bunul meu plac. Marii căpitani mi se păreau nişte mari timizi, poeţii, nişte bieţi bâlbâiţi; necunoscând rezistenţa pe care ne-o opun lucrurile, oamenii şi cuvintele, şi crezând că simt mai mult decât îmi îngăduia universul, mă dăruiam unui infinit suspect, unei cosmogonii izvorâte dintr-o pubertate incapabilă să ia sfârşit… Cât e de uşor să te crezi zeu cu inima, şi cât e de greu să fii zeu cu spiritul! Şi cu câte iluzii trebuie să mă fi născut ca să pot pierde câte una în fiecare zi! Viaţa e un miracol pe care amărăciunea îl distruge.

Intervalul ce mă desparte de cadavrul meu mi-e rană; şi totuşi aspir zadarnic la seducţiile mormântului: neputându-mă desprinde de nimic, neputând înceta să palpit, totul în mine mă asigură că viermii vor şoma pe instinctele mele. La fel de inconştient în viaţă ca şi în moarte, mă urăsc, şi-n ura mea visez la altă viaţă, la altă moarte. Şi, pentru că am vrut să fiu înţelept ca nimeni altul, nu-s decât un nebun printre nebuni…

Procesiunea suboamenilor

Omul s-a aventurat în afara drumurilor ursite, în afara instinctelor, şi a sfârşit într-o fundătură. A ars etapele… pentru a-şi ajunge din urmă sfârşitul; animal fără viitor, s-a împotmolit în propriu-i ideal, s-a pierdut în propriu-i joc. Pentru că a vrut să se depăşească neîncetat, a încremenit în nemişcare; nu-i mai rămâne decât să-şi recapituleze nebuniile, să şi le ispăşească şi să mai facă vreo câteva…

Există totuşi unii cărora până şi această resursă le rămâne interzisă: „Dezobişnuiţi să mai fim oameni, îşi spun ei, mai aparţinem vreunui trib, vreunei rase, vreunei seminţii oarecare? Atâta vreme cât aveam prejudecata vieţii, îmbrăţişam o eroare care ne situa la nivelul celorlalţi… Dar am evadat din specie… Clarviziunea noastră, zdrobindu-ne scheletul, ne-a redus la o existenţă flască, plebe nevertebrată cotropind materia ca s-o mânjească cu bale. Iată-ne printre melci, iată-ne ajunşi la acest ridicol capăt de drum, unde plătim că ne-am folosit rău înclinaţiile şi visele… Viaţa nu ne-a fost hărăzită nouă: au fost şi clipe când eram beţi de ea, dar toate bucuriile veneau din avânturile noastre dincolo de ea; răzbunându-se, ne târăşte către adâncurile ei sordide: procesiune de suboameni către o sub viaţă…”

Quousque eadem?[1]

Blestemată fie în veci steaua sub care m-am născut, nici un cer să n-o ocrotească, răspândească-se-n spaţiu ca o pulbere nevrednică! Iar clipa trădătoare ce m-a aruncat printre făpturi fie pentru totdeauna ştearsă din listele Timpului! Dorinţele mele nu se mai pot învoi cu acest amestec de viaţă şi moarte, în care veşnicia se înjoseşte zilnic. Obosit de viitor, i-am străbătut zilele, şi totuşi sunt chinuit de o sete nesăbuită şi fără nume. Ca un înţelept turbat, mort pentru lume şi dezlănţuit împotriva lui însuşi, îmi sap iluziile doar pentru a mi le aţâţa mai tare. Această exasperare într-un univers imprevizibil – unde totul se repetă – nu va avea oare niciodată un sfârşit? Până când să-ţi tot spui: „Urăsc această viaţă pe care o idolatrizez”? Nimicnicia delirurilor noastre face din noi tot atâţia zei supuşi unei serbede fatalităţi. De ce să ne mai răzvrătim împotriva simetriei acestei lumi, când Haosul însuşi nu poate fi decât un *sistem* de dezordini? Destinul nostru fiind acela de a putrezi o dată cu continentele şi stelele, ne vom plimba, bolnavi şi resemnaţi, până la capătul timpurilor, curiozitatea pentru un deznodământ prevăzut, înspăimântător şi zadarnic.

[1] Până când tot astfel? — *N. T.*

CUPRINS

Tratat de descompunere

Genealogia fanatismului. Antiprofetul. În cimitirul definiţiilor. Civilizaţie şi frivolitate. Să dispari întru Dumnezeu. Variaţiuni pe tema morţii. La marginea clipelor. Dezarticularea timpului. Superba inutilitate. Exegeza decăderii. Coaliţie împotriva morţii. Supremaţia adjectivului. Diavolul liniştit. Plimbare pe circumferinţă. Duminicile vieţii. Demisie. Animalul indirect. Cheia puterii noastre de a îndura. Anulare prin izbăvire. Veninul abstract. Conştiinţa nefericirii. Gândirea prin interjecţie. Apoteoza vagului. Singurătatea – schismă a inimii. Gânditori ai amurgului. Resursele autodistrugerii. Îngerii reacţionari. Grija de a fi decent. Gama vidului. În anumite dimineţi. Harnica nefericire. Imunitate împotriva renunţării. Echilibrul lumii. Despărţirea de filozofie. De la sfânt la cinic. Întoarcerea la elemente. Subterfugii. Cedarea în faţa nopţii. Întorcând spatele timpului. Dublul chip al libertăţii. Surmenaj prin visuri. Trădătorul model. Într-una din mansardele pământului. Oroarea imprecisă. Dogmele inconştiente. Dualitate. Renegatul. Umbra viitoare. Floarea ideilor fixe. „Câinele ceresc”. Echivocul geniului. Idolatria nefericirii. Demonul. Deriziunea unei „vieţi noi”. Întreitul impas. Cosmogonia dorinţei. Interpretarea faptelor. Viaţa fără obiect. Acedia. Fărădelegile curajului şi ale fricii. Trezirea din beţie. Itinerariul urii. „La perduta gente“. Istorie şi cuvânt. Filozofie şi prostituţie. Obsesia esenţialului. Fericirea epigonilor. Ultima îndrăzneală. Efigia ratatului. Condiţiile tragediei. Minciuna imanentă. Ivirea conştiinţei. Aroganţa rugăciunii. Lypemania . Blestemul zilei. Apărarea corupţiei. Universul demodat. Omul mâncat de cari.

Gânditorul de ocazie

Gânditorul de ocazie. Foloasele debilităţii. Parazitul poeţilor. Tribulaţiile unui metec. Plictisul cuceritorilor. Muzică şi scepticism. Automatul. Despre melancolie. Pofta de a fi primul. Locul săracului.

Chipurile decadenţei

Sfinţenia şi strâmbăturile absolutului

Refuzul de a procrea. Estetul hagiograf. Discipolul sfintelor. Înţelepciune şi sfinţenie. Femeia şi absolutul. Spania. Isteria veşniciei. Etapele orgoliului. Cer şi igienă. Despre anumite singurătăţi. Oscilaţie. Sfinţenia ca ameninţare. Crucea înclinată. Teologie. Animalul metafizic. Geneza tristeţii.

Divagaţii într-o mănăstire. Exerciţiu de nesupunere

Decorul cunoaşterii

Abdicări

Funia. Dedesubturile unei obsesii. Epitaf. Secularizarea lacrimilor. Fluctuaţiile voinţei, Teoria bunătăţii. Partea lucrurilor. Minunile viciului. Corupătorul. Arhitectul cavernelor. Disciplina atoniei. Uzura supremă. La înmormântarea dorinţei. Decepţia de nezdruncinat. Taina moraliştilor. Fantezie monahală. În cinstea nebuniei. Eroii mei. Cei săraci cu duhul. Mizeria: un excitant al minţii. Invocaţie către insomnie. Profilul celui rău. Vederi asupra toleranţei. Filozofie vestimentară. Printre râioşi. Despre un antreprenor de idei. Adevărurile temperamentului. Jupuitul de viu. Împotriva sinelui. Restaurarea unui cult. Noi, troglodiţii... Fizionomia unui eşec. Procesiunea suboamenilor. Quousque eadem?

Format carte 16/54 X 84 Coli tipar 17

Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria „CORESI“, Bucureşti ROMÂNIA

„Cel ce propune o credinţă nouă este persecutat, până când devine ei însuşi persecutor: adevărurile încep printr-un conflict cu poliţia şi sfârşesc prin a se sprijini pe ea; căci orice absurditate pentru care ai suferit degenerează în legalitate, după cum şi orice martiriu se termină în paragrafele codului, într-un searbăd calendar sau într-un nume de stradă.”